

NACIONALNI I EVROPSKI KONTEKSTNI IZVJEŠTAJI

BOSANSKI

jul 2024

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or EACEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

UNIVERSIDAD
DE GRANADA

VYTAUTAS
MAGNUS
UNIVERSITY
MCMXXII

Tablica sadržaja

1. Uvod	3
2. Društveno učenje : Uvod u metodologiju	4
3. Evropski kontekst za razvoj društveno korisnog učenja u osnovnom obrazovanju	9
Svrha osnovnog obrazovanja u vezi sa društveno korisnim učenjem	9
Politički dokumenti na evropskom nivou kao kontekst za učenje usluga u osnovnim školama	11
Relevantni projekti i mreže u društveno korisnom učenju	13
4. SLIPS Izveštaji po državama	16
4.1 Belgija	16
Generalna organizacija obrazovnog sistema u Belgiji	16
Strateški ciljevi nacionalnih politika	19
Obrazovni prioriteti	23
Edukativni akteri:	23
Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata	24
Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti	25
4.2. Bosna i Hercegovina	26
Generalna organizacija obrazovnog sistema	26
Strateški ciljevi nacionalnih politika	27
Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata	31
4.3 Hrvatska	31
Generalna organizacija obrazovnog sistema	31
Obrazovni prioriteti	35
Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata	36
Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti	37
4.4 Litvanija	39
Generalna organizacija obrazovnog sistema	39
Strateški ciljevi nacionalnih politika	41
Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata	43
4.5 Slovačka	44
Generalna organizacija obrazovnog sistema	44
Strateški ciljevi nacionalnih politika	46
Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata	49
Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti	49
4.6 Španija	50
Generalna organizacija obrazovnog sistema	50
Strateški ciljevi nacionalnih politika	52
Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata	57
Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti	60
4.7 Portugal	63
Generalna organizacija obrazovnog sistema	63
Strateški ciljevi nacionalnih politika	64
Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata	66
Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti	67
5. sažetak direktnog prikupljanja podataka	67
Anketa sa upitnicima	67

Intervjui sa nastavnicima osnovnih škola	72
6. korisni materijali o učenju usluga	77
Dodatne reference	78
Prilozi	79
Aneks 1. Anketa uzoraka	79
Aneks 2. Intervju sa uzorkom	82

1. Uvod

Dokazi pokazuju da je društveno korisno učenje (SL) korisno, ali pristup SL-u u osnovnim školama u Evropi ostaje ograničen uprkos određenom rastu u daljem obrazovanju i srednjem obrazovanju, posebno kroz projekat Erasmus Plus SLUSIK. SLIPS će unaprijediti postojeći program servisnog učenja za učenike osnovnih škola. Kroz svoj program obuke omogućiti će da 600 nastavnika osnovnih škola, 150 direktora i upravnika škola, 75 škola i 90 kreatora politike izgrade kapacitete u SL-u.

Ciljevi su:

- ❖ Razviti odgovarajuću metodologiju za pružanje programa učenja usluga u osnovnim školama;
- ❖ Kreirati i uspostaviti online platformu prilagođenu korisnicima za obuku nastavnika osnovnih škola;
- ❖ Obučava i razvija kapacitete nastavnika osnovnih škola za pružanje kvalitetnog učenja u osnovnim školama;
- ❖ Razvijanje veza između škola i civilnog društva u cilju boljeg zadovoljavanja potreba zajednice;
- ❖ Osigurati održivost rezultata projekta razvijanjem zajednice praktičara u cilju promovisanja upotrebe metodologije i važnosti učenja usluga za socijalnu inkluziju, građansko angažovanje, otpornost, prosperitet i održivost.

Program obuke u društveno korisnom učenju dovešće do povećanja vještina za nastavnike osnovnih škola što će dovesti do povećanja kvaliteta u radu, aktivnostima i praksi škola, volonterskih organizacija i uključenih institucija. Upoznaće nove aktere sa volontiranjem, civilnim društvom i građanskim angažmanom. Izgrađićemo kapacitete osnovnih škola i nastavnika osnovnih škola za transnacionalni rad i rješavanje zajedničkih potreba i prioriteta za djecu u EEA. Online platforma, metodologija učenja usluga i aktivnosti obuke, kao i rad na razvoju politika, omogućiće transformaciju i promjene na individualnom, organizacionom i sektorskom nivou, što će dovesti do poboljšanja, novih pristupa i nadograđenih vještina u različitim formalnim i neformalnim obrazovnim kontekstima.

Tokom prvih 6 mjeseci projekta SLIPS, projektni partneri su kreirali ovaj dokument kako bi predstavili najsavremenije obrazovne kontekste i implementaciju društveno korisnog učenja sa posebnim fokusom na nivo osnovne škole širom partnerskih zemalja i na evropskom nivou. Dokument je rezultat WP2: Priprema i istraživanje projekta SLIPS projekta - zajednički teren i završen je informacijama dobijenim kompilacijom različitih zadataka kroz Radni paket, uključujući:

- ❖ T2.1 Desk istraživanje o nacionalnim i evropskim kontekstima (M1-M6)
- ❖ T2.2 Analiza i razvoj postojećih materijala za učenje usluga (M1-M2)
- ❖ T2.3 Direktno prikupljanje podataka (M3-M4)
- ❖ T2.4 - Izrada izvještaja o stanju umjetnosti (M4-M6)

Kondenzacijom i objedinjavanjem materijala i znanja stečenih u određenom izvještaju, ovaj dokument detaljno opisuje vodeće principe koji stoje iza servisnog učenja, njegovu primjenljivost i

izazove sa posebnim fokusom na kontekst osnovne škole i pregled konteksta unutar partnerskih zemalja.

Dokument je napisan na engleskom jeziku, preveden na partnerske jezike i dostavljen u PDF formatu.

2. Društveno učenje : Uvod u metodologiju

Obrazovne prakse moraju proći kroz duboku transformaciju kako bi se prilagodile zahtjevima današnjeg društva. Ovo zahtjeva aktivnije, participativnije i odgovornije građanstvo posvećeno održivom i globalnom razvoju i cjeloživotnom učenju. Studenti se mogu pripremiti samo kao svjesni, osnaženi građani posvećeni socijalnoj skrbi kroz obrazovne inovacije. Zbog toga škole moraju da im obezbijede neophodne alate, vrijednosti i vještine za suočavanje sa aktuelnim i budućim izazovima i da pozitivno doprinesu stvaranju pravednijeg, održivijeg i pravednijeg sveta.

U tom kontekstu, uslužno učenje se definiše kao obrazovni pristup sposoban da promoviše aktivno učešće učenika i integraciju nastavnih elemenata izvan učionice. Naći ćete na mnoge definicije za ovaj termin u ogromnoj literaturi, publikacijama i projektima o učenju usluga. Autori takođe zalaze u mnoge korake za sprovođenje ove strategije i predstavljaju širok spektar aktivnosti koje se mogu smatrati projektima učenja usluga. Razvijeni su različiti pristupi za različite nivoe obrazovanja, uzimajući u obzir jedinstvene karakteristike učenika koji su uključeni ili vođenje projekta uslužnog učenja, njihove sposobnosti i obrazovne ciljeve. Važno je napomenuti da ovo poglavlje nema za cilj da sumira sve ove pristupe, jer su oni već dobro dokumentovani i sažeti u [SLUSIK State of the Art izvještaju](#) razrađenom u projektu SLUSIK, koji stvara pozadinu za projekat SLIPS. Naglasićemo odabranu temu kako bismo bolje razumjeli koncept i uskladili ga sa kontekstom analiziranim u izvještaju.

Društveno korisno učenje kombinuje dvije poznate obrazovne metode u aktivnim pedagogijama: iskustveno učenje i akciju društveno korisnog rada (Lucas-Mangas & Martínez-Odria, 2012). Uključuje sprovođenje akcija koje su od koristi društvu i studentskoj zajednici, što rezultira recipročnim koristima između onih koji pružaju uslugu i onih koji je primaju. Ova konvergencija akcija omogućava studentu da postane aktivna osoba sposobna da riješi različite društvene probleme u svom okruženju. Uslužno učenje, dakle, uključuje obrazovni prijedlog koji kombinira procese učenja i društveno koristan rad u jednom dobro artikuliranom projektu u kojem učesnici uče raditi na stvarnim potrebama okoliša kako bi ga poboljšali (Puig-Rovira et al., 2011).

Društveno korisno učenje nije samo pristup podučavanju i učenju, već praktična i realna primjena znanja. Kombinuje planirano učenje i društveni rad, fokusirajući se na aktivnost koja koristi zajednici i njenim obrazovnim prednostima za učenika. Društveno korisno učenje omogućava studentima da postignu specifične ishode učenja kroz aktivno angažovanje zajednice i rešenja iz stvarnog života u praksi. Proces učenja podržan je refleksijom kao neophodnim dijelom iskustvenog učenja. Ovi praktični aspekti društveno korisnog učenja su vitalna karakteristika koja ga izdvaja od drugih pedagoških pristupa.

Društveno korisno učenje se razlikuje od tradicionalnih oblika učenja jer oživljava sadržaj kursa pružajući studentima mogućnost da primjene svoje znanje u realnim okruženjima u korist drugih ljudi, zajednica ili društava. Društveno korisno učenje također nastoji da stvori osjećaj građanskog angažovanja i odgovornosti. Ne radi se o dodavanju angažmana učenju, već o integraciji angažmana u procesu učenja.

Nakon pregleda istraživanja o društveno korisnom učenju kako bi demonstrirali njegove pedagoške mogućnosti, autori (na primjer, Martínez-Odría (2007), Albanesi, Culcasi et al. (2021) i drugi) identificiraju specifične komponente koje projekt za učenje usluga treba uključiti i koje ga razlikuju od drugih obrazovnih iskustava i volonterskih usluga u zajednici (vidi Tablicu 1):

Tabela 1: Ključne komponente projekta za učenje usluga	
Obraćanje pažnje na realnu potrebu	Društveno korisno učenje je unaprijed planirano i organizovano studentsko iskustvo stečeno kroz uslugu koja odgovara autentičnim potrebama zajednice kroz horizontalni model solidarnosti. Otkrivanje stvarne potrebe je odlučujuće u određivanju fokusa projekta i uspjeha njegovih rezultata.
Studentski protagonizam	Društveno korisno učenje se zasniva na aktivnom učešću učenika u svim fazama, od planiranja do procjene. Studenti treba da osjete vlasništvo nad projektom i da se ponašaju kao lideri aktivnosti, a ne samo njihovi implementatori. Društveno korisno učenje funkcioniše sa stvarnim studentskim iskustvima i uključuje metakognitivno učenje, gdje je učenik svjestan kako je naučio, šta mu je pomoglo da nauči, kako ga može koristiti u praksi i šta mu je potrebno da nauči dalje.
Povezivanje nastavnih ciljeva	Društveno korisno učenje je namerno integrisano u akademski kurikulum. Njegova metodologija može biti uključena u nastavni plan i program različitih predmeta, bilo u okviru jednog specifičnog predmeta ili kroz kombinaciju nekoliko predmeta/nastavnika za rješavanje interdisciplinarnih projekata. Projektovanje, izvođenje i evaluacija projekta se sprovode u skladu sa ciljevima svake nastavne oblasti uključene u njegov razvoj.
Odraž	Društveno korisno učenje omogućava učesnicima da razmisle o iskustvu. Refleksija vodi učenika, olakšavajući dubinsko razumjevanje veza između iskustava i koncepta servisnog učenja.

Građanski fokus	Društveno korisno učenje ima za cilj da razvije građansku odgovornost za studente, razvijajući i profesionalne kompetencije i promjene u građanskim karakteristikama učenika. Omogućava studentima da se upoznaju sa ulogom civilnog društva i kako funkcioniše, kao što su mehanizmi volontiranja i finansiranja, kao i značaj angažovanja sa lokalnom zajednicom.
------------------------	---

Uslužno učenje i volontiranje su vrlo slični koncepti, koji se sastoje od nekih neplaćenih angažmana i učenja, ali imaju i razlike.

Tabela 2: Razlika između servisnog učenja i volontiranja		
Dimenzija	Društveno učenje	Volontiranje
Što je	Strategija podučavanja i učenja	Akcije ili aktivnosti koje pojedinci obavljaju za druge ljude, zajednicu i opšte dobro
Glavni cilj	Razviti znanje, vještine i kompetencije učenika i, istovremeno, riješiti stvarna pitanja i izazove u zajednici ili organizaciji	Pružanje usluga ili pružanje pomoći, rješavanje stvarnih pitanja i izazova u zajednici ili organizaciji
Komponenta učenja	Učenje je planirano i namerno integrisano u nastavni plan i program.	Učenje se dešava, ali obično nije unaprijed planirano ili reflektovano.
Servisna komponenta	Odgovori na autentične potrebe zajednice ili organizacije.	Odgovori na autentične potrebe zajednice ili organizacije.
Finansijska nagrada	Neplaćene aktivnosti	Neplaćene aktivnosti
Slobodna volja	Može biti obavezan ili opcionalan	Opcionalno, slobodan izbor

Istraživanja pokazuju da integrisanje društveno korisnog učenja u nastavne programe osnovnih škola može biti posebno korisno, jer omogućava mladim učenicima da razviju empatiju, prošire svoje razumjevanje društvenih pitanja i njeguju doživotnu posvećenost uključivanju zajednice. U Evropi, gdje je usluzno učenje još uvijek relativno u nastajanju u poređenju sa Sjedinjenim Državama, edukatori istražuju uključivanje ovog pedagoškog pristupa u postavke osnovnih škola.

Studije su pokazale da uslužno učenje u osnovnim školama može dovesti do poboljšanja akademskih performansi, poboljšanih liderskih vještina i većeg osjećaja društvene odgovornosti (Paredes & Martínez, 2016; Ričards et al., 2013; Lake & Jones, 2008). Na primjer, pilot program u velikom, urbanom gradu na srednjem zapadu otkrio je da su učenici petog i sedmog razreda koji učestvuju u nastavnom planu i programu za učenje usluga pokazali znatno veće rezultate o mjerama liderstva od svojih vršnjaka u kontrolnoj grupi (Ričards et al., 2013). Slično tome, članak koji se bavi uslužnim učenjem u osnovnim učionicama naglašava važnost integrisanja jednogodišnjeg pristupa društvenoj službi, omogućavajući djeci da ostvare značajne veze sa svojim lokalnim zajednicama, istovremeno razvijajući doživotne navike učešća i građanskog angažovanja.

Kao što su naveli Lucas Barcia et al. (2024), na osnovu analize različitih studija sažeto je da uključivanje društveno korisnog učenja u obrazovne postavke nudi brojne prednosti. **Ove beneficije uključuju:**

- ❖ **Aktivno i smisleno razumjevanje:** SL omogućava djeci da se uključe u projekte sa stvarnim ciljevima koji pozitivno utiču na zajednicu. Ova veza između učenja i servisa pomaže im da bolje razumiju svoje predmete i primjene svoje znanje u praktičnim situacijama. Ovaj pristup poboljšava lični rast i promovira razvoj aktivnih, informisanih, odgovornih i posvećenih građana koji mogu generisati društvene promjene.
- ❖ **Razvoj socijalnih i emocionalnih vještina:** Društveno korisno učenje pruža djeci mogućnost interakcije sa različitim pojedincima i zajednicama, podstičući razvoj socijalnih vještina kao što su empatija, saradnja, efikasna komunikacija i timski rad. Pored toga, podstiče osjećaj odgovornosti, velikodušnosti i zahvalnosti prema drugima.
- ❖ **Podsticanje kritičkog mišljenja i rješavanja problema:** Kroz učenje usluga, djeca se susreću sa stvarnim izazovima u zajednici, motivišući ih da kritički misle, traže kreativna rešenja i razvijaju vještine rješavanja problema. Ovo iskustvo njeguje reflektujući i kritički pristup pitanjima, gradeći povjerenje u njihovu sposobnost rješavanja i rešavanja problema.
- ❖ **Unapređene akademske performanse:** Učešće u smislenim, praktičnim aktivnostima drži studente angažovanim učenjem, što dovodi do boljeg zadržavanja znanja i vještina. Ovaj aktivni angažman može pozitivno uticati na akademske performanse. Pored toga, uslužno učenje podstiče veće interesovanje za učenje, povećanje angažovanja u učionici i motivacije.
- ❖ **Razvoj građanske svesti i građanske svesti:** Uključivanje u projekte učenja usluga pomaže djeci da razumiju potrebe zajednice i pozitivno doprinesu. Podstiče sticanje humanističkih vrijednosti kao što su solidarnost, društvena i građanska odgovornost i socijalna pravda, postavljajući temelje za njih da postanu posvećeni građani sada i u budućnosti.

U praksi je urađeno nekoliko modela učenja usluga. Društveno korisno učenje može se uključiti u nastavni plan i program različitih predmeta. Može se implementirati u okviru jednog predmeta ili kombinovati sa više predmeta za rješavanje interdisciplinarnih projekata. To može biti dio obaveznog ili izbornog obrazovnog procesa i organizovano kao grupna ili individualna aktivnost.

Studenti mogu biti uključeni u širok spektar organizacija zajednice koje pružaju spektar usluga, uključujući, ali ne ograničavajući se na, socijalne usluge, sport i rekreaciju, umjetnost i kulturu, obrazovanje i istraživanje i uzroke životne sredine. Šta će studenti raditi kao uslužna komponenta

zavisiće od ishoda obrazovanja (dio za učenje), modela društveno korisnog učenja i potreba partnera u zajednici, zajednice ili korisnika. **Četiri vrste usluga u obrazovanju su:**

<p>Direktna usluga</p>	<p>Projekti direktnih usluga uključuju studente u aktivnosti u kojima direktno komuniciraju sa korisnicima.</p> <p><u>Primjeri u osnovnom obrazovanju mogu uključivati:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Program čitanja drugara: Stariji učenici osnovnih škola čitaju mlađim učenicima ili djeci u lokalnoj predškolskoj ustanovi. ❖ Čišćenje zajednice: Studenti učestvuju u čišćenju lokalnih parkova, igrališta ili društvenih centara. Oni komuniciraju sa članovima zajednice kako bi razumjeli važnost čistog okruženja i preduzeli hitne mjere za poboljšanje svog okruženja. ❖ Poseta starijim pratiocima: Studenti posećuju lokalne centre za starije osobe kako bi provodili vreme sa starijim stanovnicima. Aktivnosti mogu uključivati čitanje, igranje igara ili jednostavno časkanje, podsticanje međugeneracijskih veza i pružanje prijateljstva starijim osobama.
<p>Indirektna usluga</p>	<p>Projekti indirektnih usluga uključuju studente u aktivnosti koje koriste zajednici bez direktne interakcije sa korisnicima.</p> <p><u>primjeri uključuju:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Program reciklaže: Učenici organizuju školski program reciklaže, prikupljajući materijale koji se mogu reciklirati i osiguravajući da su pravilno sortirani i poslani u reciklažne objekte. ❖ Vožnja knjigama: Studenti prikupljaju korištene knjige za doniranje školama, bibliotekama ili skloništima kojima je to potrebno. ❖ Vrtni projekti: Studenti kreiraju i održavaju vrt zajednice, pružajući svježe proizvode lokalnim bankama hrane ili skloništima.
<p>Zagovaranje</p>	<p>Zagovarački projekti uključuju studente koji podižu svijest i promovišu akcije o pitanjima od javnog interesa.</p> <p><u>primjeri uključuju:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Kampanja protiv nasilja: Učenici kreiraju plakate i prezentacije kako bi podigli svest o efektima maltretiranja i promovisali pozitivno školsko okruženje. Oni mogu predstaviti svoje radove školskim kolegama, roditeljima i članovima zajednice. ❖ Ekološka svest: Studenti organizuju kampanju za edukaciju svoje škole i zajednice o pitanjima životne sredine kao što su zagađenje, očuvanje i klimate promjene. ❖ Studenti promovišu zdrav način života organizovanjem "Nedelje zdrave ishrane," stvaranjem informativnih materijala o ishrani i vježbanju i podsticanjem svojih vršnjaka i zajednice da usvoje zdravije navike.

Društveno korisno učenje zasnovano na istraživanju

Projekti društveno korisnog učenja zasnovani na istraživanju uključuju studente u istraživačke aktivnosti kako bi se odgovorilo na definisane potrebe zajednice.

primjeri uključuju:

- ❖ **Procjena potreba zajednice:** Studenti sprovode ankete i intervjue u okviru svoje zajednice kako bi identifikovali kritična pitanja i potrebe. Oni analiziraju podatke i prezentuju svoje nalaze lokalnoj upravi ili organizacijama u zajednici, pomažući u informisanju budućih inicijativa.
- ❖ **Istraživanje očuvanja divljih životinja:** Studenti istražuju lokalna staništa divljih životinja i uticaj ljudskih aktivnosti na ova okruženja. Oni mogu da kreiraju izvještaj ili prezentaciju sa preporukama za napore u očuvanju i podjele ga sa lokalnim ekološkim grupama ili vlastima.
- ❖ **Projekat istorijskog očuvanja:** Studenti istražuju istoriju svoje lokalne zajednice, identifikujući značajne istorijske lokacije i priče. Oni kreiraju digitalnu arhivu ili knjižicu kako bi sačuvali ovu istoriju i predstavili je lokalnom istorijskom društvu ili biblioteci.

3. Evropski kontekst za razvoj društveno korisnog učenja u osnovnom obrazovanju

Ovo poglavlje pruža sveobuhvatan pogled u kontekst koji olakšava razvoj i integraciju društveno korisnog učenja u osnovnim školama širom Evrope. Ispituje obrazovni pejzaž osnovnih škola, višestruke prednosti uslužnog učenja i politike podrške i projekte koji su omogućili njegov rast.

Svrha osnovnog obrazovanja u vezi sa društveno korisnim učenjem

Osnovno obrazovanje pruža učenje i obrazovne aktivnosti obično dizajnirane da studentima pruže osnovne vještine u čitanju, pisanju i matematici (tj. pismenost i računanje) i uspostave solidnu osnovu za učenje i razumijevanje osnovnih područja znanja i ličnog razvoja, pripremajući se za niže srednje obrazovanje. Fokusira se na učenje na osnovnom nivou složenosti sa malo, ako postoji, specijalizacije (ISCED nivo 1) (Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja, ISCED 2011).

Termini "osnovno obrazovanje" i "osnovno obrazovanje" često se koriste naizmjenično, ali mogu imati različita značenja u zavisnosti od konteksta određene zemlje i obrazovnog sistema. Osnovno obrazovanje je termin koji se obično koristi u Sjedinjenim Državama i Kanadi. Obično se odnosi na prvu fazu formalnog obrazovanja, koja uključuje vrtić do 5. ili 6. razreda, u zavisnosti od školskog okruga. Osnovno obrazovanje je termin koji se češće koristi u mnogim drugim zemljama, uključujući Evropu, Australiju i delove Azije. Obično se odnosi na prvih nekoliko godina formalnog obrazovanja, koje često uključuje razrede od 1 do 4 ili 5, ali se ponekad može proširiti i na 6. razred.

U evropskim zemljama osnovno obrazovanje je prva faza obaveznog obrazovanja, nakon čega slijedi srednje obrazovanje. Prelazak sa osnovnog na srednje obrazovanje označava značajan pomak u obrazovnoj strukturi i često uključuje drugačije školsko okruženje.

Kurikulum osnovnog obrazovanja fokusira se na osnovne predmete kao što su jezik, matematika, nauka, društvene studije, fizičko vaspitanje i umjetnost. Naglasak je na osnovnoj pismenosti, matematičkim vještinama i društvenom i emocionalnom razvoju.

Uprkos mnogim kulturnim i političkim razlikama među narodima, ciljevi i nastavni plan i program osnovnog obrazovanja su slični. Skoro sve zemlje su zvanično posvećene masovnom obrazovanju, što se na kraju smatra potpunim osnovnim obrazovanjem. Među nacijama se može naći sve veći dogovor o tome da je priprema za državljanstvo jedan od značajnih ciljeva osnovnog obrazovanja. U pogledu nastavnog plana i programa, ovaj cilj sugerise naglasak na vještinama čitanja i pisanja, aritmetičkim vještinama i osnovnim društvenim studijama i nauci (Britanika, 2024).

Ciljevi osnovnog obrazovanja, koji se realizuju na prvom nivou osnovnih škola, očekuju da se učenici aktiviraju u njihovom učenju i sticanju vrijednosti. Osnovno obrazovanje je prvenstveno usmjereno na razvoj funkcionalne pismenosti i sticanje alata za učenje o svijetu oko sebe i fenomenima u njemu. Osnovno obrazovanje takođe treba da stvori uslove za razvoj društvenih i građanskih kompetencija. Psihološke karakteristike djeteta mlađeg školskog uzrasta potvrđuju ovaj pristup. Razmišljanje u ovom razvojnom periodu je konceptualno apstraktno, ali dijete može da razmišlja o predmetima i pojavama koje može direktno da opaža. Osnova kognitivnih procesa je dijeteovo iskustvo, na koje se zatim odražava nastavnik ili drugi vodič u procesu učenja. Istovremeno, autor Oravcová (2015) ističe da ovaj period karakteriše i činjenica da omogućava percepciju odnosa uzroka i posljedica, povezuje različite misaone procese, a logičko razmišljanje omogućava ne samo klasifikaciju i sortiranje koncepata i odnosa, već i uređenje objekata prema više kriterijima.

Karakteristike razvoja kognitivnih procesa utiču i na preporučene metode i oblike nastave. Za sveobuhvatan razvoj djeteta mlađeg školskog uzrasta, odnosno u periodu prve faze osnovne škole, potrebno je promovisati takve obrazovne situacije u kojima učenik zadovoljava svoju radoznalost, interesovanje i potrebu za manipulacijom predmetima i pojavama, uči kroz eksperimentisanje, istraživanje, istraživanje, verifikaciju svojih teorija. U društvenim odnosima potrebno je stvoriti situacije i stimulanse koji promovišu stvaranje i održavanje prijateljskih veza i poštovanje potreba i želja drugih ljudi (vršnjaka i starijih ili mlađih). Takođe, od suštinske važnosti za djecu ovog uzrasta je potreba za pozitivnim ocjenama drugih ljudi. Nastavni planovi i programi koji se sprovode u osnovnom obrazovanju podstiču nastavnike da razviju znanje, vještine i sposobnosti učenika kroz aktiviranje nastavnih metoda. Prema istraživanjima iz oblasti učenja, od suštinskog je značaja za uspeh učenika mlađeg školskog uzrasta da razviju kognitivne funkcije. Da bi se održala pažnja i interes učenika za učenje, treba ga podržati odgovarajućim metodama i oblicima nastave. Aktivno uključivanje učenika u proces učenja, npr. kroz istraživačke aktivnosti ili eksperimentisanje, rješavanjem praktičnih zadataka i stvarnih problema, može biti način da se promoviše razvoj poželjnih znanja, kao i neophodne vještine i kompetencije učenika.

Uslužno učenje treba da bude odgovarajuća metoda za podučavanje i učenje u osnovnom obrazovanju iz nekoliko uvjerljivih razloga:

- ❖ Uvođenje društveno korisnog učenja u ranoj dobi **pomaže da se postave temelji za cjeloživotno učenje i odgovorno građanstvo.** Učenici osnovnih škola su u formativnoj fazi, gdje mogu da razviju osnovne vrijednosti i vještine kako bi uticali na njihovo buduće ponašanje i stavove.
- ❖ Društveno korisno učenje integriše školski kurikulum sa smislenim društveno korisnim radom, **čineći učenje relevantnijim i privlačnijim.** Poboljšava njihovo razumjevanje predmeta tako što im omogućava da primjene ono što uče u realnim kontekstima.
- ❖ Mala djeca imaju velike koristi od socijalnih interakcija i emocionalnog rasta olakšanog učenja u usluga. **Pomaže im da razviju kritične društvene vještine kao što su timski rad, komunikacija i empatija.**
- ❖ Društveno korisno učenje **izaziva učenike da kritički razmišljaju i rješavaju probleme iz stvarnog života.** Ovo njeguje njihovu sposobnost da analiziraju situacije, razmotre različite perspektive i osmisle inovativna rešenja.
- ❖ Učenje usluga **čini obrazovanje motivisanijim za mlade učenike.** Oni vide direktan uticaj svojih napora, što povećava njihov entuzijazam za učenje i podstiče aktivno učešće u njihovom obrazovanju.
- ❖ Projekti učenja usluga često uključuju saradnju sa vršnjacima, nastavnicima i članovima zajednice. Ovo **pomaže učenicima da se povežu sa svojom zajednicom i podstiču osjećaj pripadnosti.**
- ❖ Kroz uslužno učenje, učenici osnovnih škola su izloženi različitim grupama i pitanjima zajednice, promovišući inkluzivnost i razumjevanje. Ova rana izloženost **pomaže u borbi protiv stereotipa i predrasuda,** njegujući inkluzivniji i prihvatajući način razmišljanja kako rastu.
- ❖ Uslužno učenje podstiče vrijednosti građanske odgovornosti i socijalne pravde kod mladih učenika. **Uče o društvenim pitanjima i važnosti preduzimanja akcija za njihovo rješavanje.**
- ❖ Uslužno učenje usklađeno je sa **ciljevima holističkog obrazovanja,** koje nastoji da razvije celo dijete. Bavi se kognitivnim, socijalnim, emocionalnim i etičkim razvojem.
- ❖ Vještine i vrijednosti stečene kroz uslužno učenje u osnovnom obrazovanju **pripremaju studente za buduće akademske, lične i profesionalne izazove.** Oni postaju prilagodljiviji, otporniji i sposobniji da se kreću kroz složene situacije, neophodne u svetu koji se stalno mijenja.

Ukratko, razvoj društveno korisnog učenja u osnovnom obrazovanju osposobljava mlade studente osnovnim vještinama, vrijednostima i stavovima koji imaju koristi od njihovog akademskog rasta, ličnog razvoja i društvenog angažmana. Njeguje sveobuhvatno obrazovno iskustvo koje ih priprema da budu aktivni, empatični i odgovorni građani.

Politički dokumenti na evropskom nivou kao kontekst za učenje usluga u osnovnim školama

Razvoj društveno korisnog učenja u evropskom osnovnom obrazovanju je pod uticajem različitih konteksta politika koji odražavaju šire obrazovne ciljeve, društvene vrijednosti i političke prioritete. Ispod je opis ovih konteksta

Društveno korisno učenje se neprimjetno usklađuje sa UNESCO [Report](#) (2021) pod nazivom "Reimagining our Futures Together." Novi društveni ugovor za obrazovanje," u kojem se navodi da obrazovanje mora biti transformisano ka saradnji i metodama zasnovanim na solidarnosti, kao što je SL, kako bi se suočilo sa globalnim izazovima. Ovaj novi društveni ugovor temelji se na viziji proširenog državljanstva i poziva na aktivno i kreativno učešće civilnog društva.

[Strategija Evropa 2020](#) naglašava pametan, održiv i inkluzivan rast, a obrazovanje je kritično. Uslužno učenje usklađeno je sa ciljevima smanjenja ranog napuštanja škole i promovisanja socijalne kohezije.

[Evropski obrazovni prostor](#) ima za cilj izgradnju Evropskog obrazovnog prostora do 2025. godine, promovirajući prekogranično učenje i saradnju. Projekti učenja usluga često imaju koristi od ovog naglaska na saradnji i razmjeni.

Evropska unija podržava i dopunjuje aktivnosti država članica u socijalnoj [inkluziji i socijalnoj zaštiti](#). Ovo obuhvata širok spektar politika za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti, modernizaciju sistema socijalne zaštite i promovisanje socijalne inkluzije određenih grupa, uključujući djecu, osobe sa invaliditetom i beskućnike. Politike usmjerene na socijalnu inkluziju usmjerene na smanjenje nejednakosti i promociju socijalne inkluzije često podržavaju učenje usluga kao način uključivanja ugroženih zajednica i poticanje empatije i razumijevanja među studentima.

[Aktivno građanstvo](#): Podsticanje mladih da postanu aktivni, odgovorni građani je standardni cilj politike širom Evrope. Društveno korisno učenje pruža praktične mogućnosti studentima da doprinesu svojim zajednicama i razviju osjećaj građanske odgovornosti.

Različiti mehanizmi finansiranja i podrške promovišu učenje usluga. Jedan od njih je i [Erasmus+ program](#) EU koji finansira obrazovne projekte koji uključuju komponente za učenje usluga, olakšavanje međunarodne saradnje i razmjenu najboljih praksi.

[Rezolucija Evropskog parlamenta od 22. aprila 2008. godine o ulozi volontiranja u doprinosu ekonomskoj i socijalnoj koheziji](#) (2007/2149(INI)) poziva Komisiju, države članice i regionalne i lokalne vlasti da promovišu volontiranje kroz obrazovanje na svim nivoima, stvarajući mogućnosti za dobrovoljne aktivnosti u ranoj fazi obrazovnog sistema tako da se na nju gleda kao na normalan doprinos životu zajednice i da nastave da promovišu aktivnosti koje studenti razvijaju. stariji, da olakšaju "servis-učenje" gdje studenti rade sa dobrovoljnim ili zajedničkim grupama u partnerstvu kao dio svog diplomskog ili diplomskog kursa, da podstaknu veze između dobrovoljnog sektora i obrazovnog sektora na svim nivoima i da promovišu volontiranje i prepoznaju učenje u volontiranju kao dio doživotnog učenja.

Centar za evropsko volontiranje (CEV) obratio se društveno korisnom učenju u svom [Nacrtu za evropsko volontiranje 2030](#) (BEV2030). Preciznije, u odjeljku 3, pod naslovom "Osnaživanje", BEV2030 tvrdi da "uspješne zajednice na lokalnom nivou često karakteriziraju snažne međuljudske veze, često uspostavljene u okviru volonterskih i volonterskih inicijativa. Ako treba nastaviti ispunjavati potrebe, boriti se protiv diskriminacije i marginalizacije, a ljudska prava braniti, više građana iz različitih stvarnosti i pozadina će morati biti osnaženo i podržano za aktivno angažovanje kao volonteri kako bi podržali sebe i druge". Dodajući aspekt "omogućavanja" poboljšanih informacija o i pristupu volontiranju, BEV2030 dodaje perspektive na 3.1.1) Građansko obrazovanje i uslužno učenje koje je šire uvedeno u formalne obrazovne sisteme kako bi se povećala svijest o volontiranju i civilnom društvu ne samo za djecu i mlade, već i za šire mreže porodica i prijatelja. 3.1.2) Priroda volontiranja "slobodne volje" zaštićena je za razliku od obaveznih ili fakultativnih delova formalnih obrazovnih sistema koji služe za povezivanje mladih sa civilnim društvom i situacijama volontiranja i 3.1.3) Raznolikost je istaknuta pokazujući mogućnosti volontiranja u širokom spektru oblasti i oblasti od interesa i potreba.

[Strategija EU za mlade](#) je okvir za saradnju EU u omladinskoj politici za period 2019-2027, na osnovu Rezolucije Saveta od 26. novembra 2018. godine. Saradnja mladih u EU će maksimalno iskoristiti potencijal omladinske politike. podstiče učešće mladih u demokratom životu; Takođe podržava društveni i građanski angažman i ima za cilj da osigura da svi mladi ljudi imaju potrebne resurse za učešće u društvu. Strategija EU za mlade fokusira se na tri ključne oblasti delovanja oko tri reči: angažovanje, povezivanje i osnaživanje, dok se radi na pridruživanju implementaciji u svim sektorima. Strategija EU za mlade ima za cilj da obezbedi značajno građansko, ekonomsko, socijalno, kulturno i političko učešće mladih. Države članice i Evropska komisija pozivaju se da:

- ❖ Podsticanje i promovisanje inkluzivnog demokratog učešća svih mladih u društvu i demokratim procesima;
- ❖ Aktivno uključivanje mladih, omladinskih organizacija i drugih organizatora omladinskog rada u politike koje utiču na život mladih na svim nivoima;
- ❖ Podrška predstavništvima mladih na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou, priznajući pravo mladih da učestvuju i samoorganizuju;
- ❖ Podrška i prenošenje dijaloga mladih EU u cilju uključivanja različitih glasova mladih u procese donošenja odluka na svim nivoima;
- ❖ Podsticanje razvoja kompetencija građanstva, kroz obrazovanje o državljanstvu i strategije učenja;
- ❖ Podrška i razvoj mogućnosti za "učenje da učestvuje," podizanje interesovanja za participativne akcije i pomoć mladima da se pripreme za učešće;
- ❖ Istražiti i promovisati korišćenje inovativnih i alternativnih oblika demokratog učešća, npr. alata digitalne demokratije.

Kontekst politike za razvoj društveno korisnog učenja u osnovnom obrazovanju u Evropi je višestruk, uključujući inicijative širom EU, nacionalne obrazovne politike i podršku nevladinih organizacija i obrazovnih mreža. Ove politike i inicijative promovišu aktivno građanstvo, socijalnu inkluziju i iskustveno učenje, stvarajući podsticajno okruženje za rast i integraciju društveno korisnog učenja u osnovnom obrazovanju.

Relevantni projekti i mreže u društveno korisnom učenju

Nekoliko projekata je podržano od strane EU i drugih izvora u posljednjih deset godina. Većina projekata vezanih za uslužno učenje bila je fokusirana na visoko obrazovanje. Oni su objavljeni u nekoliko izvještaja objavljenih u okviru projekta [Evropska opservatorija za uslužno učenje u visokom obrazovanju](#).

Sa fokusom na uslužno učenje na nižim nivoima obrazovanja ili sa mladima u neformalnom obrazovanju, što može biti inspirativno za SLIPS projekat, možemo napomenuti:

[EDUVOL projekt](#) – Volontiranje kao obrazovna prilika bilo je usmjereno na uslužno učenje u neformalnom obrazovanju. Projekat se nadovezuje na potrebu da se podstakne međunarodna dimenzija kako bi, s jedne strane, motivisao mlade ljude da se angažuju, a sa druge strane, omogućili omladinskim radnicima da razviju ključne kompetencije, osjećaj inicijative i građansko učešće kroz jednu od uspešnih strategija široko rasprostranjenih u svetu, uslužno učenje. Glavni rezultati projekta bili su: Obuka za omladinske radnike u društveno korisnom učenju i priručnik za trenere; Priručnik za omladinske radnike o tome kako implementirati uslužno učenje u svom radu i primjere dobre prakse; Priručnik za mlade o tome kako razviti projekte učenja usluga; i okvir za olakšavanje za učenje usluga. Projekat je realizovan u periodu: 1.9.2019 – 31.5.2022.

[Projekat SLUSIK](#) ima za cilj da unapredi sticanje društvenih i građanskih kompetencija, njeguje znanje, razumjevanje i vlasništvo nad vrijednostima i osnovnim pravima među srednjoškolicima/mladima uzrasta od 12 do 16 godina kako bi doprineo njihovoj socijalnoj inkluziji na lokalnom nivou i u društvu uopšte. Projekat je unapredio nastavne planove i programe za učenje usluga od visokog obrazovanja do srednjih škola prilagođavanjem već postojećih servisnih praksi iz Hrvatske, Slovačke, Austrije i Irske i uzornim praksama iz Španije, osiguravajući upotrebu neformalnih metodologija i uzora u prilagođenim modelima i da su spremni za upotrebu u bilo kojoj školi širom Evrope na kraju projekta. Projekat je realizovan u periodu: 1.9.2019 – 31.5.2022.

Boosting HEARc and Minds of Youth with Service-Learning – HEARMi je trogodišnji projekt implementiran u Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori i Rumuniji. Cilj projekta HEARMi bio je razvoj kapaciteta četiri organizacije Mreže za uslužno učenje u centralnoj i istočnoj Evropi i poboljšanje efikasnosti građanskog angažmana kapaciteta mladih i mladih za promociju socijalne inkluzije u projektima učenja usluga.

Davanje i primanje – mladi aktivni građani za mir i prosperitet. Glavni cilj projekta je proširenje platforme za aktivno angažovanje mladih u kritičnim društvenim zbivanjima koja utiču na njih, izgradnjom jačih veza između mladih i javnih vlasti koje bi trebalo da ih podrže. Projekat će iskoristiti iskustvo i najbolje prakse na regionalnom nivou od partnerskih organizacija civilnog društva u projektu, kako bi se poboljšalo učešće civilnog društva u donošenju odluka na lokalnim, nacionalnim i/ili regionalnim forumima. Uključene strane će uključivati vladine vlasti, ali i druge vlasti koje igraju ključnu ulogu u mobilizaciji zajednice – kao što su škole, omladinski centri i univerziteta. Fokus će biti na dvije tematske teme: digitalna pismenost i borba protiv lažnih vesti, koje u velikoj mjeri utiču na mlade zbog njihove visoke izloženosti društvenim mrežama, kao i da olakšaju izgradnju mira regionalno kroz razmenu na više nivoa zainteresovanih strana. Na kraju, ali

ne i najmanje važno, Mreža će se posebno fokusirati na zagovaranje upotrebe pristupa servisno-učenju za mobilizaciju ranjive omladine, jer se njena kombinacija učenja i rada pokazala veoma efikasnom sa takvim zainteresovanim stranama.

USL projekat ima za cilj da pruži obuku i smjernice o društveno korisnom učenju kao strategiji podučavanja i učenja u zemljama učesnicama i njihovim obrazovnim sistemima. Stoga su ciljevi ovog projekta bili razumjevanje, učenje i priprema škola i njihovih partnera za angažovanje da budu spremni da kreiraju i implementiraju Društveno učenje . Zajednički interes i motivacija za ovaj projekat bio je da naučimo ili informišemo se o potencijalu za uslužno učenje u obrazovnim okruženjima, razvijemo i dobijemo praktične smjernice za njegovu integraciju u formalno i neformalno školsko obrazovanje i da naučimo o izazovima i strategijama za njihovo prevazilaženje.

INCLUDL-Schools: Promoting Inclusive Schools in Europe through Universal Design for Learning and Service-Learning. Opšti cilj projekta INCLUDL-Schools je da okupi tim aktera obrazovanja iz različitih evropskih zemalja koji mogu doprineti podsticanju inkluzije u evropskim školama uglavnom poboljšanjem vještina nastavnika kako bi integrisali inkluzivnije didaktičke programe u svoje škole i šire zajednice. Prema ovoj pretpostavci, postoje dva pristupa koja pregled literature pokazuje kao efikasan za podsticanje inkluzije u školama: Društveno korisno učenje (S-L) i univerzalni dizajn za učenje (UDL).

Projekat SLIPSTREAM ima za cilj da poveća kvalitet mogućnosti za učešće mladih u demokratskom životu i društvenom i građanskom angažmanu u zajednicama povezivanjem formalnog i neformalnog obrazovanja, stvarajući uslove za razvoj strategije učenja usluga u zemljama Centralne i Istočne Evrope (CEE region). Projekat želi da stvori alate i uslove za implementaciju učenja usluga i učini ga ekskluzivnijim. Partneri će kreirati alate za implementaciju nacionalnih nagrada za projekte učenja usluga i poboljšanje međunarodnih nagrada. Vrednovanje institucija koje sprovode uslužno učenje jača promociju i vidljivost ove pedagoške strategije. Partneri koji imaju iskustva u obuci u strategijama učenja usluga razvije set alata i materijala koji se mogu koristiti za kreiranje njihovog rasporeda obuke i sprovođenje obuke za omladinske radnike. Definisane standarde kvaliteta za projekte društveno korisnog učenja i kreiranje aplikacije za razmišljanje o učenju u projektu društveno korisnog učenja poboljšaće kvalitet projekata koje sprovode mladi i povećati njihovu motivaciju i angažovanje u svojim zajednicama kroz svest o znanju i vještinama koje su stekli. Svi rezultati, zajedno sa razvijenim planom zagovaranja i obučanim ambasadorima za učenje usluga u svakoj zemlji učesnici, stvorice bolje okruženje za širenje SL strategije i omogućiti organizacijama da uspješno primjene metod učenja usluga. Projekat se realizuje u periodu: 1.11.2023 – 31.1.2026.

Postoji nekoliko mreža organizacija i pojedinaca koji rade u oblasti društveno korisnog učenja . Slično projektima, oni se uglavnom odnose na visokoškolske ustanove, na primjer, Evropska asocijacija za uslužno učenje u visokom obrazovanju, Campus Engage u Irskoj, Njemačka mreža visokog obrazovanja o društvenoj odgovornosti – Hočschulnetzwerk, Špansko udruženje za uslužno učenje u visokom obrazovanju ApS(U), Italijanska mreža za uslužno učenje i angažman u zajednici, Mreža za učenje u zajednici Ujedinjenog Kraljevstva, Mreža za učenje u zajednici / Mreža za učenje usluga, Flamanska mreža za Društveno korisno učenje u visokom obrazovanju

[Mreža](#) za Društveno korisno učenje centralne i istočne Evrope je kolaborativna neformalna platforma posvećena unapređenju inicijativa za učenje usluga širom centralne i jugoistočne Evrope. Njegova misija je da promoviše integraciju društveno korisnog učenja u obrazovne sisteme, podstiče partnerstva između obrazovnih institucija i zajednica i podržava razvoj inovativnih pristupa građanskom angažmanu i društvenoj odgovornosti. Uz podršku Latinoamjeričkog centra za Društveno korisno učenje i solidarnost (CLAYSS), grupa edukatora, istraživača i organizatora zajednice strastvenih u pogledu potencijala servisnog učenja osnovala je CSEE Service-Learning Network 2016. godine. Od aprila 2016. godine CLAYSS podržava partnere u različitim zemljama Centralne i Istočne Evrope kroz obuku, olakšavanje, dizajn bibliografije prilagođen regionu i tehničku pomoć za promociju S-L na regionalnom nivou. Od početka ovih aktivnosti, partneri se sastaju online i na licu mjesta kako bi promovisali razmenu, međusobno razumjevanje i zajedničko učenje, shvatajući da saradnja ključnih aktera podržava i jača S-L u regionu. Kao dio ovog razvoja, Mreža za učenje usluga i usluga u Centralnoj i Istočnoj Evropi održala je regionalne nedelje servisnog učenja u različitim gradovima širom regiona. Mreža je 2020. godine pokrenula Prvu regionalnu nagradu za uspješnu praksu servisnog učenja, čiji je cilj da odredi i prizna rad obrazovnih institucija koje sprovode projekte servisno-učenja koji promovišu aktivno građanstvo mladih i integrišu nastavno učenje učenika sa inicijativama za učenje usluga u korist zajednice.

[Fondacija Learning Through Engagement](#) posvećena je visokokvalitetnom i održivom društveno korisnom učenju u školama širom zemlje kako bi ojačala demokratiju i civilno društvo i promjenila škole i kulturu učenja. Na tome rade sa velikom mrežom škola i partnera i sarađuju sa obrazovnom politikom i administracijom u Nemačkoj.

4. SLIPS Izveštaji po državama

Kao dio šireg izvještaja o razvoju društveno korisnog učenja u osnovnim školama u Evropi, kreirani su izvještaji pojedinačnih zemalja iz partnerskih zemalja kako bi se istakli jedinstveni konteksti, izazovi i primjeri u integrisanju servisnog učenja u različitim zemljama.

4.1 Belgija

Generalna organizacija obrazovnog sistema u Belgiji

Sloboda obrazovanja je ustavno pravo u Belgiji, što znači da svaka osoba može organizovati obrazovanje i osnovati škole u tom cilju, dok je dužnost vlade da organizuje nenedominacijsko obrazovanje (pod određenim uslovima). Ustav takođe garantuje slobodu izbora škole za roditelje koji osiguravaju da roditelji i djeca moraju imati pristup školi po svom izboru na razumnoj udaljenosti od njihovog prebivališta.

Formalni obrazovni sistem u Belgiji odlikuje se podjelom odgovornosti u kojoj zajednice (koje govore francuski, holandski i njemački jezik) imaju značajna ovlaštenja, osim za specifična federalna pitanja, uključujući:

- ❖ Postavljanje početka i kraja obaveznog obrazovanja,
- ❖ Definisanje minimalnih zahtjeva za diplomu,
- ❖ Regulisanje penzija za zaposlene u obrazovanju.

Svaka od ovih zajednica pruža obrazovanje na svom jeziku, osiguravajući jezičku koherentnost. U ovom izvještaju, fokus će biti na opštem obrazovnom sistemu, kao i na francuskim i flamanskim zajednicama.

Francuska zajednica	flamanska zajednica
<p>Francuska zajednica Belgije nadgleda različite sektore, uključujući kulturne poslove, upotrebu jezika, obrazovanje, djetinjstvo, mlade i istraživanja. U okviru Vlade Francuske zajednice, četiri ministra su posebno fokusirana na brigu o djeci i obrazovanje. To uključuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Ministar obrazovanja, nadležan za sve nivoe obrazovanja počevši od predškolskog obrazovanja. ❖ Ministar za rano djetinjstvo, između ostalih dužnosti. ❖ Ministar za visoko obrazovanje, medije i naučna istraživanja. ❖ Ministarka za socijalno unapređenje obrazovanja, mladih, ženskih prava i jednakih mogućnosti. <p>Pored toga, postoji peti ministar zadužen za upravljanje budžetom, državnu službu i administrativno pojednostavljenje za francusku zajednicu. U Vladi Valonske regije, poseban ministar se bavi obukom zajedno sa drugim odgovornostima.</p>	<p>U flamanskoj zajednici Belgije, Ministarstvo prosvjete i osposobljavanja odgovorno je za sve faze obrazovanja i osposobljavanja počevši od predškolskog obrazovanja, dok je briga o djeci nadležnost flamanskog Ministarstva blagostanja, javnog zdravstva i porodice.</p>

Obavezno obrazovanje: Da bi se osiguralo da svako dijete u Belgiji uživa svoje ustavno pravo na obrazovanje, uspostavljeno je obavezno školovanje. Djeca treba da idu u školu od pete godine do 18. godine. Prisustvo sa punim radnim vremenom je obavezno do 15. godine. Nakon toga, studenti imaju mogućnost da nastave skraćeno radno vreme, kombinujući stručno obrazovanje sa skraćenim radnim vremenom, u strukturiranom programu učenja.

Osnovno obrazovanje: U Belgiji pred srednjoskolsko obrazovanje obuhvata i predškolsko i osnovno obrazovanje. Predškolsko obrazovanje je dostupno za djecu od 2,5 do 6 godina. Iako je učešće gotovo univerzalno, ono postaje obavezno u dobi od 5 godina. Obavezno školovanje je obavezno za svu djecu uzrasta od 5 godina od školske 2020/2021. godine. Predškolsko obrazovanje podstiče holistički razvoj djece, njegujući njihov kognitivni, motorni i emocionalni rast. Osnovno obrazovanje je namenjeno djeci uzrasta od 6 do 12 godina, koja traju šest uzastopnih školskih godina. Po završetku osnovnog obrazovanja, djeca dobijaju certifikat o postignućima.

Srednje obrazovanje: U Belgiji djeca od 12 do 18 godina treba da pohađaju srednje obrazovanje. Srednje obrazovanje sa punim radnim vremenom sastoji se od tri faze i različitih vrsta obrazovanja. Svaka faza ima dva nivoa. U trećoj fazi stručnog srednjeg obrazovanja potreban je uspješan završetak trećeg razreda kako bi se dobio certifikat o višem srednjem obrazovanju. U prvoj fazi

srednjeg obrazovanja nudi se zajednički nastavni plan i program. Učenici biraju studije tek na početku druge faze. Od druge faze pa nadalje nude se četiri različite vrste obrazovanja:

Francuska zajednica	flamanska zajednica
<p>U Francuskoj zajednici, obrazovanje je kategorizirano u četiri različita oblika: opći, tehnički, umjetnički i stručni, koji su dalje podijeljeni u dva toka: prijelazni tok i kvalifikacijski tok.</p> <p>Tranzicioni tok osposobljava studente za visoko obrazovanje, istovremeno pružajući puteve za ulazak u radnu snagu. Nasuprot tome, tok kvalifikacija priprema studente za neposredan ulazak na tržište rada, istovremeno državajući opciju otvorenom za dalje akademske aktivnosti. Opće obrazovanje prvenstveno se usklađuje s tranzicijskim tokom, dok je stručno obrazovanje pretežno povezano s kvalifikacijskim tokom. Tehničko i umjetničko obrazovanje može se prilagoditi ili tranziciji ili kvalifikacionom toku, nudeći fleksibilnost u akademskim i karijernim putanjama.</p> <p>Studenti biraju svoj obrazovni put između ovih opcija, određujući tok svojih studija u skladu sa tim.</p>	<p>U Flandriji, studenti biraju svoj obrazovni put iz sljedećih opcija:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Opšte srednje obrazovanje (GSE): Ovaj nastavni plan i program naglašava široko opšte obrazovanje, postavljajući temelje za dalje akademske aktivnosti, umesto da priprema studente za određenu profesiju. ❖ Tehničko srednje obrazovanje (CE): CE stavlja naglasak na opšte i tehničko-teorijske predmete. Po završetku, studenti imaju mogućnost da uđu u profesiju ili nastave svoje obrazovanje na višem nivou. Praktična obuka je takođe uključena u ovu vrstu obrazovanja. ❖ Srednje obrazovanje u umjetnosti: Ovaj program nudi kombinaciju širokog opšteg obrazovanja i aktivnog angažovanja u umjetničkoj praksi. Po završetku, studenti mogu izabrati da nastave profesiju u umjetnosti ili da nastave svoje obrazovanje na višem nivou. ❖ VSE je praktičan obrazovni pristup u kojem studenti dobijaju opšte obrazovanje, a fokusiraju se prvenstveno na sticanje vještina za određenu profesiju.

U Belgiji, sertifikat o visokom srednjem obrazovanju omogućava neograničen pristup visokom obrazovanju.

Belgija takođe ima posebno obrazovanje (pred)osnovno i srednje obrazovanje, koje je organizovano za djecu kojoj je potrebna privremena ili trajna specifična podrška zbog fizičkog ili mentalnog invaliditeta, ozbiljnih bihevioralnih ili emocionalnih problema ili teških poteškoća u učenju.

Francuska zajednica	flamanska zajednica
<p>U julu 2015. godine, Parlament Francuske zajednice doneo je dalje korake za podršku integraciji učenika iz obrazovanja sa posebnim potrebama u redovno obrazovanje. Ako integracija</p>	<p>flamanski parlament je 12. marta 2014. godine usvojio parlamentarni akt (m-dekret) za promociju</p>

u redovno obrazovanje nije moguća, studenti su usmereni na obrazovanje sa posebnim potrebama. Svaki student u osnovnom obrazovanju i prva dva nivoa redovnog srednjeg obrazovanja ima pravo na četiri perioda podrške od osoblja za obrazovanje sa posebnim potrebama za stalnu integraciju.

inkluzivnog obrazovanja . Ovaj zakon omogućava učenicima sa specifičnim obrazovnim potrebama da u potpunosti učestvuju u redovnim školama i učionicama pod jednakim uslovima.

Sistem naizmjeničnog učenja i rada: U Belgiji, kada učenik ima 15 ili 16 godina, on može ući u sistem naizmjeničnog učenja i rada. Sva djeca sa skraćenim radnim vremenom dužna su da učestvuju u učenju i radu najmanje 28 sati nedeljno. Učenje i rad sa skraćenim radnim vremenom organizovani su u:

- ❖ Centar za vanrednu edukaciju;
- ❖ Centar za naukovanje.

Sistemi su organizovani odvojeno između francuske i flamanske zajednice.

Visoko obrazovanje: U Belgiji, visoko obrazovanje sadrži programe koji rezultiraju stepenom bačelor, master i doktor. Visoko dualno stručno obrazovanje je takođe dio nivoa visokog obrazovanja.

Visoko dualno stručno obrazovanje: organizovano je odvojeno od strane francuske i flamanske zajednice.

Bačelor: U Belgiji, bačelor programi mogu biti ili profesionalno orijentisani, fokusirajući se na praktične veštine za direktan ulazak u radnu snagu, ili akademski orijentisan, naglašavajući široko akademsko znanje ili umetničko obrazovanje, sa ciljem pripreme studenata za dalje studije na master nivou ili zapošljavanje. Obično za bačelor programe potrebno je tri godine da se završe, ukupno 180 kredita.

U Belgiji, master programi se fokusiraju na napredna naučna ili umetnička znanja ili kompetencije koje su potrebne za nezavisnu praksu nauke ili umjetnosti, ili za obavljanje profesije. Zaokružuju ih magistarski rad najčešće nakon 2 godine trajanja (120 kredita).

Cjeloživotno učenje : u Belgiji se sastoji od dvije oblasti:

- ❖ Vanredno obrazovanje u umjetnosti - namenjeno i djeci, mladima i odraslima i može se obavljati na dobrovoljnoj osnovi ili kroz upisne naknade.
- ❖ Obrazovanje odraslih - koje nije povezano sa početnom obrazovnom karijerom i učesnici mogu dobiti priznatu diplomu, kvalifikaciju ili sertifikat u obrazovanju odraslih.

Izvor:

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/belgium-frenč-community/overview#:~:text=residing%20in%20Belgium.-,Education%20is%20compulsory%20from%205%20until%2018.,institution%20with%20dio%20Vrijeme%20zaposlenje.>

Strateški ciljevi nacionalnih politika

Belgijski obrazovni sistem ima za cilj da obezbedi visokokvalitetno obrazovanje dostupno svim studentima, osiguravajući da razviju neophodne vještine i znanja za uspeh u svom ličnom i profesionalnom životu. Ovo uključuje:

- ❖ Obezbeđivanje pristupačnosti i inkluzivnosti: obezbeđivanje obrazovanja za svu djecu bez obzira na njihovo poreklo i integrisanje obrazovanja sa posebnim potrebama u mejnstrim obrazovanje gdje je to moguće.
- ❖ Promovisanje cjeloživotnog učenja: podsticanje kontinuiranog obrazovanja i profesionalnog razvoja kroz sisteme kao što su naizmenično učenje i rad.
- ❖ Podrška profesionalnom i akademskom razvoju: Nudi različite puteve u srednjem i visokom obrazovanju kako bi zadovoljio različite interese i ciljeve u karijeri.

Strategija obrazovanja i ključni ciljevi Belgije specifični su za svaku od zajednica:

Francuska zajednica	flamanska zajednica
<p>U pogledu Francuske zajednice, njena obrazovna strategija i ključni ciljevi usklađeni su sa Deklaracijom <u>o politici Zajednice</u> (CPD) (2019-2024) u kojoj svaka mjera treba da osnaži sve, doprinese smanjenju nejednakosti i podstakne učešće djece, mladih i porodica, sa posebnom pažnjom na najugroženije ljude.</p> <p>Francuska zajednica je posvećena pružanju odličnog obrazovanja i negovanju kulture osnaživanja kako bi pripremila pojedince za budućnost, uključujući i aspekte tržišta rada i klimatih promjena.</p> <p>Obrazovanje ostaje glavni prioritet, sa inicijativama kao što je Pakt za izvrsnost u nastavi koji osiguravaju da studenti dobiju znanje potrebno za rješavanje predstojećih izazova. Napori će se fokusirati na smanjenje ranog napuštanja škole i osnaživanje ugrožene omladine.</p> <p>"Plan detinjstva mladih 0-25" - sveobuhvatan plan sa mjerama za poboljšanje školske infrastrukture, unapređenje digitalnog učenja, podršku obrazovnim i vannastavnim aktivnostima i jačanje resursa u osnovnom obrazovanju. Pored toga, plan se bavi različitim oblastima, uključujući visoko obrazovanje, djetinjstvo, kulturu, medijsku pismenost, ženska prava, podršku mladima, pravne usluge, sport, jednake mogućnosti i međunarodne odnose. Kroz ove inicijative, Francuska zajednica nastoji da podrži djecu i mlade, osiguravajući njihovo blagostanje i uspeh u svetu koji se razvija.</p>	<p>Dana 2. oktobra 2019. godine, nova flamanska vlada započela je svoj petogodišnji mandat (2019-2024). Na početku svakog zakonodavnog mandata, ministar obrazovanja formuliše ključne obrazovne ciljeve u političkom dokumentu predstavljenom flamanskom parlamentu.</p> <p>Flamanski parlament je 21. novembra 2019. godine priznao "Dokument o politici obrazovanja 2019-2024," u kojem su navedeni strateški ciljevi:</p> <p>1. Postići vrhunsko obrazovanje sa značajnim ishodima učenja za sve učenike.</p> <p>Privlačenje i zadržavanje kvalifikovanih, posvećenih nastavnika podizanjem statusa profesije.</p> <p>Osigurati da svako dijete nađe svoje mjesto u obrazovanju i dobije neophodnu podršku.</p>

	<p>4. investiranje u okruženja za učenje sa velikim kapacitetom za sve učenike.</p> <p>5. održavanje visokih standarda u visokom obrazovanju uz suzbijanje prekomjerne fleksibilnosti.</p>
--	--

Specifični ciljevi osnovnog obrazovanja:

Za osnovno obrazovanje, strateški ciljevi se fokusiraju na sveobuhvatan razvoj djece, osiguravajući da učenici dobiju dobro zaokruženo obrazovanje koje ih priprema za srednje obrazovanje. To uključuje:

- ❖ Kognitivni razvoj: Izgradnja snažne osnove u osnovnim akademskim vještinama kao što su čitanje, pisanje i matematika.
- ❖ Motorički i afektivni razvoj: podsticanje fizičke aktivnosti i emocionalnog blagostanja.
- ❖ Svestrana formacija: Razvoj društvenih, umetničkih i naučnih vještina za podsticanje dobro zaokruženog obrazovanja.

Francuska zajednica	flamanska zajednica
<p>Osnovno obrazovanje je u skladu sa sveobuhvatnim ciljevima utvrđenim Uredbom o misijama (24. jul 1997) i ključno je u postavljanju temelja za akademsko putovanje studenata. Ključni ciljevi uključuju:</p> <p>Podsticanje kolaborativnog i izražajnog okruženja u učionici koje podstiče spontanost i grupnu interakciju.</p> <p>Njegovanje radoznalosti, vještina rješavanja problema i strasti za učenje m.</p> <p>Promovisanje ličnog rasta, samopotvrđivanja i društvenog učešća među studentima iz različitih sredina.</p> <p>Stvaranje inkluzivne atmosfere u kojoj se svako dijete osjeća cijenjeno, prepoznato i osnaženo da se uključi u društvo.</p> <p>Osnovno obrazovanje daje prioritet osnovnim vještinama kao što su čitanje, matematika i rješavanje problema, osiguravajući studentima da ispune obavezne ciljeve obrazovanja kroz različite aktivnosti učenja.</p> <p>Ona čini sastavni dio Zajedničkog jezgra, koji se prostire od predškolskog do srednjeg obrazovanja, sa ciljem da opremi studente osnovnim znanjem, vještinama i kompetencijama za</p>	<p>Škole moraju uspostaviti obrazovno okruženje usklađeno sa svojom pedagoškom vizijom, podstičući kontinuirano učenje učenika. Ovo okruženje treba da bude prilagođeno razvojnim potrebama učenika, osiguravajući stalnu podršku i širok spektar mogućnosti učenja. Osnovno obrazovanje ima zadatak da obrazuje sve učenike, pruži održivo usmjeravanje i proširi usluge podrške što većem broju učenika.</p>

doživotno učenje i građanstvo. To uključuje podsticanje kritičkog mišljenja, promovisanje uživanja u učenju i njegovanje različitih aspekata ličnosti i društvenog identiteta.

Vodiči za reference služe kao osnova nastavnog plana i programa, precizirajući tačno šta učenici treba da nauče u različitim fazama školovanja. Oni osiguravaju koherentnost i progresivnost u učenju, oblikujući naknadne nastavne planove i programe i nastavne prakse. Ovi vodiči su ključni u definisanju očekivanja učenja i služe kao ugovor između škola i društva.

Zajedničko jezgro se fokusira na osam ključnih oblasti, uključujući jezik, matematiku, nauke, humanističke nauke, fizičko obrazovanje, kreativnost i veštine učenja. Ove oblasti opisuju osnovna znanja i vještine koje bi studenti trebalo da steknu do kraja svog osnovnog obrazovanja, sa ciljem da ih pripreme za složeno, globalizovano društvo.

Obrazovni strateški ciljevi vezani za nastavne planove i programe i nastavne programe

- ❖ **Razvoj kurikuluma:** Stvaranje fleksibilnih, inkluzivnih i sveobuhvatnih nastavnih planova i programa koji odgovaraju različitim potrebama i preferencijama učenja. To uključuje opšte, tehničke, umetničke i stručne tokove obrazovanja u srednjem obrazovanju.
- ❖ **Inovacije i relevantnost:** Osiguravanje da su nastavni planovi i programi u toku sa aktuelnim znanjem i praksama, integrisanje tehnologije i priprema studenata za savremeno tržište rada.
- ❖ **Kulturna i jezička koherentnost:** pružanje obrazovanja na odgovarajućim jezicima zajednica i promovisanje kulturne svesti.

Nastavna profesija

- ❖ **Profesionalni razvoj:** Pružanje mogućnosti kontinuiranog profesionalnog razvoja za nastavnike da poboljšaju svoje vještine i prilagode se novim obrazovnim metodama i tehnologijama.
- ❖ **Podrška i resursi:** Pružanje adekvatne podrške i resursa nastavnicima, uključujući materijale, obuku i smjernice.
- ❖ **Blagostanje nastavnika:** obezbjeđivanje podsticajnog radnog okruženja koje promoviše blagostanje i profesionalno zadovoljstvo edukatora.

Strateški ciljevi obrazovanja i volontiranja

- ❖ **Građansko obrazovanje:** promovisanje građanske svesti i odgovornosti među učenicima. To uključuje podučavanje vrijednosti demokratije, ljudskih prava i socijalne pravde i podsticanje aktivnog učešća u zajednici.
- ❖ **Volontiranje:** Podsticanje studenata da se uključe u volonterske aktivnosti kao način da doprinesu društvu i razviju osjećaj društvene odgovornosti. Ovo je integrisano u nastavni plan i program kako bi se akademsko učenje dopunilo praktičnim učenjem zajednice.

- ❖ **Socio-emocionalni razvoj:** Podrška društveno-emocionalnom razvoju učenika u podsticanju empatije, saradnje i osjećaja pripadnosti zajednici.

Izvor:

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/belgium-frenč-community/overview#:~:text=residing%20in%20Belgium.-Education%20is%20obavezno%20from%205%20do%2018.,institucija%20with%20part%2Dtime%20employment.>

Obrazovni prioriteti

Tokom predsjedavanja Savetom Evropske unije od januara do juna 2024. godine, Belgija će se fokusirati na četiri ključna prioriteta u obrazovanju:

- ❖ mobilnost
- ❖ digitalno obrazovanje
- ❖ Politika informisana o dokazima
- ❖ i promovisanje cjeloživotnog učenja.

Napori će se fokusirati na poboljšanje mobilnosti za učenike i nastavnike, ažuriranje okvira mobilnosti EU za učenje, poboljšanje digitalnih vještina i privatnosti u obrazovanju i naglašavanje važnosti cjeloživotnog učenja kroz konferencije i diskusije o validaciji prethodnog učenja, akreditacije i fleksibilnih puteva.

Izvor: <http://www.eun.org/news/detail?articleId=11090988>

Edukativni akteri:

Obrazovanjem u Belgiji uglavnom upravljaju tri jezičke zajednice: flamanski, francuski i njemački jezik. Uloga savezne vlade ograničena je na određene oblasti kao što su određivanje početka i kraja obaveznog obrazovanja.

Belgija ima tri jezičke zajednice, od kojih svaka ima svoj obrazovni sistem. Svaka zajednica je odgovorna za organizaciju, finansiranje i regulaciju svog obrazovnog sistema, uključujući razvoj kurikuluma i upravljanje nastavnicima:

Flamanska zajednica: upravlja obrazovanjem u Flandriji i flamanskim govornim institucijama u Briselu.

Francuska zajednica: nadgleda obrazovanje u Valoniji i institucijama francuskog govornog područja u Briselu.

Zajednica njemačkog govornog područja: odgovorna za obrazovanje u njemačkom govornom području.

Nevladine organizacije i organizacije civilnog društva igraju ključnu ulogu u promovisanju pravičnog obrazovanja, podršci marginalizovanim grupama i razvoju vannastavnih programa koji dopunjuju formalno obrazovanje.

Agencije za međunarodnu saradnju: Agencije kao što su OECD i Evropska unija, utiču na belgijsko obrazovanje kroz komparativne studije, preporuke politike i finansiranje obrazovnih projekata. Njihovi izvještaji i procene često oblikuju nacionalne i obrazovne politike na nivou zajednice.

Uključivanje preduzeća u obrazovanju prvenstveno se vrti oko stručnog osposobljavanja i partnerstva sa školama i univerzitetima kako bi se uskladili obrazovni ishodi sa potrebama tržišta rada. Kompanije takođe ulažu u STEM inicijative za podsticanje razvoja vještina koje zadovoljavaju zahtjeve industrije.

Univerziteti i istraživački centri: Ove institucije su ključne za visoko obrazovanje i istraživanje. Oni doprinose obrazovnoj politici kroz istraživanje, obuku nastavnika i razvoj novih obrazovnih metodologija. Oni takođe sarađuju sa međunarodnim istraživačkim mrežama i učestvuju u različitim obrazovnim programima EU.

Obrazovne mreže:

Francuska zajednica	flamanska zajednica
<p><u>U Francuskoj postoje tri obrazovne mreže.</u></p> <p><u>Javno obrazovanje</u> je zvanično obrazovanje koje organizuje Francuska zajednica. Poštovanje filozofskih i religijskih stavova svih roditelja</p> <p>- <u>javno obrazovanje uz pomoć vlade</u> koje vode opštinske ili pokrajinske vlasti;</p> <p><u>Privatno obrazovanje uz pomoć vlade</u> organizuje privatna osoba ili organizacija. Mreža se sastoji uglavnom od katoličkih škola. Pored denominacijskih škola uključuje škole koje nisu povezane sa religijom, npr. alternativne škole (na osnovu ideja Freineta, Montesorija ili Steinera) koje primjenjuju specifične nastavne metode.</p>	<p>U Flandriji postoje tri obrazovne mreže:</p> <p>- IDI! Obrazovanje je zvanična edukacija koju organizuje flamanska zajednica. Ustav propisuje obavezu neutralnosti za GO! Obrazovanje.</p> <p>Javno obrazovanje uz pomoć vlade obuhvata škole kojima upravljaju opštinske ili pokrajinske vlasti.</p> <p>Privatno obrazovanje uz pomoć vlade organizuje privatna osoba ili organizacija. Mreža se sastoji uglavnom od katoličkih škola. Pored denominacijskih škola uključuje škole koje nisu povezane sa religijom, npr. alternativne škole (na osnovu ideja Freineta, Montesorija ili Steinera) koje primjenjuju specifične nastavne metode.</p>

Izvori:

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/belgium-frenč-community/overview#:~:text=residing%20in%20Belgium.-Education%20is%20obavezno%20from%205%20do%2018.,institucija%20with%20part%2Dtime%20employment.>

<https://gpseducation.oecd.org/CountryReport?primaryCountry=BEL>

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/d93ed6c1-en/index.html?itemId=/content/component/d93ed6c1-en>

<https://www.expatica.com/be/education/čildren-education/education-in-belgium-100088/>

Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata

Tema je najživlja u srednjem i visokom obrazovanju, manje u osnovnom obrazovanju iako se tamo nudi i uslužno učenje. U Belgiji postoje različite inicijative koje promovišu uslužno učenje i društveno-obrazovne prakse, posebno u osnovnom obrazovanju. Evo nekoliko značajnih programa:

- ❖ KU Leuven je integrisao učenje društveno korisnog rada u svoj obrazovni okvir. Iako je prvenstveno usmeren na visoko obrazovanje, ovaj model je inspirisao slične pristupe u osnovnom obrazovanju, ohrabrujući učenike da se uključe u pitanja zajednice i primjene svoje učenje u realnim kontekstima. Web stranica: <https://www.kuleuven.be/english>
- ❖ Flamansko ministarstvo obrazovanja podržava različite inicijative koje integrišu društveno-obrazovne prakse u nastavni plan i program. Ove inicijative se fokusiraju na podsticanje građanskog angažmana, ekološke svesti i društvene odgovornosti među učenicima osnovnih škola. Na primjer, škole se često bave projektima kao što su školski vrtovi, čišćenje zajednice i aktivnosti socijalne službe koje promovišu ove vrijednosti. Web stranica: <https://onderwijs.vlaanderen.be/>
- ❖ Škola bez rasizma (School Zonder Racisme) je nacionalna inicijativa čiji je cilj promovisanje različitosti i borba protiv rasizma u školama. Pruža resurse i podršku školama da primjene antirasističke obrazovne prakse i uključe učenike u aktivnosti koje podstiču inkluzivnost. Njihove aktivnosti uključuju: radionice, kampanje podizanja svesti i zajedničke projekte sa lokalnim zajednicama u cilju promovisanja razumjevanja i poštovanja među studentima. Web stranica: <https://www.schoolzonderracisme.be/>
- ❖ Mnoge osnovne škole u Belgiji samostalno razvijaju društveno-obrazovne projekte prilagođene svojim lokalnim zajednicama. Ovi projekti često uključuju partnerstva sa lokalnim organizacijama, roditeljima i liderima u zajednici. Primjeri uključuju: projekte zaštite okoliša (npr. programe reciklaže, školske vrtove), socijalne projekte (npr. posjete lokalnim seniorskim centrima, dane društveno korisnog rada) i kulturne projekte (npr. multikulturalni sajmovi, programi razmjene jezika).
- ❖ Montgomery International School u Briselu nudi sveobuhvatan nastavni plan i program Međunarodne mature (IB), uključujući Program osnovnih godina (PYP). Ovaj kurikulum naglašava učenje zasnovano na istraživanju i kritičko razmišljanje, usklađujući se sa principima uslužnog učenja podstičući studente da se angažuju sa stvarnim pitanjima i projektima zajednice.

Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti

Ne postoje zvanične informacije, ali sledeće bi moglo da funkcioniše kao opšti argumenti za i protiv.

Sledeći obrisi zašto učenje usluga može biti pogodna praksa u Belgiji:

- ❖ Belgijski obrazovni sistem naglašava holistički razvoj, uključujući društvene i građanske kompetencije zajedno sa akademskim vještinama. Uslužno učenje se dobro uklapa u ovaj okvir promovišući lični rast, društvenu odgovornost i angažovanje zajednice među učenicima osnovnih škola.

- ❖ Neke lokalne belgijske škole već se bave društveno-obrazovnim praksama. Na primjer, projekti koji uključuju upravljanje životnom sredinom ili društveno koristan rad su uobičajeni i mogu se proširiti na strukturiranije programe učenja usluga.
- ❖ Obrazovni okvir Belgije već je pogodan za inovativne nastavne metode.
- ❖ Belgijski multikulturalni i višejezični kontekst nudi bogato okruženje za učenje usluga. Ova raznolikost se može iskoristiti za stvaranje značajnih projekata društveno korisnog rada koji promovišu kulturno razumjevanje i socijalnu koheziju.
- ❖ Belgija već implementira nekoliko društveno-obrazovnih praksi koje naglašavaju razvoj ličnih i socijalnih vještina. Programi usmereni na učenike u nepovoljnom položaju i čiji je cilj smanjenje stope napuštanja škole pružaju osnovu na kojoj se može graditi uslužno učenje .

U nastavku su navedeni izazovi za implementaciju servisnog učenja u Belgiji:

- ❖ Integracija servisnog učenja u postojeći nastavni plan i program može biti izazovna. Nastavnicima može biti potrebna dodatna obuka kako bi efikasno uključili projekte društveno korisnog rada u svoje nastavne metode obezbjeđivanje da se aktivnosti učenja usluga usklade sa akademskim ciljevima i standardima zahtjeva pažljivo planiranje i koordinaciju
- ❖ Efikasni projekti učenja usluga mogu zahtjevati značajne resurse, uključujući vreme, finansiranje i partnerstva u zajednici. Škole, posebno one u područjima sa nedovoljnim resursima, mogu se boriti da alociraju potrebne resurse bez dodatne podrške.
- ❖ Uspješno učenje zavisi od snažne saradnje između škola i zajednice. Uspostavljanje i održavanje ovih odnosa može biti izazovno, posebno u oblastima gdje su resursi zajednice ograničeni ili gdje postoji nedostatak svesti o prednostima takve saradnje.

Uslužno učenje ima značajan potencijal za osnovne škole u Belgiji zbog usklađivanja sa obrazovnim ciljevima zemlje holističkog razvoja i inkluzivnog obrazovanja. Postojeće strukture podrške iz programa EU i lokalnih inicijativa dodatno jačaju njegovu izvodljivost. Međutim, uspešna implementacija će zahtevati rješavanje izazova vezanih za integraciju kurikuluma, alokaciju resursa, obuku nastavnika i učešće zajednice. Uz strateško planiranje i adekvatnu podršku, uslužno učenje može u velikoj mjeri obogatiti obrazovno iskustvo belgijskih učenika osnovnih škola, podstičući njihov rast kao aktivnih, angažovanih građana.

Izvor: <https://education.stateuniversity.com/pages/156/Belgium-TEACHING-PROFESSION.html>

4.2. Bosna i Hercegovina

Generalna organizacija obrazovnog sistema

BiH se sastoji od dva entiteta (Republika Srpska i Federacija BiH) i Brčko distrikta BiH.

Obrazovni sektor u Bosni i Hercegovini odražava državni ustav. Definisani su [Ustavom BiH](#), ustavima entiteta, kantona i Statutom Brčko distrikta BiH, koji uređuju pravne nadležnosti u obrazovanju.

U skladu sa tim u BiH postoji dvanaest odgovornih obrazovnih institucija:

- ❖ [Ministarstvo obrazovanja i kulture Republike Srpske](#),
- ❖ Deset kantonalnih ministarstava obrazovanja u Federaciji BiH i
- ❖ Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta

Republika Srpska ima centralizovanu vladu i jedno ministarstvo obrazovanja. Federacija BiH ima djecentraliziranu vladu i sastoji se od deset kantona u kojima svaki kanton ima svoje ministarstvo obrazovanja. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke ima samo koordinacionu ulogu. Brčko distrikt BiH ima vladu sa odjeljenjima. Jedan od tih odjela je i Ministarstvo obrazovanja.

Postoje još dva ministarstva sa koordinacionom ulogom:

- ❖ Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke ([Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke](#)) koordinira, između ostalog, aktivnosti unutar Federacije BiH, između deset kantona.
- ❖ Na državnom nivou postoji [Ministarstvo civilnih poslova BiH](#) – MoCA ([Ministarstvo civilnih poslova BiH](#)), osnovano sa ulogom koordinacije aktivnosti unutar svih obrazovnih institucija u BiH. U skladu sa zakonom, MoCA je odgovoran za obavljanje aktivnosti i zadataka iz nadležnosti BiH koji se odnose na definisanje osnovnih principa koordinacije aktivnosti, usklađivanje planova entitetih tijela i definisanje strategije na međunarodnom nivou, uključujući, između ostalog, obrazovanje.

Na državnom nivou postoje:

- ❖ [The Agency for Development of Higher Education and Quality Assurance \(Agencija za razvoj visokog obrazovanja i obezbjeđenje kvaliteta\)](#)
- ❖ [Centar za informisanje i priznavanje kvalifikacija u visokom obrazovanju](#) i
- ❖ Na [nivou BiH osnovana je Agencija za predškolsko](#), osnovno i srednje obrazovanje (Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje).

Formirana su i tijela za koordinaciju obrazovnog sektora među kojima su i Konferencija ministara obrazovanja u BiH i Vijeće za opće obrazovanje u BiH.

Osnovana je i Rektorska konferencija Bosne i Hercegovine i ona definiše i zastupa zajedničke interese univerziteta u Bosni i Hercegovini, saraduje sa obrazovnim institucijama u Bosni i Hercegovini i djeluje kao savjetodavno tijelo za provođenje reforme visokog obrazovanja.

U BiH postoje tri konstitutivna naroda i tri službena jezika: bosanski, Hrvatski i srpski. Uče se u školi kao maternji jezik.

Strateški ciljevi nacionalnih politika

Institucionalna slika obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini odraz je državne regulative, definisane Ustavom Bosne i Hercegovine, entitetim i kantonalnim ustavima, te Statutom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, a na osnovu kojeg su definisane nadležnosti u oblasti obrazovanja. U skladu s tim, nadležni obrazovni organi u Bosni i Hercegovini imaju svoje zakone i strategije, kao i druge podzakonske akte koji definiraju principe i standarde svih nivoa obrazovanja.

U oblasti obrazovanja, Ministarstvo civilnih poslova BiH u oblasti svoje nadležnosti u saradnji sa nadležnim obrazovnim i drugim organima, izrada i usvajanje niza strategija koje definišu različite nivoe obrazovanja. Trenutno važeći strateški dokumenti na nivou BiH su:

❖ **Smjernice za unapređenje online nastave i kombinirane nastave za obrazovne sisteme u Bosni i Hercegovini u kontekstu kvalitetnog (i) inkluzivnog obrazovanja**

Vanredno stanje izazvano pandemijom COVID-19 značajno je uticalo na sprovođenje obrazovnog procesa. Prelazak sa tradicionalnog modela nastave u učionici na nastavu u virtuelnom okruženju doneo je brojne izazove sa kojima su morali da se suoče svi zainteresovani u obrazovnom procesu: učenici/studenti, nastavnici, roditelji, pa čak i kreatori obrazovne politike i nadležni organi u oblasti obrazovanja.

U kontekstu Bosne i Hercegovine (BiH), sam proces izmjene zakonodavnog okvira, odnosno podzakonskih akata, koji bi osigurao mogućnost vođenja nastave putem interneta, dok se još uvijek govori o kvalitetu obrazovnog rada, bio je složen i nosi razlike na nivou administrativnih jedinica. Pregled promjena podzakonskih akata na nivou administrativnih jedinica dostupan je u Preglednoj studiji o kvalitetu nastave na daljinu i kombiniranom učenju u osnovnom i srednjem obrazovanju (i ZITO) u Bosni i Hercegovini tokom pandemije korona virusa (UNICEF, 2021a) i Preglednoj studiji o kvalitetu učenja na daljinu u visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini tokom pandemije COVID-19 (UNESCO, U studijama se navodi da su nadležni obrazovni organi omogućili relativno brzo uspostavljanje nastave kada je u pitanju pravno-administrativni aspekt i da je većina prepreka blagovremeno otklonjena zahvaljujući brzim intervencijama nadležnih obrazovnih organa i vlada kako bi se osigurao kontinuitet obrazovanja.

❖ **Usvojeno je unapređenje kvaliteta i relevantnosti stručnog obrazovanja i osposobljavanja u Bosni i Hercegovini u svjetlu Riga zaključaka (za period 2021-2030).**

Ulaganjem u stručno obrazovanje i obuku na svim nivoima vlasti, vlasti u Bosni i Hercegovini će razviti kvalitetno i pristupačno početno obrazovanje koje će i studenti, njihovi roditelji i društvo u cjelini prepoznati kao atraktivno. Stručno obrazovanje i osposobljavanje treba da osiguraju priznate i kvalitetne kvalifikacije i ključne i specifične tehničke kompetencije priznate na tržištu rada koje osiguravaju napredak i ekonomski rast. U cilju ostvarenja ovog cilja, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine pokrenulo je aktivnosti vezane za izradu dokumenta 'Unapređenje kvaliteta i relevantnosti stručnog obrazovanja i osposobljavanja u Bosni i Hercegovini – u svjetlu Riga zaključaka – za period 2021-2030'

❖ **Usvojeni su prioriteti u integraciji preduzetničkog učenja i preduzetničkih ključnih kompetencija u obrazovnim sistemima u BiH (2021 - 2030) - Cilj dokumenta je usklađivanje prioriteta i narednih koraka u razvoju preduzetničkog učenja i preduzetničke kompetencije u skladu sa relevantnim ključnim politikama EU definisanim u Evropskom okviru za preduzetničke kompetencije. Aktivnosti na izradi dokumenta realizovane su uz učešće kreatora obrazovnih politika i obrazovnih stručnjaka - predstavnika nadležnih ministarstava, pedagoških zavoda, obrazovnih institucija i nastavnika.**

- ❖ **Usvojena je Platforma za razvoj predškolskog obrazovanja u BiH za period 2017-2022.** godine - Ministarstvo civilnih poslova BiH, u saradnji sa nadležnim obrazovnim organima u BiH, u periodu 2015-2016. godine, uz podršku UNICEF-a u BiH, intenzivno je radilo na dokumentu Platforme za razvoj predškolskog obrazovanja u Bosni i Hercegovini za period 2017-2022, koja je završena u aprilu 2016. godine. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 4. decembra 2017. godine usvojilo Platformu za razvoj predškolskog obrazovanja u Bosni i Hercegovini za period 2017-2022.
- ❖ **Osnovni okvir kvalifikacija u Bosni i Hercegovini**, početni dokument procesa izgradnje i uspostavljanja kvalifikacionog okvira na osnovu evropskog okvira kvalifikacija za cjeloživotno učenje je okvir za djelovanje za sve institucije i pojedince koji su, u skladu sa svojom jurisdikcijom, uključeni u proces pripreme okvira kvalifikacija. Polazne tačke navedene u ovom dokumentu su i smjernice za usklađivanje propisa kojima se uređuju oblasti osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, odnosno cjeloživotno učenje, kao i bolje povezivanje promjena i potreba tržišta rada sa obrazovnim programima u Bosni i Hercegovini.
- ❖ **Akcioni plan za pripremu i implementaciju Kvalifikacionog okvira u Bosni i Hercegovini za period 2014-2020.** je plan rada za sve glavne aktivnosti na razvoju i implementaciji kvalifikacionog okvira u Bosni i Hercegovini za sve institucije i pojedince koji su, u skladu sa svojim nadležnostima, uključeni u izradu i implementaciju kvalifikacionog okvira u Bosni i Hercegovini. Kvalifikacioni okvir je instrument neophodan za obezbjeđivanje jednake upotrebe i primjene standarda: obrazovanja i zanimanja, ishoda učenja, kvalifikacija, kompetentnosti i sertifikacije pružalaca obrazovanja.
- ❖ **Principi i standardi u obrazovanju odraslih u Bosni i Hercegovini (2014)** predstavljaju pravni osnov za rad obrazovnih i drugih organa - odgovornih tijela, institucija, organizacija i pojedinaca na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini kao okvir za pokretanje, provedbu i koordinaciju njihovih aktivnosti u oblasti obrazovanja odraslih, u skladu sa utvrđenom jurisdikcijom. Principi i standardi obrazovanja odraslih uspostavljaju zajedničke principe i standarde koji se zasnivaju, razvijaju, provode i koordiniraju politike i zakonodavstvo koje se odnose na obrazovanje odraslih širom Bosne i Hercegovine, prate, procjenjuju i razmatraju situaciju u ovoj oblasti, te pregovaraju, predlažu i poduzimaju mjere za njegovo poboljšanje. Osnovni principi i standardi definiraju principe i standarde obrazovanja odraslih, slijede međunarodne i evropske principe i standarde u oblasti obrazovanja odraslih i poštuju specifičnosti ekonomskog, društvenog i kulturnog konteksta u Bosni i Hercegovini.
- ❖ **Strateška platforma za razvoj obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini, za period 2014-2020.** godine, predstavlja pravni okvir i osnovu za rad i saradnju nadležnih organa, institucija, organizacija i pojedinaca na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini u oblasti usvajanja i pune implementacije potrebnih strateških i/ili drugih razvojnih dokumenata i obrazovanja odraslih. Strateška platforma identifikira globalne pravce obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini za period 2014-2020. kao zajednička platforma za razvoj modernih politika obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, zasnovana na konceptu cjeloživotnog učenja. Strateška platforma uspostavlja

osnovu za sistemati međusektorski pristup strateškom planiranju razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini i pokreće neophodne reformske procese u ovoj oblasti koji bi trebali doprinijeti većoj konkurentnosti na tržištu znanja i rada, povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti individualne i društveno-ekonomske revitalizacije.

- ❖ **Mapa puta za provedbu Direktive EU o reguliranim profesijama 2005/36EZ i 2013/55EU** pripremljena je na temelju prethodno pripremljene Gap analize u kojoj je provedena analiza zakonodavstva u Bosni i Hercegovini u odnosu na zahtjeve Direktive 2005/36/EZ Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije o reguliranim profesijama i izmjenama Direktive 2013/55/EU. Provedba preporuka iz Mape puta povećava nivo usklađivanja relevantnog domaćeg zakonodavstva sa Direktivom EU u skladu s tim, što je svakako odgovornost Bosne i Hercegovine na njenom putu ka članstvu u EU.
- ❖ **Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini za period 2016-2026.** su glavne mjere i aktivnosti koje treba provesti u Bosni i Hercegovini kako bi se ojačao razvoj visokog obrazovanja s jedne strane, a s druge strane postiglo puno uključivanje u Evropski prostor visokog obrazovanja. Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja grupisani su u sedam ključnih oblasti: dobro upravljanje i upravljanje, resursi; integracija tržišta rada i visokog obrazovanja; standarda kvalifikacija, studentog iskustva, internacionalizacije i statistike.

Aktivnosti koje se sprovode u okviru Bolonjskog procesa za reformu visokog obrazovanja nadgleda i sprovodi organ pod nazivom Bolonjska grupa za praćenje (BFUG). Grupa je odgovorna za pripremu svih dokumenata za dvogodišnju konferenciju ministara odgovornih za visoko obrazovanje u Evropskom prostoru visokog obrazovanja, koju čine predstavnici – stručnjaci svake od zemalja članica Bolonjskog procesa. Grupa služi Bolonjskom sekretarijatu, a zemlja domaćin Sekretarijata rotira se svake dvije godine.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje razvila je Zajedničke osnovne nastavne planove i programe za građansko obrazovanje koji definišu ishode učenja kao osnovu za unapređenje postojećih nastavnih planova i programa u BiH.

Nadležna ministarstva za administraciju i upravljanje zakonima o dobrovoljnosti u Bosni i Hercegovini su: [Ministarstvo pravde FBiH](#) i [Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS](#).

Ne postoje nacionalne ili regionalne vlasti odgovorne za volontiranje, a većinu dobrovoljnih aktivnosti vode i upravljaju omladinske nevladine organizacije (NVO) i organizacije civilnog društva (OCD).

Obrazovni prioriteti

Reformski procesi u Bosni i Hercegovini provode se u saradnji sa svih 14 nadležnih obrazovnih institucija. Ministarstvo civilnih poslova BiH, koje uključuje i Sektor obrazovanja, koordinira ove aktivnosti. Nadležni obrazovni organi imaju potpunu autonomiju da regulišu svoj obrazovni sistem. Koordinacija aktivnosti sa državnog nivoa pruža podršku svim akterima u poboljšanju ovih procesa.

Cilj reformskih procesa je poboljšanje kvaliteta obrazovanja, podrška jednakosti i pristupu obrazovanju kroz unapređenje inkluzivne nastave, podršku nastavi i drugom osoblju, poboljšanu tranziciju između različitih nivoa obrazovanja i lakši pristup tržištu rada.

Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata

[Međunarodna asocijacija "Interaktivne otvorene škole"](#) od svog osnivanja podržava škole, nastavnike i druge zainteresovane strane u njihovim naporima da transformišu obrazovni proces u efikasno okruženje za učenje i podučavanje sa djecom u centru aktivnosti. Organizacija je počela sa radom 2004. godine po volji nastavnika iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije, a naši prvi koraci bili su o interkulturalnosti i koheziji između nastavnika iz tri zemlje. Primarni fokus je na procesu nastave i učenja u školi i kako ovaj proces može biti iskustven, angažujući za djecu (učenike) i uticaj na njihov holistički razvoj. Organizacija nudi raznovrsnu obuku za nastavnike, školski menadžment, roditeljsku zajednicu u okviru škole i lokalnu zajednicu (u partnerstvu sa školom) širom Bosne i Hercegovine i šire. Takođe, nude mrežne događaje, konsultante usluge i drugu podršku školama. U suštini, oni promovišu vrijednosti participativne demokratije, inkluzije, različitosti i kreativnosti, a pristupi i metode podučavanja koje nudimo odražavaju ove vrijednosti. Na primjer, nudimo obuku o kooperativnom učenju, učenju zasnovanom na projektima i društveno korisnom učenju – metodama koje podržavaju visoko učešće/angažman, kokreaciju i povezivanje. Service-Learning pedagogija nudi duboka i uticajna iskustva učenja za učenike, nastavnike i zajednicu, tako da je promovisemo i aktivno širimo u Bosni i Hercegovini od 2009. godine. Preko 100 škola i 1000 nastavnika učestvovalo je u našem programu Servis-Učenje – učenje kroz angažman. Interesovanje: muos@ioskole.net ili cee.sl.award@oiskole.net

Popis referenci:

<https://epale.ec.europa.eu/en/nss/national-support-services-bosnia-and-herzegovina>

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/bosnia-and-herzegovina/overview>

4.3 Hrvatska

Generalna organizacija obrazovnog sistema

Hrvatskii obrazovni sustav sastoji se od razine ranog djetinjstva i predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, kao i obrazovanja odraslih, kako bi se olakšao optimalan razvoj potencijala svakog učenika, s ciljem osobnog razvoja, ulaska na tržište rada i spremnosti za cjeloživotno učenje . Obrazovanje u Hrvatskoj dostupno je svima pod jednakim uvjetima na temelju njihovih sposobnosti, a obavezno obrazovanje je besplatno. Privatne škole i univerziteti mogu se osnovati u skladu sa relevantnim pravnim okvirom, a univerziteti su garantovali autonomiju, omogućavajući im da samostalno odlučuju o svojoj strukturi, organizaciji i poslovanju.

Obrazovnim sistemom u Hrvatskoj upravlja Ministarstvo znanosti i obrazovanja. U sektorima ranog i predškolskog obrazovanja, osnovnog i srednjeg obrazovanja, Ministarstvo se bavi razvojem sistema, nacionalnim nastavnim planom i programom, normama i standardima, studentim

standardima, inspeksijskom kontrolom, institucionalnim osnivanjem i nadzorom, kao i obezbeđivanjem finansijskih i materijalnih uslova za rad i obuku učenika radi sticanja tehničkih znanja i vještina. U visokom obrazovanju Ministarstvo nadgleda razvoj visokog obrazovanja, sprovođenje nacionalnih strategija i programa i praćenje i obezbeđivanje finansijskih i materijalnih uslova za visokoškolske ustanove.

U Hrvatskoj je obrazovanje prvenstveno centraliziran sistem kojim upravljaju Ministarstvo znanosti i obrazovanja i nacionalne agencije, iako postoje decentralizirane funkcije koje obavljaju osnivači predškolskih, osnovnih i srednjih obrazovnih ustanova.

Pored Ministarstva, druge institucije uključene u provedbu obrazovnih politika, monitoring, evaluaciju, razvoj sistema i razvoj programa u različitim aspektima Hrvatskog obrazovnog sistema uključuju Agenciju za obrazovanje i obuku nastavnika (AZOO), Agenciju za stručno obrazovanje i osposobljavanje i obrazovanje odraslih (ASOO), Agenciju za znanost i visoko obrazovanje (AZVO), Agenciju za mobilnost i programe EU (AMPEU), Nacionalni centar za vanjsku evaluaciju obrazovanja (NCVVO) i Hrvatska akademska i istraživačka mreža (CARNET).

Pregled obrazovne strukture

Obrazovni sistem u Hrvatskoj sastoji se od nekoliko nivoa: rano djetinjstvo i predškolsko obrazovanje, osnovno obrazovanje, srednje obrazovanje, visoko obrazovanje i obrazovanje odraslih. Njegov cilj je pružanje obrazovnih usluga koje omogućavaju svakom studentu da optimalno razvije svoj potencijal, podržavajući lični razvoj i spremnost za tržište rada, kao i cijeloživotno učenje.

Rano djetinjstvo i predškolsko obrazovanje

Rano djetinjstvo i predškolsko obrazovanje u Hrvatskoj su decentralizirani, a temeljna prava prenose se na lokalne i regionalne vlasti. Ovaj nivo obrazovanja nije obavezan, osim predškolskog programa namenjenog djeci pre polaska u osnovnu školu. Predškolski program je besplatan i obavezan, traje jednu pedagošku godinu. Sistem je podijeljen u tri obrazovna ciklusa:

- ❖ od 6 mjeseci do jedne godine starosti
- ❖ od jedne do tri godine starosti
- ❖ Od tri godine do početka osnovne škole.

osnovno obrazovanje

Osnovno obrazovanje u Hrvatskoj je jedinstven i obavezan sistem koji traje osam godina, počevši od 6. ili 7. godine života, a završava se u dobi od 14 ili 15 godina. Izuzeci su napravljeni za učenike sa poteškoćama u razvoju, omogućavajući obrazovanje do 21. godine. Osnovno obrazovanje može biti javno ili privatno, nudeći redovne i posebne programe, uključujući one za djecu sa poteškoćama, alternativne nastavne planove i programe (kao što su Waldorf ili Montessori) i obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina.

Umetničko obrazovanje, koje uključuje muziku i ples, sprovodi se zajedno sa redovnim programima. Dodatni edukativni rad organizovan je kao proširena briga za učenike prvog i drugog razreda, a u nekim školama, za učenike trećeg razreda. Osnovno obrazovanje pruža opšte obrazovanje i priprema učenike za srednje obrazovanje, uz upis u srednje škole na osnovu prosečnih završnih ocjena i ponekad dodatnih prijemnih ispita.

Srednje obrazovanje

Srednje obrazovanje, koje pružaju srednje škole ili druge javne ustanove, osposobljava učenike potrebnim znanjima i vještinama za zapošljavanje ili dalje obrazovanje. Srednje škole uključuju gimnazije, umjetničke škole i stručne škole. Gimnazije i umjetničke škole obično imaju četverogodišnje programe, dok stručne škole mogu ponuditi programe u trajanju od jedne do pet godina, ovisno o području studija. Srednje obrazovanje nije obavezno, ali ga pohađa većina djece, počevši od 14. ili 15. godine.

Umjetničke srednje škole također imaju četverogodišnje programe, nudeći kompetencije za zapošljavanje ili dalje obrazovanje. Stručno obrazovanje omogućava ulazak na tržište rada ili dalje obrazovanje pod određenim uslovima.

Horizontalna mobilnost, mogućnost prebacivanja između sličnih programa srednjeg obrazovanja, moguća je kroz obrazovanje odraslih.

visoko obrazovanje

Visoko obrazovanje reguliše Ministarstvo nauke i obrazovanja, koje je odgovorno za razvoj, strateško planiranje, finansijske uslove i osiguranje kvaliteta preko Agencije za nauku i visoko obrazovanje (AZVO). Visokoškolske ustanove, koje mogu biti javne ili privatne, uključuju univerzitete, fakultete, umjetničke akademije i politehniku. Javne univerzitete osniva Republika Hrvatska, dok privatne institucije osnivaju fizička ili pravna lica.

Univerziteti mogu ponuditi i univerzitete i profesionalne studijske programe, dok politehnika nudi samo profesionalne programe. Visoko obrazovanje osigurava jednak pristup svim kandidatima, a procesi prijema objavljeni su na mreži.

Obrazovanje odraslih

Obrazovanje odraslih obuhvata programe osnovnog i srednjeg obrazovanja koje je odobrilo Ministarstvo nauke i obrazovanja. Ovi programi su ekvivalentni redovnim obrazovnim programima, ali prilagođeni odraslima. Formalne programe obrazovanja odraslih moraju verifikovati Agencija za stručno obrazovanje i osposobljavanje i obrazovanje odraslih i Ministarstvo nauke i obrazovanja. Sistem je u potpunosti usklađen sa Hrvatskim okvirom kvalifikacija od usvajanja Zakona o obrazovanju odraslih 2021. godine, uvodeći formalne programe za sticanje mikrokvalifikacija i priznavanje prethodnog neformalnog i neformalnog učenja.

Specijalna edukacija

Specijalno obrazovanje za učenike sa poteškoćama u učenju integrisano je u redovne škole, sa potpunom ili delimičnom integracijom u zavisnosti od vrste i stepena teškoće. Obrazovanje se

može obezbediti kroz redovne, individualizovane ili posebne programe, a u izuzetnim slučajevima i u posebnim obrazovnim ustanovama.

Nastavnička profesija

Nastavna profesija u Hrvatskoj regulirana je obrazovnim i zahtjevima kompetencija specifičnim za svaku ulogu u obrazovnom sistemu. Nastavnici u učionici moraju završiti univerziteti integrisani program dodiplomskog i postdiplomskog obrazovanja nastavnika, program obrazovanja nastavnika na univerzitetu ili četvorogodišnji program profesionalnog obrazovanja nastavnika sa 240 ECC bodova. Predmetni nastavnici u osnovnim školama moraju završiti univerziteti diplomski program, integrisani dodiplomski i diplomski program u relevantnom predmetu ili relevantnom stručnom diplomskom programu i steći najmanje 55 ECC bodova u pedagoškom obrazovanju. Stručni nastavnici u srednjim školama moraju završiti univerziteti diplomski program ili relevantni stručni diplomski program i imati potrebne pedagoške kompetencije. Nastavni asistenti moraju imati odgovarajuću sekundarnu stručnu kvalifikaciju i pedagoške kompetencije. Profesionalni saradnici i edukatori moraju završiti univerziteti diplomski program i imati pedagoške kompetencije.

Novi nastavnici su zaposleni kao pripravnici godinu dana, tokom kojih moraju položiti državni ispit da bi dobili dozvolu za nastavu. Od nastavnika i školskog osoblja se zahtjeva da kontinuirano razvijaju svoje vještine kroz odobrene programe iz pedagogije, didaktike, obrazovne psihologije i srodnih oblasti. Radna dozvola, koja važi pet godina, potrebna je za nastavnike, vaspitače, stručne saradnike i direktore, a izdaje je Nacionalni centar za eksternu evaluaciju obrazovanja. Proces obnove često uključuje demonstraciju kontinuiranog profesionalnog razvoja i kontinuirane kompetencije u svojoj nastavnoj oblasti.

Kontinuirani profesionalni razvoj je obavezan za sve nastavnike. Ministarstvo nauke i obrazovanja, zajedno sa Agencijom za obrazovanje i obuku nastavnika, obezbeđuje različite programe i radionice kako bi pomoglo nastavnicima da ostanu u toku sa najnovijim obrazovnim metodologijama i praksama. Specijalizovani programi obuke dostupni su nastavnicima da se dalje specijalizuju u oblastima kao što su inkluzivno obrazovanje, IKT u obrazovanju i nove pedagoške strategije.

Škole i nastavnici se redovno pregledaju od strane Agencije za obrazovanje i obuku nastavnika kako bi se osiguralo poštovanje nacionalnih standarda. Ove procene ocenjuju kvalitet nastave, upravljanje školom i ishode učenika. Nastavnici u Hrvatskoj imaju pristup raznim stručnim udrugama koje pružaju podršku, resurse i zagovaranje za nastavničku profesiju. Ove asocijacije često igraju ulogu u razvoju politike i profesionalnim standardima.

Zapošljavanje nastavnika regulisano je nacionalnim zakonima o radu, koji obezbeđuju sigurnost posla, pravične plate i beneficije. Kolektivni ugovori između vlade i sindikata nastavnika takođe igraju značajnu ulogu u definisanju uslova rada i prava nastavnika.

Strateški ciljevi nacionalnih politika

U skladu sa vizijom navedenom u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine i evropskom obrazovnom okviru, kvalitetno obrazovanje podrazumijeva sticanje temeljnih i

svestranih vještina, poticanje mobilnosti za sve, promicanje višejezičnosti i njegovanje europskih pogleda u obrazovanju. Obrazovanje se sve više integriše u digitalnu revoluciju, pružajući vrhunske i inkluzivne mogućnosti učenja kroz adept, pravednu i efikasnu upotrebu digitalne tehnologije. Konkretno mjere će podržati zelene i digitalne promjene u obrazovanju i obuci.

Planirani nastavak obrazovnih reformi, kako je utvrđeno u Nacionalnom planu razvoja obrazovnog sistema za period do 2027. godine, zagovara lični, društveni i profesionalni napredak na svim nivoima sistema, težeći individualnoj, društvenoj i ekonomskoj dobrobiti. Pored sveobuhvatnih ciljeva, modernizacija obrazovnog sistema podrazumijeva:

- ❖ Obezbeđivanja pristupačnog, kvalitetnog obrazovanja u ranom djetinjstvu.
- ❖ Poboljšanje resursa i uslova osoblja u osnovnom i opštem srednjem obrazovanju.
- ❖ Jačanje veze između strukovnog obrazovanja i tržišta rada.
- ❖ Podsticanje većeg broja odraslih da se uključe u cjeloživotno učenje .
- ❖ Povećanje dostupnosti, kvaliteta i relevantnosti visokog obrazovanja.
- ❖ Razvijanje mehanizama podrške za djecu i učenike sa invaliditetom i one iz ranjivih sredina.
- ❖ Integracija digitalne tehnologije u obrazovni sistem.

Napori uključuju poboljšanje infrastrukture, kriterijume za upis i svest učenika kako bi se povećalo učešće u programima gimnazije i uskladila obrazovna ponuda sa potrebama društva i tržišta rada. Prioritet je kontinuirani profesionalni razvoj nastavnika i mentora kod poslodavaca, sa ciljem da se unaprijede njihove vještine i ispune zahtjevi visokokvalitetnog stručnog obrazovanja. Podrška je pružena regionalnim centrima kompetencija u stručnom obrazovanju, fokusirajući se na izgradnju organizacionih kapaciteta, umrežavanje sa partnerima i podršku digitalnoj i zelenoj ekonomskoj tranziciji. Programi obrazovanja odraslih se razvijaju kako bi zadovoljili stvarne ekonomske potrebe, promovisali lični i društveni razvoj i eliminisali diskriminaciju. Napori da se poboljša kvalitet visokog obrazovanja uključuju eksterne aktivnosti osiguranja kvaliteta i usklađivanje sa ciljevima održivog razvoja. Studijski programi se modernizuju kako bi bolje služili potrebama tržišta rada i društva.

Obrazovni prioriteti

Prema Nacionalnom planu razvoja obrazovnog sistema za period do 2027. godine, Hrvatski obrazovni sistem nastoji da bude inkluzivan, kvalitetan i pošten, aktivno njegujući sveobuhvatan razvoj svih učenika, opremajući ih za zapošljavanje, cjeloživotno učenje, savremeni životni standard i aktivno angažovanje u demokratom društvu.

U Nacionalnom planu, budućnost obrazovanja oblikovana je sa nekoliko ključnih trendova i prioriteta koji proizilaze iz tekućih dešavanja. Naglasak je stavljen na obezbeđivanje pristupa ranom i predškolskom obrazovanju, prepoznajući njegovu ključnu ulogu u postavljanju temelja za cijeloživotno učenje i razvoj. Štaviše, značajan fokus je na razvoju osnovnih i stručnih kompetencija. Ovo signalizira pomak ka sveobuhvatnijem pristupu obrazovanju, prepoznajući važnost opremanja učenika praktičnim vještinama zajedno sa akademskim znanjem.

Napori za unapređenje visokog obrazovanja odražavaju posvećenost kontinuiranom učenju i razvoju vještina, u skladu sa rastućim zahtjevima radne snage. Slično tome, inicijative usmjerene na stvaranje koordinisanog i perspektivnog tržišta rada ističu međuzavisnost između obrazovanja i ekonomskog prosperiteta, pri čemu obrazovanje služi kao pokretač razvoja radne snage i ekonomskog rasta.

U okviru ovog predjela, određeni obrazovni sektori se pojavljuju kao prioriteti, uključujući rano i predškolsko obrazovanje, stručno obrazovanje i visoko obrazovanje.

Ključni akteri u obrazovnom ekosistemu igraju centralnu ulogu u ostvarivanju ovih prioriteta. Nastavnici i mentori su prepoznati po svojoj ključnoj ulozi u pružanju kvalitetnog obrazovanja i obuke, sa fokusom na kontinuirani profesionalni razvoj kako bi se osigurala njihova efikasnost. Pored toga, regionalni centri kompetencija u stručnom obrazovanju istaknuti su kao ključni igrači u promovisanju profesionalnih vještina i podršci ekonomskim tranzicijama. Pored toga, vladina ministarstva i agencije su ključne u oblikovanju obrazovne politike i pokretanju strateških inicijativa, dok partnerske institucije i preduzeća doprinose kroz saradnju i napore umrežavanja.

Saradnja sa organizacijama civilnog društva podstiče se kroz građansko obrazovanje u školama, koja je trenutno organizovana kao međunastavna tema. Od 2019. godine na snazi je nastavni plan i program za međunastavnu temu građanskog obrazovanja (Narodne novine 10/2019, broj 217). Sastoji se od tri oblasti: ljudskih prava, demokratije i zajednice. Njegova primjena je obavezna u svim osnovnim i srednjim školama za sve učenike.

Svrha građanskog obrazovanja je opremanje i osnaživanje učenika za aktivno i efikasno građanstvo. To uključuje postajanje odgovornim članovima različitih zajednica – učionica, škola, lokalna, nacionalna, evropska i globalna. Građansko obrazovanje pomaže studentima da se kreću kroz pluralističko društvo, grade samopouzdanje i pronalaze sopstvena rešenja za aktuelne društvene probleme i izazove. Sticanjem građanske kompetencije, koja obuhvata znanja, vještine i stavove, studenti se pripremaju za primjena učešće u demokratom životu.

Građansko obrazovanje obuhvata poznavanje ljudskih prava, karakteristika demokrate zajednice i političkih sistema. Fokusira se na razvoj kritičkog razmišljanja zasnovanog na etičkim principima i vještinama komunikacije neophodnim za društveno i političko učešće. Naglašava vještine medijacije, rješavanje konflikata, rješavanje problema zasnovano na demokratim principima i njegovanje vrijednosti kao što su odgovornost, ljudsko dostojanstvo, sloboda, jednakost i solidarnost. Kurikulum koristi kolaborativne i iskustvene metode učenja, kako unutar tako i izvan škole, stvarajući okruženje u kojem se vrijednosti pojavljuju iz učenja i životnih iskustava, što uključuje povezivanje učionica sa posjetama različitim institucijama i organizacijama. Nastavnici igraju ključnu ulogu u razvoju kompetencija učenika i postizanju visokog nivoa uspjeha u građanskom obrazovanju.

Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata

Iako nema mnogo programa koji promovišu uslužno učenje u osnovnim školama u Hrvatskoj, postoji mnogo školskih volonterskih klubova, koji učenicima nude mogućnost da se uključe u društveno koristan rad i društvene projekte. Obično vođeni nastavnicima ili drugim

profesionalnim osobljem, ovi klubovi imaju za cilj da njeguju aktivno građanstvo i društvenu odgovornost, istovremeno njegujući osjećaj zajedništva u školskom okruženju.

Ovi volonterski klubovi su često dio vannastavnih aktivnosti koje nude škole. Oni koordiniraju različite inicijative za društveno koristan rad, kao što su čišćenje životne sredine, prikupljanje sredstava za dobrotvorne organizacije ili pomoć lokalnim organizacijama i članovima zajednice kojima je to potrebno. Kroz učešće u ovim klubovima, studenti ne samo da pozitivno doprinose svojim zajednicama, već i razvijaju osnovne vještine kao što su timski rad, liderstvo i empatija.

Iako se struktura i aktivnosti volonterskih klubova mogu razlikovati između škola, oni generalno pružaju učenicima platformu za pravljenje značajne razlike izvan učionice i promovisanje osećaja građanske dužnosti i društvene svesti.

Grad Rijeka ističe se kao primjer dobre prakse jer je prvi uveo građansko obrazovanje i promovirao volontiranje kako u osnovnim tako i u srednjim školama u Hrvatskoj. Grad Rijeka uveo je građansko obrazovanje u osnovne škole radi promicanja nenasilja, tolerancije i solidarnosti, kao i usađivanja ljudskih vrijednosti kod učenika. Počevši od školske 2016/2017. godine, učenici viših osnovnih škola imali su priliku da se upišu u ovaj predmet, uz podršku priručnika prilagođenih posebno za ovaj program.

Organizacije civilnog društva odigrale su značajnu ulogu u razvoju i provedbi Građanskog obrazovanja u Rijeci. Bili su uključeni u izradu studentih priručnika u Hrvatskoj, osiguravajući da sadržaj bude pogodan za uzrast učenika i da ostane zanimljiv. Ovi priručnici pokrivaju sve aspekte građanskog obrazovanja i razvijeni su uz doprinos grupa civilnog društva, univerzitetskog osoblja, nastavnika i škola, osiguravajući holistički obrazovni pristup.

Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti

Društveno korisno učenje može biti pogodna praksa u Hrvatskoj, jer nudi brojne prednosti kako za studente tako i za zajednice. Aktualna tema međunastavnog plana i programa građanskog obrazovanja pruža osnovu za integraciju društveno korisnog učenja u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj. Pored toga, sve je veće globalno prepoznavanje značaja društveno korisnog učenja u obrazovanju, a dostupni su brojni resursi i mreže podrške za pomoć školama u implementaciji takvih programa.

Štaviše, različite zajednice i društvene potrebe Hrvatske predstavljaju obilje mogućnosti za smislene uslužne projekte koji su u skladu sa ciljevima nastavnog plana i programa. Saradnjom sa lokalnim organizacijama i članovima zajednice, škole mogu da odrede relevantne projekte koji se bave potrebama zajednice, istovremeno nudeći dragocjena iskustva učenja za učenike. Osim toga, prednosti društveno korisnog učenja, uključujući poticanje građanskog angažmana, promicanje akademskih postignuća i jačanje osobnog rasta, čine ga vrijednim dodatkom osnovnom obrazovanju u Hrvatskoj. Uz pravilno planiranje, podršku i resurse, osnovne škole u Hrvatskoj mogu efikasno uvesti uslužno učenje kako bi obogatile obrazovno iskustvo za učenike i pozitivno utjecale na njihove zajednice.

Međutim, implementacija projekata učenja usluga u osnovnom obrazovanju dolazi sa sopstvenim nizom izazova i poteškoća jer teme i aktivnosti počivaju isključivo na nastavnicima. Jedan od

značajnih izazova je ograničenje vremena u okviru strukturiranog rasporeda klasa. Angažovanje djece tokom slobodnog vremena zahtjeva upornost i kreativnost, uz pružanje podsticaja kao što su izlasci ili prijatni praktični zadaci. Detaljno planiranje i temeljna organizacija su od ključnog značaja, što zahtjeva neprocjenjivu podršku kolektiva. Pored toga, pružanje redovnih povratnih informacija o napretku učenika je od suštinskog značaja za održavanje njihove motivacije i razumjevanja njihovih dostignuća.

Još jedan izazov za nastavnike je balansiranje odgovornosti volontiranja sa primarnim radom i porodičnim obavezama. Pronalaženje vremena, održavanje nivoa energije i održavanje motivacije usred ovih konkurentnih obaveza može biti zahtjevno. Efikasna organizacija je od suštinskog značaja, ali izazovna za održavanje, zahtjeva strast, odlučnost i snažnu radnu etiku koju treba prevazići.

Pravilan dizajn projekta i postprojektna evaluacija su od suštinskog značaja za identifikovanje i ispravljanje grešaka za buduće poduhvate. Uobičajeni izazovi kao što su vremenska ograničenja, neravnomjerno učešće među članovima tima i tehničke poteškoće ponekad se moraju rešiti improvizacijom i rješavanjem problema.

Uprkos ovim izazovima, potencijalne koristi od društveno korisnog učenja za studente, zajednice i društvo u cjelini čine ga vrijednom obrazovnom praksom vrijednom istraživanja i investiranja. Zajedničkim naporima za rješavanje izazova implementacije i podrške dionika na svim nivoima, uslužno učenje može doprinijeti holističkom razvoju studenata i promociji aktivnog građanstva u Hrvatskoj.

Popis referenci:

Agencija za obrazovanje i obuku nastavnika. (2024) *Godišnji izvještaj za 2023. godinu*. Preuzeto sa <https://www.azoo.hr/app/uploads/2024/04/AZOO-izvjesce-o-rad-u-za-2023.pdf>

Euridika - *Struktura obrazovnog sistema* (n.d.). Preuzeto sa <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hr/national-education-systems/croatia/ustroj-obrazovnog-sustava>

Grad Rijeka - *Građansko obrazovanje*. (n.d.). Preuzeto sa <https://gradanskiodgoj.rijeka.hr/o-gradanskom-odgoju/>

Ministry of Science, Education and Sport. *Nacionalni plan razvoja obrazovnog sistema za period do 2027. godine*. Preuzeto sa <https://mzom.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/AkcijскиiNacionalniPlan//Nacionalni-plan-razvoja-sustava-obrazovanja-za-razdoblje-do-2027.pdf>

Narodne novine. (2019, 10. januar). NN 10/2019 - *Nastavni plan i program za međunastavnu temu građanskog obrazovanja*. Preuzeto sa https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_217.html

Zakon o obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. (2024) Preuzeto sa <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>

Nastavnici osnovnih škola. (2024, 18. april, 19, 26)

4.4 Litvanija

Generalna organizacija obrazovnog sistema

Litvanski zakon o obrazovanju Republike Litvanije ukazuje na to da litvanski obrazovni sistem uključuje:

- ❖ formalno obrazovanje (osnovno, osnovno, srednje obrazovanje, formalno stručno osposobljavanje, studije visokog obrazovanja);
- ❖ neformalno obrazovanje (predškolsko, predškolsko, drugo neformalno obrazovanje za djecu (kao i obrazovanje koje dopunjuje formalno obrazovanje) i obrazovanje odraslih);
- ❖ samoedukacija;
- ❖ obrazovna pomoć (stručno vođenje, obrazovna informativna, psihološka, socijalna pedagoška, specijalna pedagoška i specijalna pomoć, zdravstvena zaštita u školi, konsalting, unapređenje kvalifikacija nastavnika i druga pomoć).

Obrazovanje u ranom djetinjstvu

Obrazovanje u ranom djetinjstvu je dio neformalnog obrazovanja. Obrazovanje u ranom djetinjstvu nije obavezno, osim kada se utvrdi da dijete odrasta u porodici socijalnog rizika. Svrha obrazovanja u ranom djetinjstvu je da pomogne djeci da razviju osnove nezavisnosti, pozitivnu komunikaciju sa vršnjacima i odraslima, kao i da počnu da uče kreativnost i sposobnost učenja.

Program obrazovanja u ranom djetinjstvu sprovode vrtići i škole opšteg obrazovanja, slobodni nastavnik ili drugi pružalac obrazovanja. Može biti i državni/opštinski pružalac usluga i nedržavni snabdjevač. Program obrazovanja u ranom djetinjstvu priprema sam pružalac obrazovanja u ranom djetinjstvu. Prilikom pripreme programa, provajder se oslanja na kriterijume programa obrazovanja u ranom djetinjstvu koje je odobrio ministar prosvjete, sporta i nauke.

predškolsko obrazovanje

Predškolsko obrazovanje je dio neformalnog obrazovanja. Predškolsko obrazovanje je obavezno. Njen cilj je da pomogne u pripremi za uspješno školovanje. Predškolsko obrazovanje počinje za dijete kada napuni 6 godina u toj kalendarskoj godini. Program predškolskog obrazovanja provode predškolske i opće obrazovne škole, slobodni učitelj ili drugi pružatelj obrazovanja. Može biti i državni/opštinski pružalac usluga i nedržavni snabdjevač. Predškolsko obrazovanje provodi se prema općem programu predškolskog obrazovanja koji je odobrio ministar obrazovanja i znanosti. Minimalno trajanje programa predškolskog obrazovanja je 640 sati.

Osnovno obrazovanje

Osnovno obrazovanje je dio formalnog obrazovanja. Osnovno obrazovanje je obavezno. Svrha osnovnog obrazovanja je trostruka: pružiti učeniku osnove moralne i socijalne i kulturne zrelosti; razvoj elementarne pismenosti; da mu pomogne da se pripremi za uspeh u redovnom nastavnom programu.

U okviru programa osnovnog obrazovanja, dijete počinje da se obrazuje kada napuni 7 godina u toj kalendarskoj godini. Ako je dijete počelo ranije da uči u predškolskom programu, ono takođe

počinje ranije da uči u nastavnom planu i programu osnovnog obrazovanja. Dijete se obrazuje prema programu osnovnog obrazovanja do 10. godine (11).

Program osnovnog obrazovanja je 4 godine (razredi 1-4). Škole opšteg obrazovanja mogu ponuditi pripremnu godinu za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama. To jest, kursevi prvog i drugog razreda završavaju se za tri godine. Osnovno obrazovanje se stiče po završetku programa osnovnog obrazovanja.

Osnovno obrazovanje

Osnovno obrazovanje je dio formalnog obrazovanja. Prema zakonu, djeca su obavezna da studiraju do 16. godine. Dakle, obavezno obrazovanje obično traje do 10. razreda. Obuhvata sve ili skoro sve osnovne obrazovne programe. Svrha osnovnog obrazovanja je složena: pružiti osobi temelje moralne, sociokulturne i građanske zrelosti; opća pismenost; Uvod u tehnološku pismenost; razvoj nacionalne svesti; Razvijanje ambicija i sposobnost donošenja odluka, odabira i učenja dalje.

Student počinje da studira u programu osnovnog obrazovanja kada dobije osnovno obrazovanje. Normalno, student tada ima 10 (11) godina i pod ovim programom studira do svoje 16 (17) godine.

Program osnovnog obrazovanja sastoji se iz dva dijela. Dio I programa traje 4 godine (pokriva ocjene 5-8). Drugi dio II – 2 godine i uključuju 9-10 (I-II srednja škola) razrede. Osnovno obrazovanje se stiče nakon završetka programa osnovnog obrazovanja i polaganja testa postignuća osnovnog obrazovanja.

Srednje obrazovanje

Srednje obrazovanje je dio formalnog obrazovanja. Srednje obrazovanje nije obavezno, ali je garantovano od strane države. Svrha srednjeg obrazovanja je trostruka: da pomogne osobi da stekne opšte predmete, sociokulturnu i tehnološku pismenost; moralnu, nacionalnu i građansku zrelost; Osnove profesionalne kompetencije.

Student ulazi u program srednjeg obrazovanja kada stekne osnovno obrazovanje. Studenti obično studiraju u programu srednjeg obrazovanja od 16 (17) do 18 (19) godina.

Program srednjeg obrazovanja traje dvije godine. Nudi se u razredima 11-12 (III-IV srednja škola). Sastoji se od obaveznog i opcionog opšteg obrazovanja i mogućih modula stručnog osposobljavanja. Ako se program srednjeg obrazovanja provodi zajedno sa stručnim usavršavanjem, program traje duže od 2 godine. Srednje obrazovanje se dobija po završetku programa srednjeg obrazovanja i polaganju ispita za maturu.

Regulacija obrazovanja nastavnika

Kvalifikacije nastavnika se dobijaju na jedan od sledećih načina:

- ❖ Po završetku studijskog programa pedagogije prvog ciklusa koledža ili univerziteta koji integriše modul pedagoškog studija i predmetni modul i / ili modul pedagoške specijalizacije. Po završetku studijskog programa, dobija se profesionalna diploma ili bačelor iz obrazovnih nauka i kvalifikacija nastavnika;

- ❖ nakon završetka pedagoškog studijskog modula zajedno sa fakultetom ili univerzitetom studijskim programima prvog ciklusa u nepedagoškim oblastima studija. Po završetku studija, profesionalna diploma ili bačelor i kvalifikacija nastavnika se dobijaju u proučavajućoj glavnoj studijskoj grupi;
- ❖ nakon završenog pedagoškog stručnog studijskog programa, koji se priprema na osnovu pedagoških studija ili modula pedagoške specijalizacije. Riječ je o univerzitetim studijama osmišljenim da se pripreme za samostalnu pedagošku djelatnost, na koje se primaju osobe sa visokim obrazovanjem koje ispunjavaju uslove za kvalifikacije nastavnika koje je odobrio ministar obrazovanja, nauke i sporta. Po završetku studijskog programa dobija se kvalifikacija nastavnika;
- ❖ prema postupku utvrđenom pravnim aktima, uključujući i priznavanje kompetencija stečenih tokom pedagoškog rada i/ili putem neformalnog obrazovanja.

Strateški ciljevi nacionalnih politika

U Republici Litvaniji postoji državna strategija obrazovanja u kojoj se identifikuju prioritne oblasti:

- ❖ 1. prioritet - ličnost nastavnika;
- ❖ 2. prioritet - kultura kvalitete obrazovanja;
- ❖ 3. prioritet - fokusiranje na inkluziju;
- ❖ Četvrti prioritet - cjeloživotno učenje i osnaživanje

Strategijom, kao dugoročnim planskim dokumentom, predviđeni su prioritni pravci obrazovne politike: povećanje profesionalizma nastavnika i predavača; njegovanje kulture kvaliteta podataka na osnovu analize i samoevaluacije; razvoj pristupa obrazovanju i jednakim mogućnostima; promovisanje cjeloživotnog učenja. Pобољшanje obrazovanja uključuje horizontalne procese koji se odvijaju u nekoliko oblasti upravljanja državom. U sprovođenju Strategije učestvovali će Ministarstvo prosvjete, sporta i nauke, druge državne institucije, opštine, nevladine organizacije, druga pravna i fizička lica. Ciljevi i ciljevi strategije biće realizovani u okviru Nacionalnog programa napretka i drugih srednjoročnih dokumenata. Posebne mjere za ciljeve Strategije i za ostvarivanje zadataka, svaka institucija za sprovođenje će obezbijediti u svojim planovima strateških aktivnosti. Sprovođenje strategije koordiniraće Ministarstvo prosvjete, sporta i nauke.

Strateški ciljevi obrazovanja u vezi sa nastavnim planom i programom

Republika Litvanija je 2019. godine usvojila smjernice za ažuriranje opštih programa obuke srednjeg obrazovanja. Opći programi obuke su dokument kojim se uređuje sadržaj obrazovanja na nacionalnom nivou, koji pomaže u postizanju ciljeva osnovnog, osnovnog i srednjeg obrazovanja definisanih Zakonom o obrazovanju Republike Litvanije. Generalno, programi definišu obrazovne rezultate koje treba postići, opisuju opseg nastavnih i nastavnih sadržaja i sadržaja učenja i detaljno opisuju karakteristike nivoa postignuća obrazovnih rezultata. Suštinski ciljevi kvaliteta sadržaja obrazovnih programa određuju da je sadržaj opštih programa obuke relevantan i smislen za studente, otvoren za raznolikost njihovih potreba i talenata, integralan, baveći se rješavanjem stvarnih problema, podsticanjem samousmjerenog učenja i stvaranjem sopstvenog znanja. Pruža

mogućnosti studentima da istražuju, reše probleme razmišljajući se na njih iz različitih perspektiva i djeluju praktično primenjujući znanja i vještine iz različitih oblasti.

U pripremi Opštih programa obuke koriste se sledeći kriterijumi kvaliteta:

- ❖ **Orijentacija vrijednosti** – sadržaj učenja promovira razvoj vrijednosnih stavova;
- ❖ **Zahtjevnost** - sadržaj učenja potiče akademske izazove, detaljno znanje, kreativno razmišljanje, aktivnost i razmišljanje;
- ❖ **Kontekstualnost** – sadržaj učenja povezan je s kontekstima koji bi motivirali učenika za aktivan kognitivni proces i primjenu rezultata učenja;
- ❖ **Dinamičnost** - sadržaj učenja otkriva kontinuiranu stvarnost i rezultate njegove spoznaje (koncepti, teorije, ideje) promjene, širenje i produblјivanje pogleda na svijet i otvaranje perspektive budućnosti;
- ❖ **Fokus** - u cilju postizanja dubokog učenja i kvaliteta rezultata, obezbijeden je sadržaj učenja, opseg koji pruža širinu vida i bolju percepciju;
- ❖ **Konzistentnost** - redoslijed sadržaja učenja zasniva se na obrazovnim zadacima, relevantnoj akademskoj logici nauka i uzimajući u obzir već postignute rezultate učenja učenika, kao i karakteristike starosnih grupa;
- ❖ **Integritet** - ojačan je međusobni odnos između sadržaja različitih obrazovnih predmeta kako bi se pomoglo učeniku da formira koherentan pogled na svijet;
- ❖ **Harmonija** - obrazovni ciljevi, zadaci, sadržaj učenja, obrazovne aktivnosti i evaluacija rezultata međusobno su usklađeni.

Obrazovni prioriteti

Jedan od ciljeva strategije napretka Litvanije "Litvanija 2030" je stvaranje društva za učenje koje je moderno i dinamično, spremno za buduće izazove i sposobno da funkcioniše u svetu koji se stalno mijenja. Litvanci su obrazovani, zainteresovani za nauku i inovacije, lako razumiju i koriste nove tehnologije, poznaju strane jezike i primjenjuju principe cjeloživotnog učenja. U strategiji se takođe navodi da stanovništvo ima povoljne uslove za razvoj neformalnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja.

Ministarstvo obrazovanja, nauke i sporta Republike Litvanije identifikovalo je STEAM kao jedan od glavnih prioriteta litvanskog obrazovanja. Pri ulasku u visokoškolske ustanove ministarstvo razlikuje sljedeće prioritetne oblasti studija: pedagogiju, informacione tehnologije, matematiku, inženjerstvo, njegu i babicu i obuku oficira.

Nacionalna agencija za obrazovanje odobrila je područja prioritizacije poboljšanja kvalifikacija pedagoškog osoblja: jačanje digitalnih kompetencija; poboljšanje kompetencija potrebnih za implementaciju principa inkluzije; jačanje kompetencija građanskog obrazovanja; poboljšanje obrazovne prakse i didaktičkih kompetencija; razvoj kompetencija neophodnih za razvoj i učenje liderstva.

Nevladine organizacije u oblasti obrazovanja predstavljaju Nacionalna mreža nevladinih organizacija za obrazovanje, koja djeluje kao udruženje koje ujedinjuje nevladine obrazovne organizacije koje rade u oblastima predškolskog i opšteg obrazovanja, visokog obrazovanja i neformalnog obrazovanja za djecu i odrasle. U svojoj analizi otvaranja obrazovnog sistema u

Litvaniji, mreža napominje da je obrazovni sistem u Litvaniji i dalje veoma zatvoren, fokusiran na održavanje državnih obrazovnih institucija, a uključivanje neprofitnih organizacija koje posluju u oblasti obrazovanja kao socijalni partneri kako u donošenju odluka, tako i u pružanju usluga, prilično je spora. Jedna od preporuka OECD-a za Litvaniju je uključivanje nevladinih organizacija u modeliranje i pružanje javnih usluga. Ipak, u 2019. godini u oblasti obrazovanja, samo 2,9 odsto finansiranih javnih usluga kupljeno je od nezavisnih entiteta, uključujući nevladine organizacije.

Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata

Lions Clubs International Foundation pruža LIONS QUEST programe koji podstiču izbor i realizaciju projekata sa kratkoročnim i dugoročnim ciljevima u školama i zajednici. Trenutno se u litvanskim obrazovnim institucijama realizuju sledeći LIONS QUEST programi:

- ❖ Edukativni program "Vreme zajedno"
- ❖ I-IV razredni program "Vrijeme zajedno"
- ❖ V-VIII razredni program "Adolescentna raskrsnica"
- ❖ IX-XII razredni program "Ključevi uspjeha"

To je preporuka za škole koje žele da implementiraju LIONS QUEST programe za saradnju sa članovima litvanskih LIONS klubova. LIONS QUEST programi se realizuju u svim opštinama Litvanije, u nekima od njih su integrisani u sve obrazovne ustanove od predškolskog obrazovanja do 12. razreda. Program LIONS QUEST "Ključevi uspjeha" provodi se i u ustanovama za stručno osposobljavanje.

Popis referenci:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e8d855a08d6111eea791d94269904d9b?jfwid=ikiqtiirk>

<https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020-svietrat.pdf>

[https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documenc/files/veikla/strateginiai_planai/Ministerijos%202019%E2%80%932021%20planas%20su%20KKSD%20priemon%C4%97mis%20\(2019-10-22\).pdf](https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documenc/files/veikla/strateginiai_planai/Ministerijos%202019%E2%80%932021%20planas%20su%20KKSD%20priemon%C4%97mis%20(2019-10-22).pdf)

STRATA (2022). Studija izvodljivosti o rješavanju obrazovnih i vještina. Vladin centar za stratešku analizu.

https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2021/10/PASIRENGIMO-DIEGTI-ATNAUJINTAS-BENDRASIAS-PROGRAMAS-ISIVERTINIMO-KRITERIJAI_v13-su-priedais.pdf

https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/01/bendruju-programu-atnaujinimo-gaires_in-ternetine-versija.pdf

<https://www.nsa.smm.lt/2023/01/04/patvirtintos-prioritetines-pedagogu-kvalifikacijos-tobulinimo-sritys/>

<https://svietimotinklas.lt/wp-content/uploads/2020/05/%C5%A0svietimo-paslaug%C5%B3-teik%C4%97j%C5%B3-savivaldyb%C4%97se-analiz%C4%97-final.pdf>

Rezolucija XI-2015 Seimasa Republike Litvanije od 15. maja 2012. godine "O usvajanju Strategije državnog napretka "Strategija napretka Litvanije 2030"

www.svietimonaujienos.lt/rytoj-prasideda-priemimas-i-profesines-ir-aukstasias-mokyklas-neribo-jamas-vietu-skaicius-i-pedagogikos-it-studijas

<https://www.nsa.smm.lt/2023/01/04/patvirtintos-prioritetines-pedagogu-kvalifikacijos-tobulinimo-sritys/>

<https://svietimotinklas.lt/wp-content/uploads/2020/10/Tinklo-politine-pozicija-2.pdf>

https://read.oecd-ilibrary.org/governance/lithuania-fostering-open-and-inclusive-policy-making_9789264235762-en#page92

<https://lions-quest.lt/mokymasis-tarnaujant/>

<https://lions-quest.lt/lions-quest-lietuva-veikla/>

<https://lions-quest.lt/wp-content/uploads/2022/10/Skrajuote-apie-priesmokyklinuku-ir-pradinuku-programa.pdf>

4.5 Slovačka

Generalna organizacija obrazovnog sistema

U Slovačkoj se školski sistem sastoji od tri osnovna nivoa škola: osnovnog, srednjeg i tercijarnog. Struktura obrazovnog sistema određena je zakonom, a detalji funkcionisanja njegovih komponenti regulisani su uredbama Ministarstva prosvjete, istraživanja, nauke i omladine Slovačke Republike. Školski sistem predstavlja skup svih školskih institucija, njihovo funkcionisanje i sredstva (uključujući zakonodavna) koja pružaju obrazovanje u zemlji. Školski sistem je skup formalnih i neformalnih obrazovnih institucija, kojima upravlja i upravlja Ministarstvo prosvjete.

Vrtići su obrazovne ustanove koje obrazuju djecu u skladu sa njihovim uzrastom i individualnim karakteristikama u saradnji sa porodicom i sa hraniteljskim porodičnim obrazovnim ustanovama. Vrtići i posebni vrtići obezbjeđuju edukaciju djece predškolskog uzrasta po zakonu. Oni mogu da obezbijede poludnevnu ili celodnevnu ili neprekidnu edukativnu njegu.

Osnovne škole pružaju osnovno obrazovanje, osiguravajući intelektualni, emocionalni i senzorno-motorički razvoj učenika u smislu naučnog znanja i u skladu sa principima patriotizma, humanosti i demokratije. Pružaju moralnu, estetu, profesionalnu, zdravstvenu, fizičku, ekološku i vjersku edukaciju. Osnovna škola je podijeljena u dva razreda, prve četiri godine i druge pet godina. Nakon četvrte godine, učenici mogu nastaviti pohađanje u višim godinama osnovne škole ili se prijaviti za upis na prvu godinu osmogodišnje gimnazije.

Srednje škole učenicima obezbjeđuju srednje stručno obrazovanje, kompletno srednje stručno obrazovanje, kompletno opće srednje obrazovanje i visoko stručno obrazovanje. Oni pripremaju učenike za profesije i aktivnosti u nacionalnoj ekonomiji, administraciji, kulturi, umjetnosti i drugim oblastima života (uključujući visoko obrazovanje). Srednje škole obrazuju učenike principima

patriotizma, humanosti i demokratije i u smislu naučnog znanja. Pripremaju ih za kreativan rad i profesionalnu delatnost u profesijama i pružaju moralno, esteto, zdravstveno, fizičko, ekološko i versko/etičko obrazovanje. Gimnazija je opća obrazovna, interno diferencirana škola koja učenike priprema prvenstveno za sveučilišne studije. Srednja stručna škola priprema učenike prvenstveno za stručne djelatnosti, posebno tehničko-ekonomske, ekonomske, pedagoške, medicinske, društveno-pravne, administrativne, umjetničke i kulturne djelatnosti. Kurs studija traje četiri godine. Diplomci srednjih stručnih škola mogu da nastave sa visokim obrazovanjem. Konzervatorijum je specifična vrsta srednje stručne škole koja priprema učenike za stručno osposobljavanje u pjevanju, muzici, plesu ili dramskim umjetnostima i univerzitetim studijama. Srednja stručna škola priprema učenike na dvogodišnjim i trogodišnjim kursevima pripravnništva i četvorogodišnjim studijskim kursevima za obavljanje ručnih zanimanja i stručnih aktivnosti.

Univerziteti su vrhunske obrazovne, naučne i umetničke institucije koje imaju ekskluzivno pravo da obezbijede visoko obrazovanje. Visoko obrazovanje traje između 4 i 6 godina i završava se državnim završnim ispitom. Diplomci studija visokog obrazovanja dobijaju sledeće stepene: diplomu (B.Sc.), magistarsku (M.Sc), inženjersku diplomu (Eng), doktora medicine (MD) i doktora veterinarske medicine (M.V.D.) u tehničkim, poljoprivrednim i ekonomskim oblastima studija i doktora veterinarske medicine (VM) u medicinskim oblastima studija.

Dio obrazovnog sistema su školski objekti, čiji je obim uglavnom orijentiran na obrazovanje i slobodno obrazovanje. Školski objekti su:

- ❖ edukativni (školski dječji klubovi, centri za aktivnosti u slobodno vrijeme, centri za razonodu, domovi za mlade i škole na otvorenom),
- ❖ specijalna edukacija (obrazovne ustanove i hraniteljske ustanove),
- ❖ savjetovanje (pedagoško-psihološki savjetodavni centri i specijalno-obrazovne ustanove),
- ❖ interesno-edukativno obrazovanje (škola jezika, državna škola jezika i stenografska škola),
- ❖ školska namjena (školski ugostiteljski objekti, praktični centri za obuku i objekti za školsku službu).

Podrška nastavnicima u Slovačkoj

Kao i u drugim zemljama EU, Slovačka ima problem sa nedostatkom nastavnika, a potrebno je razviti i implementirati mjere za podršku nastavnicima. Jedna od mjera je osnivanje regionalnih centara za podršku nastavnicima. Prilikom insistiranja na promjenama u školskom sistemu odozgo kroz kreiranje novih nacionalnih obrazovnih politika, novih metodoloških smjernica ili novih obrazovnih standarda, nastavnici moraju razumjeti, usvojiti i primjeniti ove promjene u svom radu sa učenicima. Zbog toga se, u okviru Plana oporavka i otpornosti, uspostavlja mreža regionalnih centara za podršku nastavnicima za:

- ❖ Uspostaviti regionalna partnerstva za podršku implementaciji principa i ciljeva novog nastavnog plana i programa osnovnog obrazovanja.

- ❖ Podrška profesionalnoj obuci pedagoških lidera u regionima.
- ❖ Pružiti podršku nastavnicima u regionima u sprovođenju novog nastavnog plana i programa osnovnog obrazovanja kroz mentorstvo i usmjeravanje.

Ova mreža regionalnih centara za podršku obrazovanju nastavnika i dalje se gradi u Slovačkoj. Trenutno u Slovačkoj postoje 32 takva centra. Dalja ekspanzija sa novim centrima očekuje se od 1. septembra 2024. godine.

Drugi oblik podrške nastavnicima je inovativna obuka. Ovo je produbljivanje, širenje i inovacija profesionalnih kompetencija neophodnih za obavljanje stručnih aktivnosti ili primjenu najnovijih znanja i iskustava iz prakse u obrazovanju i obuci. Za završetak 50 sati inovativne obuke nastavnik prima 3% svoje plaće (ali ne više od 12% tokom 7 godina).

Strateški ciljevi nacionalnih politika

Ministarstvo prosvjete, nauke, istraživanja i sporta Slovačke Republike, u saradnji sa Nacionalnim institutom za obrazovanje i omladinu i uz učešće stručne javnosti, pripremio je prijedlog izmjena nastavnog plana i programa osnovne škole. Od septembra 2023. godine, prvih 39 osnovnih škola obrazovaće svoje učenike prve godine prema novom nastavnom planu i programu. Sve osnovne škole će obavezno predavati prema novom nastavnom planu i programu iz školske 2026/2027. godine, počevši od prve godine prvog ciklusa.

Glavni cilj reforme je da se učenicima obezbedi obrazovanje adekvatno za 21. vek, prilagođeno savremenom društvu. Cilj je da se poveća pismenost učenika i vještine potrebne za život u globalnoj digitalnoj ekonomiji i društvu sa niskim udjelom ugljenika. Novi prijedlog uključuje: reformu sadržaja i oblika obrazovanja (reforma nastavnog plana i programa i udžbenika) te pripremu i razvoj nastavnika za nove sadržaje i oblike nastave (promjena obuke nastavnika i jačanje stručnog razvoja nastavnika)

Glavni ciljevi novog nacionalnog programa

Prebacivanje fokusa obrazovanja sa prenosa znanja na razvoj kompetencija učenika

Riječ je o promjeni obrazovnih sadržaja tako da se obrazovanje u našim osnovnim školama prilagodi potrebama 21. stoljeća, odnosno sadašnjem i budućem društvu, a posebno sadašnjoj generaciji djece. Osnovni princip promjene je da se fokus sa prenošenja znanja prebaci na razvoj značajnih kompetencija i kompetencija učenika.

Naglasak će, dakle, biti ne toliko na sticanju izolovanih enciklopedijskih znanja i naknadnoj reprodukciji znanja, već više na razvoju složenih kompetencija učenika i na povezivanju sadržaja obrazovanja sa stvarnim situacijama. Cilj je razviti kritičko mišljenje učenika i meke vještine, kao što su rješavanje problema, obrada informacija, rad u timu, svađa i ispitivanje, preuzimanje inicijative i odgovornosti, te stvaranje i implementacija ličnih projekata. Studenti treba da budu u stanju da razumiju i analiziraju različite perspektive i kritički procenjuju savremena globalna i interkulturalna pitanja.

Da bi se postigao ovaj cilj, potrebno je kroz iskustvo pojačati nastavu učenika. Umesto da prenosi gotove informacije, nastava će stvoriti situacije u kojima učenici mogu da tumače podatke u suočavanju sa iskustvom. Učenje će stvoriti prostor za komentarisane aktuelnih pitanja, diskusiju i aktivno uključivanje učenika u proces učenja. Umesto da se nastavni plan i program detaljno definiše u okviru usko definisanih predmeta, sadržaj učenja će biti koncipiran u širim obrazovnim jedinicama (npr. čovjek i priroda, čovjek i društvo). Reforma će takođe sistemati integrisati unakrsne teme kao što su finansijska pismenost, globalno zdravlje (npr. epidemije), klimatske promjene i zagrijavanje u nastavni plan i program.

Povećanje osjetljivosti i prilagodljivosti obrazovnih programa individualnim potrebama i sposobnostima učenika

Namjera predstojećih promjena je i povećanje osjetljivosti obrazovanja na individualne potrebe i sposobnosti učenika da podrže razvoj potencijala svakog učenika u najvećoj mogućoj mjeri, posebno ako on ili ona dolaze iz ugroženog okruženja ili imaju posebne obrazovne potrebe ili talente. To se radi internim strukturiranjem nacionalnog nastavnog plana i programa u tri uzastopna i međuzavisna obrazovna ciklusa. Ovi ciklusi utvrđuju očekivane ishode učenja za učenike u različitim oblastima učenja i njihovim komponentama (standardi performansi na kraju svakog ciklusa) i sadržaj učenja (standardi sadržaja će se takođe širiti kroz cikluse učenja). Na osnovu ovih ciklusa, školski kurikulum je definisan i prilagođen svakom nivou razreda na takav način da postoji fleksibilnost i prilagodljivost u projektovanju školskog kurikuluma koji se odnose na specifične uslove škole i učenika.

Šta će tačno doneti promjene

U škole. Iznad svega, to je prilika da se obrazovanje prilagodi stvarnim potrebama i mogućnostima škole o konkretnim učenicima koji je pohađaju. Riječ je zapravo o povećanju autonomije škola u određivanju sadržaja obrazovanja, obrazovnih oblika i metoda pedagoškog rada. To će uključivati i novu pripremu školskih obrazovnih programa. Ipak, oni će izraziti suštinu rada škole kao složene institucije i neće biti samo formalni, mrtvi dokumenti.

Nastavnicima. Nastavnici će moći da odrede tempo u svojim lekcijama koji odgovara potencijalu njihovih učenika. Uklanjanjem preterano detaljne definicije sadržaja učenja u nekim predmetima, nastavnici i škole će moći da organizuju učenje na fleksibilniji način (npr. blokiraju nastavu) i koriste različite oblike i metode učenja kao što su aktivno učenje, eksperimentisanje, otkrivanje i diskusija među učenicima. Reforma će doneti veću koherentnost i konzistentnost između predmeta i oblasti učenja.

Za učenike. Novi nastavni plan i program će pomoći učenicima da shvate značenje obrazovanja za sebe. Da ne bi osjećali da je obrazovanje beskorisno i da ne razmiju šta i zašto bi trebalo da uče. Sadržaj obrazovanja će bolje odražavati njihove sposobnosti i tempo učenja. Kroz novi nastavni plan i program učenicima će biti obezbeđeni edukativni sadržaji koji zadovoljavaju zahtjeve i izazove 21. vijeka i pripremaju ih za dalje studiranje i za njihov budući lični i radni život. Oni će steći

ne samo razna znanja, već i strategije za efikasno učenje . Povezivanjem sadržaja učenja sa stvarnim situacijama i razvijanjem složenih kompetencija umesto rote učenja, učenici će bolje razumjeti svrhu školskog učenja i povećati svoju motivaciju. Poštujući njihovu jedinstvenost, lični tempo i interesovanja, a time i personalizujući učenje više, povećati će se i njihova unutrašnja motivacija i osjećaj sreće u školi. Teme mentalnog zdravlja i blagostanja takođe će biti dio edukativnog sadržaja.

Roditeljima. Digitalne vještine čine osnovu za uspešnu karijeru na tržištu rada. Cilj promena je da škole svakom dijetetu pruže priliku da uči koristeći najnovije tehnologije. Djeca vole iskustva, a najbolje pamte stvari kroz njih. Učenje o svetu je takođe moguće kroz otkrivanje, eksperimentisanje i iskustvo. Ovo takođe dovodi do promjene u načinu na koji svaki učenik razvija svoj potencijal. Takođe će doći do promena u činjenici da će djeci biti dato mnogo više prostora i mogućnosti da budu aktivna tokom svog boravka u školi. Principi zdravog života postaće dio nastavnih tema u različitim predmetima.

Savremeni standardi učenja 21. veka pripremiće djecu da razmišljaju i deluju na osnovu znanja i vještina koje su stekli. Količina nastavnog plana i programa biće smanjena u korist povećanja kvaliteta nastavnog plana i programa. Škola će biti mesto koje takođe priprema djecu za zamke virtuelnog sveta. Naučiće ih kako da se bezbedno i odgovorno kreću u digitalnom okruženju. Promena ima za cilj da poveća samopouzdanje djece, što će takođe doprineti sprečavanju maltretiranja.

Obrazovni prioriteti

Nova reforma škole donosi više mogućnosti školama da razviju partnerstva i saradnju izvan škole - sa organizacijama, institucijama ili čak neformalnim grupama. U njemu se naglašavaju teme unakrsnog sečenja, posebno u "Čovjek i priroda, čovjek i društvo, čovjek i vrijednosti, čovjek i svet rada." Škole su uspostavile sistem subvencija za finansiranje inovativne obuke za svoje nastavno osoblje.

Slovačka trenutno ima nekoliko različitih programa zasnovanih na dugoročnoj i kratkoročnoj saradnji. Škole su slobodne da biraju u koje programe će se uključiti. Takve programe pokrivaju različite nevladine organizacije i neprofitne organizacije, kao i metodološki i obrazovni centri, nacionalne obrazovne institucije, agencije itd. Kako će se situacija razvijati u tom pogledu u velikoj mjeri zavisi od političke situacije i opšte društvene klime budući da u ovom trenutku dio koalicije vodi "borbu protiv nevladinih organizacija", koja je bila veoma uspješna u dijelu društva (bez, naravno, dubljeg ili čak plitkog uvida u to pitanje).

Društveno korisno učenje je definisano kao strategija u okviru Koncepta obrazovanja djece i mladih za volontiranje, koji je 2018. godine usvojilo Ministarstvo prosvjete. Cilj Koncepta je stvaranje preduslova za sprovođenje obrazovanja i učenja za volontiranje na svim nivoima obrazovanja u školama i školskim obrazovnim ustanovama, definisanje ciljeva i principa obrazovanja i učenja za volontiranje i utvrđivanje mera za njihovo sprovođenje. Koncept i njegova

primjena u praksi imaju za cilj da doprinesu tome da volontiranje bude prirodan dio životnog stila ljudi i života zajednica u Slovačkoj, čime se škole povezuju sa stvarnim životom.

Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata

Društveno korisno učenje u Slovačkoj podržano je od strane Platforme volonterskih centara i organizacija, koja svim edukatorima nudi inovativnu obuku u društveno korisnom učenju u obrazovanju i obuci djece i mladih za volontiranje i omladinske radnike akreditovanu obuku u uslužnom učenju. Pored toga, Platforma volonterskih centara i organizacija je i krov projekta Angažovana škola. Prepoznaje vrtiće, osnovne i srednje škole koje su uključile strategije društveno korisnog učenja u tradicionalnu učionicu i doprinose širenju metode u drugim školama. Angažovana škola traži i prepoznaje dobre primjere prakse u kojoj je volontersko obrazovanje postalo dio obrazovnog procesa. U 2023. godini projekat je obuhvatio 35 studentih projekata u 3 kategorije. <https://www.angazovanaskola.sk/>

Platforma volonterskih centara i organizacija takođe podržava razvoj SL u saradnji sa regionalnim volonterskim centrima.

Za osnovne škole postoji školski program Rooc & Shooc u Slovačkoj, koji vodi Zelena fondacija. Program je definiran kao "učenje zasnovano na zajednici". Program se sprovodi u školama u različitim oblicima, uključujući čitave razrede ili đačke timove učenika iz različitih razreda i razreda. Javlja se tokom školskih sati, u blokovima, kao interesna grupa ili kao dodatni projekat. Poseban akcenat je stavljen na mapiranje potreba susedstva ili zajednice i učešća učenika u svim koracima. Projekti učenika su obavezni da koriste zajednici ili komšiluku, a ne da se odvijaju u školi ili na školskom terenu. U program je uključeno 14 škola u školskoj 2023/24. godini, podijeljene su između 4 koordinatora koji djeluju kao konsultanti/mentori za nastavnike, za timove, provode radionice sa učenicima, a moguće i konačnu evaluaciju i razmišljanje <https://www.roocandshooc.sk/>

Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti

Društveno korisno učenje je na početku svog razvoja u Slovačkoj, ali to nije potpuno nepoznata strategija. Potencijal za razvoj društveno korisnog učenja u osnovnom obrazovanju predstavlja reforma obrazovanja. S druge strane, sama reforma će zahijevati kapacitete nastavnika osnovnog obrazovanja da sprovedu promjene i na taj način mogu predstavljati prijetnju u bliskoj budućnosti.

Popis referenci:

<https://www.minedu.sk/regionalne-centra-podpory-ucitelov/>

<https://www.inspiracia.live/inovacne-vzdelavanie>

<https://www.zilinskazupa.sk/sk/samosprava/urad-zsk/odbor-skolstva-sportu/kompetencie-hlavne-cinnosti-odboru/skolsky-system-slovenskej-republike.html>

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2019/138/>

<https://www.minedu.sk/vzdelavanie-na-slovensku-celi-nedostatku-ucitelov-systemovy-problem-slovenskeho-skolstva-ma-navrh-rieseni/>

4.6 Španija

Generalna organizacija obrazovnog sistema

Španski obrazovni sistem uključuje:

- ❖ Obrazovne vlasti, profesionalci u obrazovanju i drugi javni i privatni akteri koji obavljaju regulatorne, finansijske ili uslužne funkcije za ostvarivanje prava na obrazovanje uključenih u Ustav Španije iz 1978. godine;
- ❖ imaju pravo na obrazovanje;
- ❖ Skup odnosa, struktura, mjera i akcija koje se provode kako bi se to osiguralo.

Glavne karakteristike upravljanja obrazovnim sistemom

- ❖ Djecentralizacija: obrazovne kompetencije dijele se između Generalne državne uprave (Ministarstvo obrazovanja i stručnog osposobljavanja) i vlasti autonomnih zajednica (Odjeli za obrazovanje).
- ❖ Centralna uprava za obrazovanje sprovodi opšte smjernice Vlade o obrazovnoj politici i reguliše osnovne elemente ili aspekte sistema;
- ❖ Regionalne obrazovne vlasti razvijaju državne propise i imaju izvršne i administrativne nadležnosti za upravljanje obrazovnim sistemom na svojoj teritoriji.
- ❖ Škole imaju pedagošku, organizacionu i menadžersku autonomiju za svoje resurse.
- ❖ Učešće obrazovne zajednice u organizaciji, upravljanju, vođenju i evaluaciji škola.

Španski obrazovni sistem sastoji se od pet obrazovnih nivoa, od kojih su dva obavezna i finansirana od strane države. Pored toga, ima niz specijalnih obrazovnih programa.

Obrazovanje u ranom detinjstvu. Ova faza nije obavezna i traje 6 godina, podijeljena u dva ciklusa. Prvim ciklusom, od 0-3 godine, upravljaju privatne kompanije ili institucije, iako može biti dogovora. Drugi ciklus, od 3 do 6 godina, obezbeđen je u javnim školama koje u potpunosti finansira vlada, mada postoje i mesta dostupna u subvencionisanim ili privatnim školama.

Osnovno obrazovanje. To je prva obavezna faza i traje od 6 do 12 godina. Nakon toga, studenti prelaze na obavezno srednje obrazovanje (ESO), koje pokriva starosnu dob od 12 do 16 godina. Tada se završava obavezno obrazovanje, a studenti mogu birati između nekoliko opcija: nastaviti sa Bačillerato studijama ili preduzeti stručno osposobljavanje. Oba puta kasnije omogućavaju pristup univerzitetim studijama.

Obavezno srednje obrazovanje (ESO). Ovo se radi u institutima srednjeg obrazovanja u dobi od 12 do 16 godina. Po završetku ove faze, studenti dobijaju svoju prvu zvaničnu sertifikaciju, koja im omogućava pristup visokom srednjem obrazovanju ili ulazak u radnu snagu.

Osnovni ciklusi stručnog osposobljavanja Oni se uzimaju u srednjim obrazovnim ustanovama u dobi od 15 do 17 godina. Studenti koji završe ove kurseve dobijaju diplomu diplomiranog obaveznog srednjeg obrazovanja i zvanje osnovnog tehničara u odgovarajućoj specijalnosti.

Visoko srednje obrazovanje je prvenstveno obezbeđeno u srednjim školama. Traje dvije akademske godine, obično između 16 i 18 godina. Studenti nude dvije mogućnosti:

- ❖ **Bačillerato:** Po završetku Bačillerato, studenti dobijaju Bačillerato diplomu, koja omogućava pristup studijama višeg nivoa.
- ❖ **Srednje stručno osposobljavanje** (profesionalni put): Ovo se nudi u institutima za stručno osposobljavanje, integrisanim centrima za stručno osposobljavanje i nacionalnim referentnim centrima. Po završetku ovih studija studenti dobijaju zvanje Tehničar u stručnom usavršavanju. Oni koji žele da nastave svoje studije mogu nastaviti kurseve specijalizacije srednjeg stručnog osposobljavanja u profesionalnim oblastima gdje je ova opcija dostupna.

Visoko obrazovanje uključuje:

- ❖ **Univerzitetne studije**, koje se nude na univerzitetima i dovode do diplomskih, magistarskih ili doktorskih studija.
- ❖ **Napredno umetničko obrazovanje**, koje se pruža u visokim školama umetničkog obrazovanja i dovodi do diploma iz visokog umetničkog obrazovanja, magistarskih i doktorskih studija.
- ❖ **Stručno osposobljavanje na višem nivou**, koje se nudi u istim institucijama kao i stručno osposobljavanje srednjeg nivoa. Po završetku ovih studija, studenti dobijaju zvanje Viši tehničar u stručnom osposobljavanju. Oni koji žele da nastave svoje studije mogu nastaviti napredne kurseve specijalizacije u stručnom osposobljavanju u profesionalnim oblastima gdje je ova opcija dostupna.

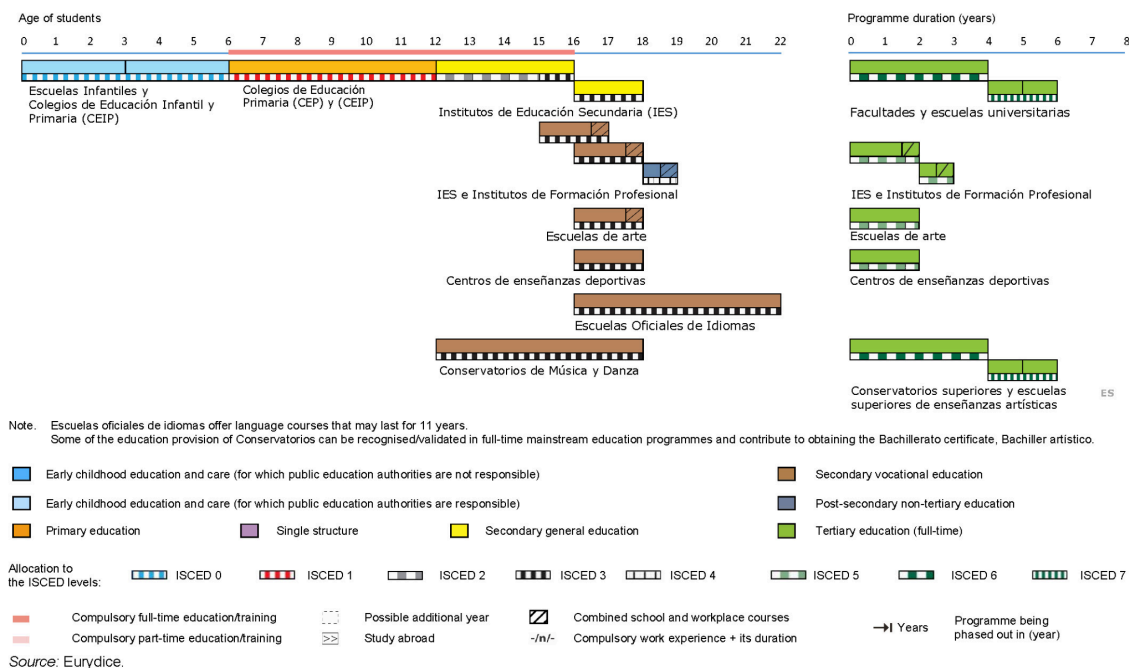
Pored ovih vrsta obrazovanja, španski obrazovni sistem nudi specijalizovano obrazovanje:

- ❖ **Jezičko obrazovanje**, koje uključuje nastavu jezika na nivoima A1, A2, B1, B2, C1 i C2 prema Zajedničkom evropskom referentnom okviru za jezike (CEFR). Ovi programi su obezbeđeni u zvaničnim školama jezika.
- ❖ **Umetničko obrazovanje** se odvija u različitim specifičnim institucijama, po svakoj vrsti i nivou obrazovanja koji uključuje:
  - Osnovno muzičko i plesno obrazovanje;
  - profesionalno umjetničko obrazovanje u muzici, plesu ili umjetnosti i dizajnu;
  - Visoko umjetničko obrazovanje, kao što je već spomenuto.
- ❖ **Sportsko obrazovanje**, organizovano u srednje i više cikluse treninga i predaje u istim institucijama kao i stručno obrazovanje.

Karakteristike nastavnog osoblja: minimalni nivo kvalifikacije za nastavnike osnovnog obrazovanja u Španiji kreće se od diplome ili ekvivalenta (ISCED 6) za predškolsko i osnovno obrazovanje do magistarskog ili ekvivalentnog (ISCED 7) za srednje obrazovanje.

U nastavku, na slici 1, detaljnije je prikazana struktura španskog obrazovnog sistema.

Spain – 2023/2024

Strateški ciljevi nacionalnih politika

U vezi sa strateškim ciljevima koji su namenjeni postizanju u oblasti obrazovanja (Eurydice España-REDIE, 2020):

- ❖ Razvijanje cjeloživotnog učenja i mobilnosti.
- ❖ Poboljšanje kvaliteta i efektivnosti obrazovanja i obuke.
- ❖ Promovisanje jednakosti, socijalne kohezije i aktivnog građanstva.
- ❖ Povećati kreativnost i inovacije, uključujući preduzetništvo, na svim nivoima obrazovanja i obuke.

Konkretno, u Španiji, od Organskog zakona 2/2006, od 3. maja, o obrazovanju, na nivoima ranog detinjstva, osnovnog i srednjeg obrazovanja, glavni ciljevi su se prvenstveno fokusirali na tri ključne cifre:

- ❖ **Cilj** je osigurati inkluzivno obrazovanje bez diskriminacije, garantovati jednake mogućnosti, promovisati vrijednosti koje njeguju ličnu slobodu i osigurati cjeloživotno učenje.
- ❖ **Porodica:** Podsticanje učešća roditelja i staratelja u obrazovanju svoje djece.
- ❖ **Nastavnici:** Promovisanje kvaliteta nastave, istraživanja, eksperimentisanja i inovacija u obrazovanju.

Međutim, ovaj zakon je izmenjen Organskim zakonom 3/2020 (LOMLOE) usvojenim 2020. godine. Sprovedenje izmena koje je uveo LOMLOE počelo je u školskoj 2020/21. godini, a završilo se početkom školske 2023/24. godine. Ova reforma prepoznaje najbolje interese djeteta i stavlja prava djeteta među vodeće principe sistema, promoviše rodnu ravnopravnost, podstiče

kontinuirano unapređenje škola i individualizaciju učenja, daje centralnu ulogu razvoju digitalnih kompetencija i prepoznaje značaj obrazovanja za održivi razvoj.

U Kraljevskom dekretu 157/2022 od 1. marta, kojim se uspostavlja organizacija i minimalna nastava osnovnog obrazovanja, identifikovano je sedam ključnih kompetencija koje svaki učenik mora steći do kraja svoje osnovne faze: (a) Kompetentnost u jezičkoj komunikaciji, (b) Višejezična kompetencija, (c) Matematička kompetentnost i kompetentnost u nauci, tehnologiji i inženjerstvu, (d) Digitalna kompetencija, (e) Lično, društveno i učenje za učenje kompetencija, (f) kompetentnost za državljanstvo, (g) preduzetničke kompetencije i (h) kulturna svest i kompetencija izražavanja.

Tri od ovih kompetencija utiru put razvoju strategija u kojima studenti mogu steći društveni profil i veštine vezane za inicijative za Service-Learning (ApS):

- ❖ **Personalna, socijalna kompetencija i kompetencija za učenje** : Ovo uključuje konstruktivnu saradnju sa drugima, održavanje otpornosti i upravljanje cjeloživotnim učenjem. Takođe uključuje doprinos sopstvenom fizičkom, mentalnom i emocionalnom blagostanju, kao i dobrobiti drugih, razvijajući vještine za brigu o sebi i onima oko sebe kroz zajedničku odgovornost.
- ❖ **Kompetentnost građanstva**: Ovo se fokusira na omogućavanje studentima da ostvare odgovorno građanstvo i u potpunosti učestvuju u društvenom i građanskom životu.
- ❖ **Preduzetnička kompetencija**: Ovo ima za cilj da obezbedi strategije koje omogućavaju studentima da otkriju potrebe i mogućnosti, obučavaju svoje razmišljanje za analizu i procenu svog okruženja i stvaranje i preispitivanje ideja koristeći maštu, kreativnost, strateško razmišljanje i etičko, kritičko i konstruktivno razmišljanje u kreativnim i inovativnim procesima. Takođe nastoji da probudi spremnost za učenje, preuzimanjem rizika i suočavanjem sa neizvesnošću.

U oblasti visokog obrazovanja to regulišu neki dokumenti, kao što su:

U Beloj knjizi o stepenu nastave (ANECA, 2004), uspostavljaju se sledeće specifične kompetencije vezane za predmet:

- ❖ Sposobnost razumevanja složenosti obrazovnih procesa uopšte i nastavno-nastavnih procesa posebno (ciljevi i funkcije obrazovanja i obrazovnog sistema, teorije razvoja i učenja, kulturno i socijalno okruženje, institucionalni i organizacioni kontekst škole, dizajn i razvoj nastavnog plana i programa, nastavna uloga, ...).
- ❖ Učestvujte u istraživačkim projektima koji se odnose na nastavu i učenje, uvodeći inovativne predloge u cilju poboljšanja kvaliteta obrazovanja.
- ❖ Sposobnost uključivanja studenata u participativnu konstrukciju demokratih pravila koegzistencije, te da se zajednički bave i rješavaju problematične situacije i međuljudske sukobe različitih priroda.
- ❖ Sposobnost saradnje sa različitim sektorima obrazovne zajednice i životne sredine.

NAREDBA ECI/3857/2007, od 27. djecembra, kojom se utvrđuju uslovi za verifikaciju zvaničnih univerzitetskih diploma koje se kvalifikuju za profesiju nastavnika osnovnog obrazovanja, uključuje među svoje ciljeve:

- ❖ Saradnja sa različitim sektorima obrazovne zajednice i društvenog okruženja. Preuzmite obrazovnu dimenziju nastavne funkcije i promovirajte demokratsko obrazovanje za aktivno građanstvo.
- ❖ Održavati kritički i autonomni odnos u pogledu znanja, vrijednosti i javnih i privatnih društvenih institucija.

Kraljevski dekret 1791/2010, od 30. djecembra, o Statutu studenata univerziteta, u poglavlju XIV, u vezi sa aktivnostima socijalnog učešća i razvojne saradnje studenata, pominje u članu 64 (Opšti principi) niz obaveza, prava i dužnosti studenata u vezi sa socijalnim učešćem i razvojnom saradnjom:

- ❖ Pravo na uključivanje u aktivnosti socijalne participacije i razvojne saradnje.
- ❖ Pravo na besplatnu obuku za razvoj aktivnosti socijalnog učešća i saradnje u okviru sporazuma o saradnji.
- ❖ Dužnost učešća u aktivnostima obuke namenjenim pravilnom razvoju aktivnosti socijalne participacije i razvojne saradnje.
- ❖ Pravo da univerzitet izdaje sertifikat kojim se akredituju usluge koje se pružaju u društvenom učešću.

Nakon predstavljanja pregleda različitih obrazovnih ciljeva, nastavnih planova i programa i profesionalnih ciljeva, sada se fokusiramo na ciljeve koji se odnose na državljanstvo i volontiranje. Zakon o volonterima 45/2015, od 14. oktobra 2015. godine, u članu 6, navodi niz oblasti za delovanje:

- ❖ Socijalno volontiranje
- ❖ Međunarodna volonterska i razvojna saradnja
- ❖ Volontiranje u oblasti životne sredine
- ❖ Kulturno volontiranje
- ❖ Sporto volontiranje
- ❖ Edukativno volontiranje
- ❖ Socio-zdravstveno volontiranje
- ❖ Slobodno i slobodno vreme volontiranja
- ❖ Volontiranje zajednice
- ❖ Volontiranje civilne zaštite

Pravilnikom će biti utvrđeni uslovi pod kojima će se obavljati međunarodne volonterske aktivnosti za razvojnu saradnju, kao i u drugim oblastima delovanja, u zavisnosti od lokacije ovih aktivnosti, specijalnosti aktivnosti, njihovog trajanja ili kombinacije nekih od ovih okolnosti.

Ukratko, strateški obrazovni ciljevi koji se odnose na obrazovanje za državljanstvo i volontiranje mogu se sažeti u opšti cilj doprinosa formiranju globalnog, podržavajućeg, aktivnog, kritičkog i odgovornog građanstva. Specifični ciljevi su:

- ❖ Doprinos stvaranju globalnog, odgovornog, podržavajućeg, aktivnog i participativnog građanstva za sve uzraste.
- ❖ Doprinos jačanju i razvoju kapaciteta kod pojedinaca i grupa kroz aktivnosti obuke.
- ❖ Doprinos jačanju i razvoju kapaciteta pojedinaca koji učestvuju kao volonteri, kako u Španiji, tako i na međunarodnom nivou.

Obrazovni prioriteti

Trenutno su glavni obrazovni trendovi i prioriteti koji će voditi obrazovnu politiku španske vlade usmereni ka (Ministarstvo finansija, 2023):

1. Modernizacija sistema i poboljšanje kvaliteta:
  - ❖ Nastavni plan i program i organizacija obrazovanja Obrazovni sistem zahtjeva nastavni plan i program zasnovan na kompetencijama, fokusiran na učenje, a ne na nastavu, naglašavajući efektivna okruženja za učenje i pedagogiju. Ovo bi takođe trebalo da poveća stopu pristupa i završetka na svim nivoima obrazovanja i obuke.
  - ❖ Profesionalna obuka. Cilj ostaje da se model stručnog osposobljavanja transformiše objedinjavanjem ove obuke u jedinstven koherentan i integrisan sistem.
  - ❖ Digitalizacija. Ovo je jedna od glavnih investicionih linija plana oporavka, transformacije i otpornosti u oblasti obrazovanja.
  - ❖ Proceni. Razvijen je u tri oblasti: nacionalne evaluacije, međunarodne procene i obrazovni pokazatelji.
  - ❖ Promocija kvaliteta. To će se realizovati kroz različite nagrade i takmičenja.
2. Equity:
  - ❖ Stipendije. Cilj je ne samo olakšati pristup, već i osigurati trajnost u obrazovnom sistemu, čime se garantuje pravo na obrazovanje za sve pojedince.
  - ❖ Inkluzija. To je centralni cilj nacionalne i međunarodne političke agende.
  - ❖ Odustajanje od obrazovanja. Planiranje i sprovođenje mera u ovoj oblasti sprovodiće se sa autonomnim zajednicama kroz programe teritorijalne saradnje.
3. Unapređenje obrazovne pažnje u oblasti direktnog menadžmenta od strane Ministarstva prosvjete i stručnog osposobljavanja.
4. Sveučilišno obrazovanje. Među prioritetnim akcionim oblastima su sveobuhvatna reforma pravnog okvira, povećanje finansiranja sistema stipendije i studijske pomoći i smanjenje javnih univerziteta naknada kako bi se osigurale jednake obrazovne mogućnosti. Pored toga, promovisanje obuke, kvalifikacije i nastavnih i istraživačkih kapaciteta univerzitetskog sistema kroz povećanu pred- i postdoktorsku podršku, smanjenje nesigurnosti posla i progresivno stabilizaciju univerzitetskog fakulteta i podršku digitalizaciji univerzitetskog sistema, između ostalog.

Trenutno se ulažu napori da se poboljša zapošljivost kroz vrijednost stručnog osposobljavanja (VT). U tu svrhu, investicija je usmerena ka kreiranju dualnog stručnog osposobljavanja, koje se smenjuje između obrazovnog centra i kompanije. Dual VT omogućava studentima da dobiju obuku u obrazovnom centru dok istovremeno primenjuju ono što su naučili na radnom mestu. Ovaj pristup zadovoljava trenutne poslovne zahteve, promovise zapošljivost mladih i povećava konkurentnost i produktivnost (Ministarstvo obrazovanja, stručnog osposobljavanja i sporta, 2022).

Pored toga, prioritetne oblasti uključuju cijeloživotno učenje, inkluzivno obrazovanje, obuku u digitalnoj eri, transparentnost, mobilnost radne snage i održive investicije (Eurydice Spain-REDIE, 2020). Razvoj ovih oblasti oslanja se na nastavnike, trenere, direktore škola i drugo obrazovno osoblje, kao i pravilno upravljanje od strane centralnih i regionalnih vlada.

Uloga države usmjerena je na razvoj strategija održivog razvoja kroz saveze između različitih uključenih aktera, vođenih političkim konsenzusom i društvenom potražnjom, u kojima se razvijaju nove politike, mjere, upravljanje i metode rada. U tom smislu, radi se na posvećenosti građana i administracija kreiranju državne politike koja utiče na Agendu 2030 sa predlozima politika za sprečavanje i borbu protiv nejednakosti, usmerenih na cirkularnu i socijalnu ekonomiju. U tu svrhu predložene su sljedeće mjere i ciljevi (Vlada Španije, 2018):

1) Ovo opredjeljenje će biti predloženo Sektorskoj konferenciji o obrazovanju i Generalnoj konferenciji o univerzitetnoj politici, kao i sljedećim mjerama, za njeno usvajanje od strane svih uprava i aktera:

- ❖ Osnovno obrazovanje za održivi razvoj (kako je definisano u cilju 4.7 i prema UNESCO-vim smernicama) u svim obaveznim obrazovnim ustanovama i u obrazovnom sistemu, kroz obrazovne planove i programe, do 2025. godine.
- ❖ Uključiti obuku u Agendu 2030 i ciljeve održivog razvoja do 2021. godine u svim dodiplomskim i postdiplomskim studijama, tako da su svi studenti koji završe dodiplomske ili postdiplomske studije stekli osnovnu obuku iz održivog razvoja i globalnog građanstva, 100% do 2025. godine.
- ❖ Do kraja 2022. uključiti sistem pristupa nastavnoj funkciji (obaveznoj i univerzitetnoj), u minimalne sadržaje potrebne u procesima selekcije, znanja i vještine potrebne za obrazovanje za održivi razvoj i Agendu 2030.
- ❖ Do 2025. godine svo nastavno osoblje u obaveznom i univerzitetom obrazovanju dobiće kvalifikacije u okviru Agende 2030.

Štaviše, uloga kompanija i nevladinih organizacija ima za cilj da promovise specifične vrijednosti, preuzimajući fundamentalnu ulogu u španskom obrazovanju (Planas, 2005):

- ❖ Smanjenje školskog neuspjeha i stope napuštanja škola, posebno među imigrantim porodicama.
- ❖ Sužavanje digitalnog jaza olakšavanjem pristupa tehnologiji i promovisanjem njene odgovorne upotrebe.
- ❖ Briga o mentalnom zdravlju djece.
- ❖ promovisanje zapošljivosti među mladima.

Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata

U obrazovnom kontekstu španskog jezika sprovedena su različita iskustva u osnovnom obrazovanju za uslužno učenje . U tom smislu, a pod različitim temama možemo spomenuti, između ostalog, i najnovije:

- ❖ Herojski Božić: Razvoj umjetničko-izražajnih aktivnosti u fizičkom vaspitanju kroz Društveno korisno učenje (2023) Projekat pod nazivom "Herojski Božić", imao je za cilj da razvije nastavne sadržaje Fizičkog vaspitanja u 2. godini osnovnog obrazovanja. Projekat je razvijen iz aktivnih metodologija, posebno Učenje kroz projekte i Gamifikacija, sa kojima je namenjen promovisanju kooperativnog rada, kreativnosti i interdisciplinarnosti između predmeta. Na prvom mjestu provodi se opravdanje i kontekstualizacija projekta i, kasnije, razvijaju se nastavni elementi s kojima je povezan. Na kraju, alati i instrumenti su u stanju da procene sve one koji su uključeni u projekat, kako učenike, tako i nastavnike.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8997620>

- ❖ Matematika može da bude zabavna. Servisno-nastavni inovacioni projekat na Univerzitetu sa učenicima osnovnih škola (2022). U ovom projektu učenici Diplome osnovnog obrazovanja djecu iz košarkaškog kluba uče u učionici pod nazivom "Zabavna matematika", stvarajući prostor u kojem se mikro-učenje nudi razigrano. Studija ima za cilj da prikaže dizajn i razvoj SL projekta izvan akademskog okruženja i da izmjeri procenu iskustva učesnika.

<https://redined.educacion.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/226464/Matematicas.pdf?sequence=1>

- ❖ Svest o invalidnosti kroz integrirani program sportog obrazovanja i učenja usluga (2022). Ciljevi ovog projekta su (1) predstavljanje didaktičkog prijedloga koji ima za cilj podizanje svijesti o invalidnosti kroz integraciju servisnog učenja (S-L) u Model sportog obrazovanja (SEM) koristeći prilagođeni sport (sjedeća odbojka); (2) proceni percepciju nastavnika učesnika; (3) Predlozi za poboljšanje budućih implementacija. Učestvovalo je 181 učenik sa treće godine srednjeg obrazovanja (SE) (n = 80) i sa pete godine osnovnog obrazovanja (PE) (n = 101). Program se sastojao od stvaranja dvije sporte mreže formirane od strane dvije prirodne grupe iz SE i dvije iz PE u svakoj od mreža. Svi studenti su doživeli SE sezonu u fizičkom vaspitanju u kojoj su dodate tri S-L akcije tokom odmora, a studenti SE su pružali usluga. Pripadnost članova mreže promovisana je kroz SE karakteristike. Svest je integrisana kroz simulaciju fizičkog invaliditeta. Rezultati su pokazali pozitivnu percepciju nastavnika koji su, pored drugih koristi, istakli i razvoj svesti kod učenika PE i empatije kod učenika SE.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8058610>

- ❖ učenje (2021). Glavni cilj ovog projekta je analiza percepcije studenata o upravljanju učionicama u iskustvu društveno korisnog učenja koje se provodi u školama za učenje u zajednici. Kontekst ovog istraživanja predstavlja šest škola koje uglavnom ugošćavaju studente u situaciji socijalne isključenosti, u didaktici fizičkog vaspitanja osnovnog

obrazovanja. Metodološki, informacije su dobijene kroz kritičke narative o incidentima studenata, analizirane kvalitativno kroz kategoričku analizu koristeći matrice kodiranja sa NVivo softverom. Glavni nalazi istraživanja fokusiraju se na potrebu korištenja disruptivnih metodologija, kao što je ServiceLearning, za poboljšanje menadžerskih vještina u početnoj obuci. Pored toga, oni ističu da su glavni problemi menadžmenta usredsređeni na rješavanje sukoba i interakciju sa grupom, kao i na poteškoće pohađanja različitosti u učionici fizičkog vaspitanja. Na kraju, svi prepoznaju veliki doprinos ove metodologije svom obrazovanju nastavnika, jer smatraju da je kontakt sa realnošću učionice od suštinskog značaja tokom celog procesa obuke.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7590958>

- ❖ Muzička revitalizacija školskog dvorišta: rezultati projekta servisnog učenja (2021). Projekat je imao za cilj revitalizaciju odmora kroz muzičke aktivnosti za djecu uzrasta od 6 do 12 godina u sedam škola. Rezultati kvalitativne analize pokazuju da je projekat promovisao muzički razvoj djece kroz pevanje, iskustvo ritma i izražavanja kroz pokret, koristeći odabrani repertoar popularnih dečijih narodnih pesama. Kod studenata je pomogao da se podstakne posvećenost učenicima osnovnih škola kroz promociju koedukacije i društveno-kulturne raznolikosti – vrijednosti koje su poticale razvoj društvenih i građanskih kompetencija. Nastavnici su takođe ostvarili profesionalni rast dobijanjem kroz ovaj projekat vještine tipične za nastavnike muzičkog obrazovanja.

<https://uvadoc.uva.es/handle/10324/64752>

- ❖ Gamifikacija kroz projekat servisnog učenja: dizajniranje obrazovnog odmora od univerziteta za osnovne studente (2020). Predstavljeno je inovativno iskustvo u kojem su studenti predškolskih i osnovnih studija na Univerzitetom centru SAFA dizajnirali digitalne propuste na osnovu nastavnih sadržaja i ciljeva iz različitih didaktičkih jedinica druge godine osnovnog obrazovanja koje pripadaju SAFA Andújar školi. Nakon što su ovi prodori u obrazovanju završeni, poslani su u osnovnu školu kako bi učenici mogli raditi s njima i slati povratne informacije studentima što je rezultiralo vrlo obogaćujućim iskustvom za sve uključene obrazovne agente.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7633123>

- ❖ Društveno korisno učenje iz matematike: iskustvo između učenika osnovnog obrazovanja i seniora (2020). Ovo je iskustvo uslužnog učenja koje sprovodi student nastavnika osnovnog obrazovanja u centru za rano detinjstvo i osnovno obrazovanje. Ovo iskustvo je uokvireno u predmetu Matematika u 6. razredu osnovnog obrazovanja i prati faze projekta koje predlaže španska ApS mreža. (1) Polazna tačka: nekoliko poseta koje stariji obično dobijaju u staračkim domovima i poteškoće koje imaju u obavljanju matematičkih operacija. (2) Motivirati grupu: objašnjava se i primarnim učenicima i stanovnicima da će provesti niz zajedničkih sesija u kojima se predlažu matematički zadaci koristeći manipulativnu podršku kako bi se smanjila njihova apstrakcija. Obe grupe su veoma uzbuđene zbog ovog projekta. (3) Planiranje: sesije su osmišljene i potvrđene kod radnog terapeuta rezidencije. Ove sesije se sastoje od energetih traka, uličnih pijaca i popularnih

igara koje uključuju upotrebu matematike. (4) Izvođenje projekta: petkom učenici 6. razreda odlaze u rezidenciju kako bi podijelili iskustva. (5) Evaluacija, proslava i poboljšanje: u posljednjoj sesiji učenici stanarima daju neke origami kartice kao zahvalnost. I primaoci učenja (učenici 6. razreda) i službe (stanari) popunjavaju upitnike koji pokazuju visok stepen zadovoljstva iskustvom i predlažu da se on vremenom proširi. Isto tako, otkriveno je da iskustvo APS-a doprinosi povećanju vrijednosti građanstva, solidarnosti i empatije studenata, zbog čega menadžment tim CEIP-a planira da proširi iskustvo na nivou centra za narednu godinu.

https://www.researchgate.net/publication/338819661_Aprendizaje-Servicio_en_Matematicas_experiencia_entre_alumnos_de_Educacion Primaria_y_personas_de_la_tercera_edad

- ❖ Iskustvo u osnovnom obrazovanju: Drop by Drop (2018) Glavni cilj ovog projekta Service Learning razvijenog u Osnovnom obrazovanju bio je podizanje svijesti o značaju vrijednosti vode. Da bi se postiglo pravo učenje, smatra se da je neophodno da budu svesni drugih realnosti. Udruženje Bassari odlučilo je da sarađuje u projektu tako što je našim studentima prenelo poteškoće u pristupu resursu onoliko koliko je potrebno voda u selu u Senegalu (Afrika) i predložili su mobilizaciju sa crowdfunding kampanjom solidarnosti za izgradnju bunara, kap po kap, između ostalog. Učenici škole CEU San Pablo Sančinarro u saradnji sa čitavom obrazovnom zajednicom radili su nedelju dana sa motivacijom i entuzijazmom kako bi ostvarili cilj uzimanja vode kroz bunar. Konačno, bilo je moguće prikupiti više novca nego što je potrebno za izgradnju bunara, omogućavajući izgradnju rezervoara za vodu. Međutim, najveće dostignuće projekta bilo je to što su studenti bili uključeni i nagrađeni prema drugim realnostima.

<https://revistas.uam.es/tendenciaspedagogicas/article/view/tp2018.32.014>

- ❖ Ostvarivanje ciljeva obrazovanja kroz program podučavanja. Ovaj program je zasnovan na metodologiji servisnog učenja i podučavanja. Cilj ovog istraživanja bio je dvostruk. Prvo, utvrditi uticaj programa za nauku, tehnologiju, inženjerstvo i matematiku (STEM) na performanse škole među studentima osnovnog obrazovanja. Drugo, identifikovati potencijalne koristi ovog programa na ključnim kompetencijama studenata univerziteta u obuci nastavnika osnovnog obrazovanja. Poduzorak učenika osnovnog obrazovanja, nakon što se podudara sa ključnim kovarijatima, nasumično je dodijeljen eksperimentalnom ($N = 25$) ili kontrolnoj grupi ($N = 25$). Poduzorak studenata univerziteta sastojao se od 26 samoizabranih studenata iz osnovnog obrazovanja nastavnika obuke. Intervencija se sastojala od 20 dvosatnih sedmičnih sesija visoko strukturiranog podučavanja nakon škole koje su održali prethodno obučeni studenti univerziteta.

<https://doi.org/10.3390/su12166653>

- ❖ Centar koji promoviše Društveno korisno učenje u Baskiji objavio je katalog od 60 iskustava učenja pružanjem usluge zajednici, prikupljene tokom više od četiri godine i koje razvijaju obrazovni centri na gotovo svim nivoima, kao i društvene organizacije svih vrsta.
- ❖ Ministarstvo ekološke tranzicije objavilo je "100 dobrih servisno-nastavnih praksi -SL-". Uključuje iskustva koja je razvilo 300 škola i 430 društvenih subjekata (građanska,

kulturna, omladinska udruženja, fondacije, nevladine organizacije, gradska vijeća i javne institucije), povezana sa ciljevima održivog razvoja.

- ❖ Pored toga, projekti nastavnih inovacija koji se sprovode na Univerzitetu u Granadi uključuju:
  - "Razvoj predloga nutritivnog obrazovanja kroz multidisciplinarni kolaborativni rad sa pristupom društveno korisnog učenja (15-76)," finansiran u okviru FIDO UGR plana 2015-2017.
  - "INES projekat: Obrazovna nutritivna intervencija za zdravu školu (579)," finansiran u okviru FIDO UGR plana 2019-2020, nastavak prethodnog projekta.
  - "Nastavne nauke kroz Društveno korisno učenje u obrazovanju i nauci: Predlog za naučnu obuku u osnovnom i srednjem obrazovanju (19-67)," finansiran u okviru FIDO UGR plana 2018-2020.

Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti

Ako se zapitamo da li je učenje usluga odgovarajuća praksa u španskom kontekstu, odgovor bi bio zvučno da. Postojeća literatura potvrđuje veliki potencijal iskustva u društveno korisnom učenju, kao i brojne prednosti takvih inicijativa. Nedavna istraživanja pokazuju da primjena ove metodologije pozitivno utiče i na lični i na društveni razvoj. Na primjer, Blázquez-Sánchez-ova studija (2013) pokazala je da njihov program promoviše autonomiju i samoregulaciju u procesu učenja učesnika, pomažući im u donošenju odluka i postavljanju ciljeva. Pored toga, Blázquez-Sánchezove (2020) studije (2020) otkrile su da su studenti poboljšali aspekte kao što su planiranje i izvršenje zadataka, a León-Díaz et al. (2018) primijetili su da su učesnici primijenili teorijska znanja tokom obavljanja usluge, čime su poboljšali svoje vještine kroz praktičnu primjenu.

Ostala istraživanja sprovedena u španskom kontekstu dala su rezultate kao što su podsticanje saradnje, povećanje efikasne komunikacije, promovisanje solidarnosti među studentima, podsticanje poštovanja drugih, razumjevanje potreba zajednice i podizanje svesti o društvenim pitanjima (Baquero i Majó, 2014; Trujillo, 2016; Velázquez, 2010). To su suštinske vrijednosti u ranim obrazovnim fazama koje doprinose holističkom razvoju budućih građana i razvoju socijalne pravde i društvene svesti.

Pored toga, druge istaknute koristi od istraživanja uključuju pozitivan uticaj na akademske performanse, ličnu autonomiju (Hervás et al., 2018) i vještine istraživanja i rešavanja problema, između ostalog (Blázquez-Sánchez, 2020).

Štaviše, došlo je do širenja mreža kao što su Andaluzijska mreža za učenje usluga i Španska mreža za učenje usluga, čiji je cilj promovisanje razvoja učenja usluga u svojim regionima. Ove mreže obuhvataju različite pojedince i entitete, uključujući obrazovne centre, centre za obuku nastavnika, društvene organizacije, univerzitete i druge lokalne inicijative. Pored toga, udruženje ApS(U) je posvećeno odlučnom doprinosu institucionalizaciji servisnog učenja na španskim univerzitetima. U skladu sa ciljevima Agende 2030, ApS(U) promoviše transformaciju univerziteta

podsticanjem kulture nastavnih inovacija povezanih sa prenosom znanja i društvenom odgovornošću. Ova inicijativa pokreće stvaranje novih projekata kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou, kao i širenje i širenje servisnog učenja širom zemlje.

Pored toga, sve je veće interesovanje Nacionalne agencije za procenu kvaliteta i akreditaciju (ANECA), koja promovise razvoj istraživanja zasnovanog na učenju usluga i njegov transfer u sektor zajednice.

Pored toga, kroz međunarodne, nacionalne i regionalne konferencije i radionice promovisu se različite istraživačke inicijative i najbolje prakse. Ovi događaji ne samo da prikazuju aktivnosti koje preduzimaju različite institucije, već i podstiču saveze i nove saradnje kako bi nastavili širenje i razvoj novih predloga.

Pored toga, Organsko pravo univerzitetskog sistema [LOSU] (2023) uključuje u akademskom osposobljavanju studenata pravo da učestvuju u aktivnostima uslužnog učenja, između ostalih inicijativa, zajedno sa njihovim akademskim priznanjem (član 33 K).

Sve ovo naglašava izvodljivost, interes i neophodnost nastavka razvoja društveno korisnog učenja u Španiji.

Međutim, ako uzmemo u obzir poteškoće uključene u implementaciju učenja usluga, vrijeme bi moglo biti primarna prepreka. Birokrati procesi koje ove inicijative obično zahtevaju u velikoj mjeri ometaju njihovu implementaciju. Pored toga, ograničeno vreme na raspolaganju sprečava suštinske trenutke refleksije i koordinacije, koji su ključni za dizajn, razvoj i evaluaciju učenja usluga. Štaviše, često postoji nedostatak sredstava koji zadovoljava potrebe i karakteristike različitih tekućih studija, kao i nedovoljna institucionalna podrška.

Među izazovima je i pomak u mentalnom sklopu ka društveno orijentisanim metodologijama podučavanja i učenja povezanim sa kontekstima iz stvarnog života. Pored toga, postoji potreba za poboljšanom obukom nastavnika, pružajući im veštine da postanu stručni vodiči u dizajniranju značajnih, korisnih i relevantnih konteksta učenja, i pozicioniranju učenika kao centralnih aktera u procesu učenja (Tedesco, 2011). Iako univerziteti nude različite kurseve vezane za upotrebu i razvoj programa za učenje usluga (SL), a entiteti kao što je Plena Inclusión pružaju razgovore, webinare i specifičnu obuku o SL-u, proces institucionalizacije se takođe razvija na nekim univerzitetima kroz implementaciju SL kancelarija i potpisivanje "Kanarske deklaracije ostrva" među španskim univerzitetima. Ovaj dokument prepoznaje međunarodne sporazumje i naglašava potrebu za prioritetom društveno korisnog učenja u obrazovnom sistemu, što predstavlja ključnu referencu za promovisanje institucionalizacije SL na univerzitetima. Pored toga, neophodna je bolja koordinacija između nastavnika i različitih društvenih institucija, što takođe povećava ovu saradnju kroz razvoj nastavnih inovacionih projekata, formalizaciju sporazuma između nevladinih organizacija, društvenih subjekata itd., i univerziteta, ili pozive na različite SL kongrese i konferencije koje se održavaju svake godine u Španiji. Uzimajući u obzir ove poteškoće i izazove, možemo da preduzmemo inicijative za učenje usluga sa visokim procentom zagarantovanog uspeha.

Reference

- ❖ ANECA. (2004). *White Paper. Bačelor diploma u obrazovanju*. ANECA.
- ❖ Baquero, M. & Majó, F. (2014). *8 ključnih ideja Interdisciplinarni projekti Grao*.
- ❖ Blázquez-Sánchez, D. (2013). *10 vještina za bolje vaspitanje fizičkog vaspitanja Didaktičko upravljanje klasom*. INDE.
- ❖ Blázquez-Sánchez, D. (2020). *Metode podučavanja u fizičkom vaspitanju. Inovativni pristupi podučavanju u kompetencijama* INDE.
- ❖ Eurydice Spain-REDIE. *Prioritetne oblasti i oblasti zasnovane na strateškim ciljevima ET2020 tokom radnih ciklusa*. <https://www.educacionfpydeportes.gob.es/dam/jcr:7bfb4fd3-23be-4232-a9f7-9a52025a8f09/ambitos-prioritarios-et2020-b.pdf>
- ❖ Government of Spain. *Akcionni plan za implementaciju Agende 2030*. <https://transparencia.gob.es/transparencia/AGENDA%202030.pdf>
- ❖ Hervás, M., Fernández, F. D., Arco, J. L., & Miñaca, M. I. (2018). *Poboljšanje učinka škole i socijalne klime kroz interventni program zasnovan na učenju usluga i mentorstvu vršnjaka*. *REOP - Spanish Journal of Guidance and Psychopedagogy*, 29(1), 91–107. <https://doi.org/10.5944/reop.vol.29.num.1.2018.23296>
- ❖ Jariod, R. (2021). *Strateški plan obrazovanja za razvoj i globalno građanstvo (EpDCG)* <https://voluntariadointernacional.eu/wp-content/uploads/2022/03/plan-estrategico-Voluntariado.pdf>
- ❖ León-Díaz, O., Martínez-Muñoz, L.F., & Santos-Pastos, M.L. (2018). *Analiza istraživanja o učenju zasnovanom na projektu u fizičkom vaspitanju*. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 21(2), 2742.
- ❖ Zakon 45/2015, od 14. oktobra, o voluntiranju. (Official State Gazette, no. 247, of 15 October 2015). <https://www.boe.es/eli/es/l/2015/10/14/45/con>
- ❖ Organski zakon 2/2006 od 3. maja 2006. (Official State Gazette, No. 106, of 4 May 2006). <https://www.boe.es/eli/es/lo/2006/05/03/2/con>
- ❖ Organsko pravo 2/2023, od 22. marta, o univerzitetom sistemu. (Official State Gazette, no. 70, of 23 Marč 2023). <https://www.boe.es/eli/es/lo/2023/03/22/2/con>
- ❖ Organski zakon 3/2020, od 29. djecembra, o izmjeni Organskog zakona 2/2006, od 3. maja, o obrazovanju (Narodne državne novine, broj 340, od 30. djecembra 2020.) <https://www.boe.es/eli/es/lo/2020/12/29/3>
- ❖ Ministry of Education, Vocational Training, and Sporc. (2022) *Informacije o novom Zakonu o stručnom osposobljavanju*. <https://www.educacionfpydeportes.gob.es/destacados/nueva-ley-fp.html>
- ❖ Ministarstvo finansija (2023) *Nacrt opšteg državnog budžeta*. Ekonomski i finansijski izvještaj https://www.congreso.es/docu/pge2023/pge_2023-web/PGE-ROM/doc/3/1/2/2/N_23_A_A_1_2_2_15.PDF

- ❖ Naredba ECI/3857/2007, od 27. djecembra, kojom se utvrđuju uslovi za verifikaciju zvaničnih univerzitetskih diploma koje se kvalifikuju za obavljanje profesije nastavnika osnovnog obrazovanja. (Official State Gazette, No. 312, of 29 Djecember 2007). <https://www.boe.es/eli/es/o/2007/12/27/eci3857>
- ❖ Planas, J. (2005). Uloga kompanije u obuci radnika u Španiji. *Revista de Educación*, 338. 125-143.
- ❖ Kraljevski dekret 157/2022, od 1. marta, kojim se uspostavlja organizacija i minimalna nastava osnovnog obrazovanja. (Official State Gazette, no. 52, of 2 Marč 2022). <https://www.boe.es/eli/es/rd/2022/03/01/157/con>
- ❖ Kraljevski dekret 1791/2010, od 30. djecembra, kojim se odobrava Statut studenata univerziteta. (Official State Gazette, no. 318, of 31 Djecember 2010). <https://www.boe.es/eli/es/rd/2010/12/30/1791/con>
- ❖ Tedesco, J. C. (2011). Izazovi osnovnog obrazovanja u 21. vijeku *Ibero-American Journal of Education*, 55, 31–47. <https://doi.org/10.35362/rie550524>
- ❖ Trujillo, F. (2016). *Učenje zasnovano na projektima u ranom detinjstvu, osnovnom i srednjem obrazovanju. Ministry of Education, Culture and Sport. oblasti obrazovanja. Ed. General Tečnicai Secretariat. Publications Center. Ministry of Education, Culture and Sport.*
- ❖ Velázquez, C. (2010). *Kooperativno učenje u fizičkom vaspitanju* Editorial INDE.

4.7 Portugal

Generalna organizacija obrazovnog sistema

U to vreme, obrazovnim sistemom je upravljao visok stepen birokratog centralizma i čvrsta kontrola ne samo nad nastavnim planom i programom i upravljanjem nastavnicima i procesom podučavanja. Škole nisu imale nikakvu autonomiju i učešće u donošenju odluka koje su uticale na svakodnevni školski život, jer je svakodnevno vođenje škole bilo veoma ograničeno. Škola je viđena kao politička i idiološka kontrola, koja je služila kao sredstvo za propagiranje vrijednosti režima: Boga, zemlje i porodice. Zapravo, pedagoška i administrativna organizacija školskih ustanova ovog perioda osigurala je snažnu koherentnost i artikulaciju, što je omogućilo konvergenciju svih valencija prema nacionalnom obrazovanju (Formosinho i Maçado, 2000b).

Upravljanje i upravljanje školama vršili su ravnatelji i rektori na represivan način kako bi se garantirala politička i idiološka kontrola. Oni su imali vlast nad školom jer su bili neka vrsta delegata centralne vlasti. Rektore i direktore imenovalo je Ministarstvo prosvjete po kriterijumima političkog poverenja. Oni su funkcionisali kao veza između centralne političke i administracije i menadžmenta u svakodnevnom vođenju svake škole. Iako lokalno uticajni, nisu imali autonomiju i zbog toga su sve svoje akcije podredili centralnim akcijama centralnoj administraciji. Međutim, postizanje ciljeva i ostvarenje funkcija koje su im dodijeljene dale su im efektivnu moć nad ostalim organizacionim akterima (Lima, 1998a).

5/73, od 25. jula, poznatiji kao "Veiga Simão", nastojao je odgovoriti na studenti protest i modernizaciju zemlje u korist veće efikasnosti u obrazovanju kroz razvoj mjera kao što su

predškolsko obrazovanje, produženje obaveznog školovanja sa 6 na 8 godina, reverzija godina, reverzija srednjeg obrazovanja (koja bi imala još jednu godinu i profesionalni okvir za profesionalnu pripremu), kvantitativno širenje ustanova (bliže ljudima koji ih traže) i širenje i diverzifikacija visokog obrazovanja. Ova reforma, pored povezivanja obrazovanja sa modernizacijom i razvojem zemlje, "podstaknuta liberalnom i mjeritokratom koncepcijom mjeritokrate koncepcije jednakih mogućnosti koja bi trebalo da omogući najboljima pristup višim nivoima obrazovanja" višim nivoima školovanja" (Formosinho i Maçado, 2000b:33), devalvirao obrazovanje kao garanciju širenja vrijednosti režima. U stvari, ovaj zakon, u pokušaju da "demokratizuje obrazovanje", promoviše, unutar školskih organizacija, školske organizacije, okupaciju od strane nastavnika i učenika prostora koji odjekuju hitnošću demokratizacije društva. Međutim, taj efekat na nivou obrazovanja uopšte nije poželjan od strane političkog sistema u celini. Početak 21. vijeka označava početak novog ciklusa u evoluciji obrazovnog sistema u Portugalu, obilježen u suštini manifestacijom određenog nezadovoljstva situacijom u obrazovanju. Ciklus reformi i nakon više od dvije decenije kontinuirane transformacije, učinak sistema nije baš ohrabrujući, oscilirajući između "razočaranja" i "razočaranja" i "katastrofe". Ova situacija olakšava prihvatanje "neoliberalne" matrice, sa naglaskom na privatizaciju obrazovanja, podređenost obrazovanja tržišnoj logici, uz slobodan izbor škole od strane roditelja, međuškolsko takmičenje, kroz rangiranje, jačanje autoriteta, strogost i disciplinu (Estêvão, 2002; Barroso, 2003) i snažno vodstvo.

Agenda obrazovne politike, vladini diskursi i samo zakonodavstvo dodijelili su koncepte povezane sa sferom obrazovanja. (Formosinho and Maçado, 2000c). Čini se da komercijalna atmosfera i poslovna kultura zasjenjuju akademski i pedagoški etos, umanjujući demokratsko, kolegijalno i participativno upravljanje školama. U tom smislu, svedoci smo promjene paradigme sa kolegijalnosti na uniličnost upravljačkog tela škole. demokratska reprezentativnost za strateška tijela, sa vanjskim ili vanjskim predstavljanjem zajednice ili predstavnikom zajednice, bez izvršnih funkcija. Pojedinačni lideri će sada predstaviti svoj plan upravljanja, poznat kao Interventni interventni plan, da ga provedu i da budu odgovorni za njega, a ne prije definiranja timova imenovanjem (Lima, 2011a)Ovaj novi put, odobren Uredbom-Zakonom br.º 75/2008, od 22. aprila, čini se da rezultira centralizacijom i koncentracijom vlasti, a ne umjesto najavljene djecentralizacije koja podsjeća na "jedinstvo Fayoliana". U okviru ovog okvira, upravljanje školama postalo je povezano sa individualnim, jakim i efikasnim liderstvom zasnovanim na prirodnim karakteristikama lidera. Novi pravni režim odnosi se na javne predškolske, osnovne i srednje obrazovne ustanove, poznate kao školske grupacije ili negrupisane škole.

Strateški ciljevi nacionalnih politika

Plan školskog rasporeda

Nastava obično počinje u 9:00 sati, a završava se u 16:00 sati, od ponedjeljka do petka. Kao opšte pravilo, tokom vikenda nema nastavnih aktivnosti.

U 1. ciklusu osnovnog obrazovanja (od 1. do 4. razreda), nastava obično počinje u 9:00 sati, a završava se u 16:00 sati, od ponedjeljka do petka. Kao opšte pravilo, tokom vikenda nema nastavnih aktivnosti. U prosjeku postoje tri ili četiri nastavna sata posvećena dnevnom nastavnom planu i programu, a može postojati i dodatnih 1 sat za aktivnosti obogaćivanja nastavnog plana i

programa (ove aktivnosti obično počinju u 16:30 i završavaju se u 17:30 sati). U ovom ciklusu postoji pauza od sredine jutra (30 minuta) i pauza za ručak (1 ili 1,5 sati). U popodnevним satima (30 minuta) postoji još jedna pauza za one koji svoje prisustvo proširuju na pomenute aktivnosti obogaćivanja nastavnih planova i programa.

U osnovnoj školi vannastavne aktivnosti uglavnom promovišu opštine ili udruženja roditelja. Ove aktivnosti mogu uključivati engleski ili druge strane jezike, sport, umjetnost, nauku, informacione i komunikacione tehnologije (IKT), društveno i građansko obrazovanje i aktivnosti podrške studijama.

Podrška porodici se pruža tokom školskih raspusta. Samo mali broj škola nudi takve aktivnosti učenicima u ostalim razredima.

Servis za učenje u Portugalu

U Portugalu učenje usluga nije poznata i korištena metoda. Postoje neke publikacije i neke istrage u ime HEI.

Što se tiče otkrivanja projekata i publikacija u nacionalnom portugalskom kontekstu, OUSAM projekat je razvijen kroz duboko ispitivanje konvencionalne školske forme, predstavljajući se kao primjer procesa animacije u zajednici u kojem djeca preuzimaju participativnu ulogu u obrazovnim aktivnostima i predstavljaju vezu između sebe i profesionalaca sa porodicama i lokalnim stanovništvom. Animacija je strukturna osa globalizovane obrazovne intervencije koja zahtjeva različite vrste artikulacije: artikulaciju između formalnih i neformalnih obrazovnih modaliteta; artikulacija između školskih i neškolskih aktivnosti; artikulacija između aktivnosti; veza između obrazovanja djece i odraslih" (Canário, 2000: 136). Zaista, aktivnosti koje su se razvijale sa djecom bile su sastavni dio procesa posredovanja sa odraslima; Veza u globalizovanim procesima obrazovanja i razvoja zajednice u zajednici, uključujući samu djecu, profesionalce i lidere institucije, porodice, zajednice i druge lokalne projekte i institucije. U ovom projektu malo djece je imalo pristup predškolskom obrazovanju, posebno onima koji žive u najizoliranijim područjima općine. Međutim, ovi gradovi nisu imali dovoljno djece da opravdaju stvaranje nekoliko "zvaničnih" vrtića u "zvaničnom" formatu. Iako je ova situacija posmatrana, u to vreme, sa nekima i koju su različiti subjekti smatrali preprekom obrazovnom delovanju, animatori projekta su te specifične uslove videli kao potencijal za otkrivanje i obrazovne procese posredovane od strane djece, kao što je uključivanje porodica i lokalnih zajednica.

Projekt je u to vrijeme, a i danas je od strane nekih ljudi, viđen kao "rezervno rješenje", ali se etablirao i postao široko priznat kao proces razvoja zajednice, čija je suština endogenost, sudjelovanje i kolektivno učenje. U drugom radu zaključci istrage nastojali su spojiti socijalizaciju i obrazovanje u interventnu logiku koja je imala za cilj približiti školu svojim zajednicama, s ciljem poticanja lokalnog razvoja. U ovom okruženju se takođe približavamo mogućnosti dijeteta kao društvenog aktera koji uči u isto vreme, baš kao i odrasli. Međutim, putevi koji su predviđeni za budućnost obrazovanja u Portugalu imaju za cilj upravo da školu učine više školom, odnosno samocentričnijom i udaljenijom od zajednica. U osnovi stvaranjem velikih školskih organizacija, s jedne strane, i produženjem školskog dana, s druge strane. Oba trenda, zajedno sa jačanjem

tradicionalnijih školskih predmeta, naglašavaju ulogu učenika, pri čemu nastavnici postaju odrasli koji intervenišu gotovo isključivo u svom obrazovanju. (Amiguinho, nd.).

S druge strane, u studiji sprovedenoj na univerzitetu u Portugalu, otkriveni su sledeći uvidi: Cilj studije je bio da se istraži uticaj korišćenja pedagoškog modela iskustvenog servisnog učenja (SL) u odnosu na tradicionalno nastavno učenje na studente sa portugalskog univerziteta, pohađajući tri različita kursa. Iz ove studije je viđeno da kontakt sa praktičnim i stvarnim kontekstima intervencije omogućenim iskustvom učenja usluga daje smisao akademskim znanjima i vještinama koje su stekli tokom obuke i omogućio im - na kraju - da razumjeju kako mogu da razviju svoju profesionalnu aktivnost u stvarnom svetu. Stoga se sugerše da iskustvo servisnog učenja, kombinovanjem teorije sa praksom, omogućava studentima da mobilišu vještine kao što su kritičko razmišljanje, prilagodljivost i fleksibilnost za artikulisanje različitih znanja i perspektiva, što je takođe povezano sa prednostima i znanjem koje proizilazi iz iskustva "služenja drugima" koje se inače ne bi održalo. U međuvremenu, povećanje prosocijalnog ponašanja kod studenata AFL-a nakon sprovođenja iskustva u društveno korisnom učenju je značajno.

Prethodne studije (npr. Smith, 2008) ističu kako ovaj iskustveni pristup pruža mogućnosti učesnicima da razviju važne odnose sa drugima, kojima pomažu da zadovolje potrebe dok razvijaju "etiku brige" orijentisanu ka društvenom dobru i jačanju građanskog angažmana (Čiva-Bartoll et al., 2021; Ribeiro et al., 2021). Što se tiče HEI-a, tu je i ESSA projekat. Preliminarni nalazi sugeršu da ESSA projekat može biti motor za "osnaživanje studenata kao kritičnih agenata društvene odgovornosti" (Coelho et al., 2017, 1173), pokazujući da studenti učešće u USR projektima smatraju prekretnicom u njihovom razvoju: "Bilo je lakše pokušati reći šta je to što me nije promijenilo!" (Žena, Medicina, UPorto). Na osnovu teme karte kao grafičkog prikaza koji ilustruje opštu konceptualizaciju obrazaca podataka i odnosa između njih (Braun i Clarke, 2006), tema "Percepcija uticaja ESSA projekta na studente" imala je glavni izraz u svim analiziranim podacima i odakle se izvodi pet podtema i sedam kodova koji su međusobno povezani (vidi više detalja na slici 1). Percepcija uticaja na njihovu viziju Univerziteta zasniva percepciju studenata o uticaju u dva različita i međusobno povezana koda: percepcija uloge Univerziteta i uloge studenata kao osnovnih podtema jer predviđaju šta će biti percepcija uticaja na druge dimenzije. Neki studenti razumiju ulogu Univerziteta na više angažovan način sa sobom i društvom.

Kao što je spomenuto na početku ove sekcije, učenje usluga nije poznata praksa u Portugalu. Ovo je podržano od strane Pereira e Costa, 2019, zbog opšte nesvesti o metodologiji učenja nastave SL učenja, nastavnici su izrazili mnoge rezerve u vezi sa ovom metodologijom, uzimajući u obzir šanse i možda teškoće da je primenjuju. Čak su ga uzeli i kao punomoćnika volontiranja i druge pedagoške prakse kao što su plasmani i primijenjeni postojeći projekti u nekim disciplinama. Oni su izjavili da se nastavni plan i program ne može stalno prilagođavati prezentaciji stvarnosti. Iako njihov nedostatak znanja (nastavnika) o metodologiji SL-a, oni pokazuju, međutim, pozitivno pozicioniranje u odnosu na aktivnosti društvene prirode.

Programi za promociju servisnog učenja ili sličnih projekata

U smislu da se Service-Learning polako pokreće u portugalskom kontekstu, nastaju neki projekti vezani za službu zajednice. Na ovaj način, HEI se čini da je uključen u opseg učenja usluga, na primjer UALG (Univerzitet u Algarveu), ima partnerstva sa različitim EU HEI za saradnju u

programima / projektima učenja usluga.¹ Na sjeveru zemlje, u Viana do Castelo, započeo je još jedan projekt pod nazivom RURASL² - ovaj projekt je imao za cilj okupiti visokoškolske ustanove i ruralne partnere kako bi se pozabavili potrebama ruralne zajednice. Podržao je modernizaciju evropskog visokog obrazovanja kroz međunarodni modul sa kursevima iz servisnog učenja i socijalnog preduzetništva.

Obrazovanje u zemlji osnovnog obrazovanja u budućnosti

Uslužno učenje u Portugalu odnosilo se na opseg HEI-a, a ne na osnovne škole niti na osnovno obrazovanje. Iako je tema nedavno u Portugalu, ima mnogo potencijala, ali okvir obrazovnog kurikulumu je nešto što treba uzeti u obzir. Uslužno učenje bi bilo relevantno za razvoj društvenog modela i akademika. "Moguće je potvrditi da je Društveno korisno učenje metodologija za budućnost, ali sa prošlim i sadašnjim potrebama. Što pre idiološke "barijere" koje često odlažu razvoj akademske zajednice, a samim tim i akademika, bolji razvoj akademske zajednice, a samim tim i akademika, to će se studenti bolje osposobljavati, a što će bolje integrisati tržište rada i društvo različitim očima." (Beresford, 2019).

Popis referenci:

Amiguinho, A. (n.d.). *Socio-obrazovne intervencije u ruralnim područjima: od obrazovanja odraslih do obrazovanja djece*. Retrieved May 13, 2024, from <https://comum.rcaap.pt/bictream/10400.26/5279/1/Abilio%20Amiguinho.pdf>

Beresford, T. L. (2019). *Service-learning: uma aposta para o futuro*. *Uminho.pt*. <https://hdl.handle.net/1822/61093>

POGLAVLJE II O REFORMAMA PORTUGALSKOG OBRAZOVNOG SISTEMA. (n.d.). https://dspace.uevora.pt/rdpc/bictream/10174/11416/21/CAP%C3%8DTULO%20II_AS%20REFORMAS%20DO%20SISTEMA%20EDUCATIVO.pdf

5. sažetak direktnog prikupljanja podataka

Anketa sa upitnicima

Konzorcijum projekta SLIPS (Service Learning in Primary Schools) razvio je, u okviru WP2, opsežno istraživanje kroz partnere svake zemlje. Zemlje uključene u širenje upitnika Društveno korisno učenje u osnovnim školama koje su prikupile odgovore od nastavnika i uključenog osoblja u osnovne škole bile su: Belgija - Centar za evropsko volontiranje (CEV), Hrvatska - Hrvatski centar za razvoj volontera (CVDC), Španija - Univerzitet u Granadi (UGR), Slovačka - Platforma dobrovolníč centier a organizácií (PDCO), Bosna - Centar za razvoj mladih (PRONI), Bosna -

¹ <https://sea-eu.org/service-learning/>

²

<https://inovacao.rederural.gov.pt/projetos/erasmus/44-projetos-erasmus/1235-rurasl-rural-3-0-service-learning-for-the-rural-development>

Centar za razvoj mladih (PRONI), Bosna - Centar za razvoj mladih (PRONI), Bosna i Hercegovina - Centar za razvoj mladih (PRONI), Bosna - Centar za razvoj mladih (PRONI), Bosna - Centar za razvoj mladih (PRONI), Bosna i Hercegovina Litvanija - Univerzitet Vytautas Magnus (VMU) i Portugal - Out of the Box Europe (OTB Europe).

Upitnik ima za cilj da identifikuje očekivanja nastavnika osnovnih škola u vezi sa obukom i podrškom u sprovođenju projekata učenja usluga. Upitnik je sakupio 12 pitanja (od kojih je većina skala o važnosti postavljene teme), a 3 sa otvorenim krajem, kako bi nastavnici pružili svoj uvid u SL projekte i efikasnost.

Sve u svemu, između svih uključenih partnera konzorcijuma, prikupljeno je 289 odgovora. Dotične zemlje sakupile su sljedeće brojeve: Hrvatska (CVDC) - 78, Bosna (PRONI) - 55, Španija (UGR) - 24, Slovačka (PDCO) - 30, Belgija (CEV) - 54, Litvanija (VMU) - 23 i Portugal (OTBE) - 25.

Prikupili smo otvorena pitanja gdje su nastavnici osnovnih škola (direktori škola i drugi), pružili svoje uvide u vezi sa temama društveno korisnog učenja, materijalima i njihovom strukturom i u slučaju da nema ključnih tačaka iskustva prilikom implementacije servisnog učenja.

U nastavku dajemo potpune odgovore i prikupljamo sažetak najspomenutijih i najvažnijih tema ispitanika.

Od svih partnera konzorcijuma uključenih u širenje upitnika putem komunikacijskih kanala njihovih mreža, odgovora koji su prikupljeni u " **Postoje li druge teme koje treba obraditi u materijalima? Molim vas da ih navedijete i objasnite**" su veoma raznovrsni.

- ❖ Psihološki **faktor** je pomenut. Emocionalna pismenost i otpornost su navedeni kao ključni pokazatelj za pokrivanje opštih smernica o pomaganju djeci da kontrolišu svoje emocije (strah, bes i samoregulacija).
  - Prepoznavanje načina na koji treba podržati emocionalno blagostanje djece može uticati na njihov razvoj i ishode učenja.
  - Razvijanje empatije i emocionalne inteligencije kod djece kroz aktivnosti i radionice. U okviru ovih radionica djeca bi trebalo da budu u stanju da bolje razumjeju sopstvene emocije, stvarajući podsticajnije i kolaborativnije okruženje u učionici. Prednosti mentalnog zdravlja kod učenika mogu se videti i kroz Društvenoučenje.
  - Uključivanje u uslužno učenje može pružiti osjećaj svrhe, poboljšati samopoštovanje djece i razviti vještine suočavanja kada se suočavate sa stresom i anksioznošću.
  - Kao poslednja tačka, pozitivni i negativni uticaji tehnologije na razvoj djece treba da uključuju upravljanje sajber-maltretiranjem, suočavanje sa emocijama vezanim za akademske performanse i korišćenje obrazovnih tehnologija kao što je ČatGPT za povećanje učenja.
- ❖ **Uključivanje zajednice i učenje usluga** dolaze kao saveznik prilikom prikupljanja odgovora od nastavnika osnovnih škola.

- Uspešni projekti učenja usluga treba da budu distribuirani i obezbeđeni da služe kao smjernice i inspiracija nastavnicima i učenicima koji planiraju sopstvene projekte.
  - Ohrabrujući projekte koji uključuju starije ljude u život zajednice promoviše međugeneracijsku saradnju, to može obogatiti iskustvo učenja i pomoći u izgradnji jačih veza u zajednici.
  - Treba prepoznati i promovisati učešće grupa za dobrobit životinja i omladinskih organizacija, ove vrste aktivnosti mogu uliti osjećaj odgovornosti i saosećanja kod učenika.
  - Ekološki projekti takođe mogu biti bonus. Promovisanje aktivnosti kao događaja čišćenja zajednice, inicijativa za sadnju drveća i aktivnosti usmerenih na reciklažu i obnovljive izvore energije može pomoći u podučavanju studenata o upravljanju životnom sredinom i održivosti.
  - Kao što je spomenuto u završnoj temi, naglašavanje važnosti volontiranja i društvenog angažmana je od suštinskog značaja. Projekti učenja usluga treba da imaju vrijednost obezbeđivanja zajednice i podsticanja društvene odgovornosti.
- ❖ **Treba uključiti obrazovne metodologije za djecu sa posebnim potrebama**, kao dio inkluzije i različitosti. Neophodno je osigurati da studenti dobiju adekvatnu podršku koja je od suštinskog značaja za njihov uspeh.
- Kulturna osetljivost treba da bude povezana sa razvojem strategija kako bi projekti učenja usluga bili inkluzivni i kulturno osetljivi. Različite pozadine učenika kada ih angažuju obogaćuju njihova iskustva učenja i promovišu poštovanje. Uključivanje studenata sa različitim kulturnim poreklom u projekte treba da bude od suštinskog značaja.
- ❖ Što se tiče **obrazovnih metoda i praktične implementacije**, pružanje više resursa i nastavnih pomagala stvarajući različite stilove učenja. U tom smislu, svi studenti mogu imati koristi od edukativnih materijala.
- Treba uraditi efikasnu procenu projekata učenja usluga, što služi za merenje ishoda učenja.
  - Efikasan okvir procene pomaže u razumjevanju uticaja SL projekata i poboljšanju budućih inicijativa.
  - Imajući jasnu i praktičnu viziju nastave, detaljni vodiči o planiranju, finansiranju, sprovođenju SL projekata mogu pomoći nastavnicima i studentima da izvrše uspešne projekte. Svaki kontekst ima drugačiji obrazovni pristup. Prilikom rukovanja različitim i specifičnim kontekstima povećava se efikasnost SL.
- ❖ **Zakonodavstvo i politika** u okviru lokalnog zakona osiguravaju da projekti budu u skladu sa zakonskim zahtjevima i dobiju potrebnu podršku.
- U tom smislu, komunikacija unutar vlasti je neophodna.
  - Razvoj strategija i efikasna komunikacija sa vlastima mogu olakšati realizaciju SL projekata.

- ❖ Podrška **oko zajednice osnovnih škola** ključni je faktor za integraciju SL-a u nastavni plan i program.
  - Trebalo bi da se uvede SL nastavnicima, treba obezbediti njegove mogućnosti i podršku profesionalnom razvoju. Uključivanje roditelja djece u SL projekte može poboljšati uspeh i uticaj SL projekata.
  - Motivisanje nastavnika, prepoznavanje njihove vrijednosti i nagrađivanje da budu uključeni u SL, nakon toga njihov nastup će podstaći njihovo angažovanje u SL aktivnostima.

Ostale i raznovrsnije teme koje su spomenute u upitniku su došle:

- ❖ Volonterske aktivnosti i obuka prve pomoći, što je vrijedno ubaciti u SL projekte.
- ❖ Podučavanje studenata o donošenju odluka i rješavanju konflikata, u cilju ličnog razvoja i podsticanja pozitivnog uticaja.
- ❖ Lekcije o održivosti i životnoj sredini, za učenike da doprinesu zdravijoj planeti.
- ❖ Međunarodne kulture i prakse kako bi studentima pružili razumjevanje globalne perspektive i promovisanje globalnog građanstva.
- ❖ Takođe, razvijanje strategija za predviđanje i upravljanje rizicima u projektima učenja usluga. Bezbednost i uspeh ovih projekata je na prvom mestu.

Pokrivanjem ovih tema, edukativni materijali, kako su naveli ispitanici upitnika, biće sveobuhvatniji, baveći se različitim aspektima razvoja učenika, angažovanja zajednice i praktične implementacije. Ova poboljšanja imaju za cilj da pomognu u stvaranju robusnijeg i efikasnijeg programa učenja usluga.

Drugo otvoreno pitanje dato u upitniku bilo je : "**Molimo Vas da opišete format materijala posvećenih nastavnicima o društveno korisnom učenju u osnovnim školama. Kako bi se meglo struktuisati?**". Ovo je nastavnicima obezbedilo bezbedan prostor da podele svoja razmišljanja o najboljem načinu da ciljaju i angažuju nastavnike osnovnih škola.

- ❖ Kada se približava **SL-u u materijalima** koji služe kao učenje nastavnicima osnovnih škola i način njihovog angažovanja je ključan za pružanje koncepata na delu.
- ❖ Pružanje vidio primjera i digitalnih zadataka za demonstraciju SL. Ovi vidio snimci treba da sadrže primjere projekata iz stvarnog života, svedočenja nastavnika i vodiče korak po korak za implementaciju SL aktivnosti.
- ❖ Takođe, kada je reč o materijalima, ispitanici su odgovorili da bi trebalo da postoji kreiranje online platforme. Ova korisnička i pristupačna platforma može sadržavati informacije o SL vrijednostima, pričama i praktičnim vježbama.
- ❖ Pored toga, online kursevi i priručnici sa teorijskim i informacionim aspektima SL zajedno sa praktičnim vježbama koje se mogu prilagoditi različitim potrebama učionice.
- ❖ Razvoj infografike i vizuelnih pomagala za pomoć u složenim informacijama, čineći ih pristupačnijim za nastavnike da prepoznaju i implementiraju SL projekte. Konačno, online igre i simulacije za uključivanje učenika u SL aktivnosti, pružajući iskustveno učenje i kritičko razmišljanje.

- ❖ **Štampani materijali** dolaze kao sredstvo prilikom pomaganja nastavnicima obezbjeđivanje PDF datoteka koje se mogu preuzeti, odštampati i deliti je od ključnog značaja. Ove PDF datoteke treba da prikupljaju detaljne vodiče, uputsva korak po korak i druge ključne elemente kada je u pitanju izvršavanje SL projekata.
- ❖ Priručnike i knjižice treba kreirati i prikazati primjere prakse, praktične aktivnosti i teorijska objašnjenja. Trebalo bi da bude jednostavan za istraživanje i pogodan za klasu.
- ❖ Brošure i letci koji prikupljaju ključne SL koncepte i projektne ideje. Oni se mogu poslužiti za širenje SL inicijativa roditeljima, administratorima i zajednici. Poster i radni listovi mogu biti prikazani u učionicama. Ovi poster treba da budu vizuelno privlačni i interaktivni.
- ❖ Kombinacija materijala se razlikuje u mišljenju. Snabdevanje hibridnim resursima, što znači digitalne i štampane verzije svih materijala kako bi se zadovoljile različite preferencije i osigurala pristupačnost za sve nastavnike.
- ❖ Kao što je gore pomenuto, ovo uključuje PDF-ove, digitalne platforme i sadržaj koji se može štampati. Kreiranje PowerPoint prezentacija koje mogu poslužiti nastavnicima da učenicima predstave SL koncepte i projekte. Angažovanje vizuelnih i sažetih informacija.
- ❖ Praktični primjeri i **aplikacije iz stvarnog života** služe kao osnova za prikazivanje prednosti i rezultata SL-a.
- ❖ Uključivanje ove studije slučaja uspješnih SL projekata u različitim školama je ključno. Primjeri treba da prikazuju različite pristupe i rezultate. To bi moglo da utiče na angažovanje školske zajednice.
- ❖ Prikupljanje svedočanstava nastavnika o iskustvima i izazovima i rešenjima koja se nalaze sa SL.
- ❖ Razvijte aktivnosti igranja uloga koje omogućavaju studentima da istražuju SL projekte kroz interaktivna i impresivna iskustva.
- ❖ Na osnovu **podrške i obuke treba organizovati sastanke** i radionice licem u lice, kako bi se podstakla saradnja među nastavnicima. Sa ovim događajima nastavnici mogu da pomognu jedni drugima i poboljšaju svoje SL projekte.
- ❖ Izrada video zapisa za obuku koji nude praktične strategije podučavanja saveta i detaljna objašnjenja SL metodologija.
- ❖ Treba obezbediti smjernice za praktične zadatke - kao projektne zadatke i aktivnosti, uvek uzimajući u obzir različite potrebe koje škole i zajednice zahtevaju.
- ❖ Što se tiče **organizacije sadržaja, materijali** treba da budu prikazani u jednostavnom, šematom formatu za brzu i jednostavnu referencu. Svaki odeljak treba jasno da definiše ciljeve, korake i očekivane ishode SL projekata.
- ❖ Materijali moraju biti sveobuhvatni, ali sažeti, fokusirajući se na bitne informacije i praktičnu primjenu. U okviru ovog okvira potrebno je omogućiti materijale za prilagođavanje kako bi odgovaralo različitim učionicama i potrebama učenika.

Utjelovljujući ove formate i strukture, edukativni materijali posvećeni društveno korisnom učenju za nastavnike osnovnih škola bit će sveobuhvatni, praktični i dostupni. Ovaj pristup će podržati nastavnike u efikasnoj integraciji SL u svoje nastavne programe, proširujući iskustvo učenja za studente i podstičući veći osećaj uključivanja zajednice.

Kao poslednje pitanje upitnika, konzorcijum je pokušao da shvati šta je vizija nastavnika osnovnih škola **"Ako nemate iskustva sa učenjem i uslugama, koje će biti ključne tačke u sprovođenju društveno korisnog učenja sa stanovišta vaše škole?"**

- ❖ Prvenstveno prikupljeni odgovori pratili su liniju razumijevanja o SL opsegu i njegovim koristima. Ovo okuplja zainteresovane strane i studentsku zajednicu u cjelini (nastavnici, studenti, roditelji, školska administracija).
- ❖ Ovo bi takođe trebalo da edukuje nastavnike o SL i da uključi neke zanimljive materijale i praktične primjere.
- ❖ Obuku o SL principima i motivaciji treba obezbediti nastavnicima, motivišući ih kroz događaje kao što su radionice, seminari i drugi zanimljivi događaji.
- ❖ Materijali se spominju kao ključni faktori prilikom približavanja SL-u bez iskustva. Materijali o osnovama koncepta treba da budu jednostavni i jednostavni za razumjevanje za brzu implementaciju. Ključno je osigurati da su ovi resursi dostupni u hibridnom formatu - Papir i elektronički format
- ❖ Potrebno je definisati jasne ciljeve za razvoj i pravilnu strukturu SL projekata. Ovo bi trebalo da bude u skladu sa nastavnim okvirom. Od samog početka ovi projekti moraju imati dobro definisanu strukturu sa merljivim ciljevima.
- ❖ Ključno je uključiti zajednicu, organizacije i preduzeća, takođe je važno uključiti roditelje u aktivnosti vezane za zajednicu kako bi podržali SL projekte.
- ❖ Podrška i saradnja u okviru školskog menadžmenta može predvideti uključivanje većeg broja nastavnika u SL projekte. Mora postojati saradnja između nastavnika, učenika, roditelja i zajednice.
- ❖ Motivacija nastavnika je ključni faktor, uspeh implementacije SL pojavljuje se kao rezultat.
- ❖ SL projekti treba da budu praktični i da uključuju potrebe zajednice u stvarnom svetu, fokusirajući se na lični razvoj, socijalnu inkluziju i građansku odgovornost studenata.
- ❖ Što se tiče održivosti SL projekata, potrebna mu je odgovarajuća podrška i obuka. Integrisanje SL u redovni školski program i obezbjeđivanje dugoročne posvećenosti.
- ❖ Kada je u pitanju evaluacija, ključno je postaviti sisteme za procenu uticaja i napretka SL projekata i koristiti povratne informacije za usavršavanje i poboljšanje budućih projekata.

Intervjui sa nastavnicima osnovnih škola

U okviru direktnog prikupljanja podataka, projektni partneri su obavili nekoliko intervjuova sa nastavnicima osnovnih škola koji su već iskusni u društveno korisnom učenju i/ili aktivnostima zajednice.

CEV je okupio 5 nastavnika, svi su bili žene i njihova starost varirala je u rasponu od 22 i 52 godine. Svi ovi ispitanici su bili bazirani u Belgiji i imali su iskustvo u domenu SL, u rasponu od 1 do 16+ godina iskustva.

Bosna je okupila 3 učitelja, svi su bili žene. Njihova iskustva sa SL-om su se prebacila između 4 i 16+ godina iskustva. Kao sličan slučaj, Litvanija je sazvala 3 učiteljice, od kojih su sve žene sa iskustvom

u SL od 5 do 30 godina. Slovačka je takođe prikupila odgovore od 3 nastavnika, od kojih su sve žene sa iskustvom u SL od 4 do 9 godina.

U Španiji su u intervjuima učestvovala tri nastavnika, a za razliku od ostalih intervjuja koji su obavljani, dva od njih su bili muški i jedan ženski. Muški nastavnici i njihovo iskustvo sa SL razlikovali su se između 5 i 16+ godina. Učiteljica je imala manje od 4 godine iskustva u SL-u.

U Hrvatskoj su intervjuisana 4 nastavnika. Sve su to žene sa iskustvom u SL u rasponu od manje od 4 godine do 15 godina iskustva.

U slučaju Portugala intervjui nisu vođeni zbog nedostatka angažmana nastavnika osnovnih škola i nedostatka znanja u SL domeni.

Podaci prikupljeni od svih ovih 21 nastavnika pokazali su snažnu zastupljenost ženskog roda u SL širom zemalja u kojima su intervjui obavljani, a iskustvo u SL domeni se razlikuje. To sugerira da većina zemalja ima dobro uspostavljenu SL praksu.

Sažetak kritičnih karakteristika servisnog učenja sa stanovišta nastavnika:

Nastavnici su otkrili nekoliko kritičnih karakteristika SL-a koje poboljšavaju angažovanje učenika i uticaj na zajednicu. U Belgiji je postojao snažan naglasak na empatiji, podršci zajednice i ličnom rastu kroz praktična iskustva u stvarnim situacijama. U Hrvatskom kontekstu, fokusira se na zadovoljavanje potreba zajednice i razvijanje vještina samoregulacije studenata, njegovanje aktivnog građanstva i sposobnosti rješavanja problema. U Španiji, SL integriše ekološku svest u nastavni plan i program, podstičući proaktivno uključivanje zajednice i smislene interakcije. Slovačka naglašava angažovanje zajednice i samousmereno učenje, koristeći konkretna iskustva za povezivanje predmeta i efikasno prikupljanje informacija. Što se tiče Bosne, SL podstiče saosećanje, odgovornost i socijalizaciju među učenicima, uprkos različitim nivoima poznavanja nastavnika. U Litvaniji, SL promoviše unapređenje obrazovanja, liderstvo i građanstvo kroz aktivnosti društveno korisnog rada, podstičući odgovorne i proaktivne građane koji se bave razvojem zajednice i inicijativama za lični rast.

Motivacija nastavnika da se pridruže SL-u, i počnu sa implementacijom SL:

Motivacija nastavnika da implementiraju SL ima širok spektar iz različitih razloga. U Belgiji, izloženost IB nastavnih planova i programa SL komponenta podstakla je nastavnika da integriše smislene uslužne aktivnosti u školski okvir, vođen ličnom misijom za rješavanje socijalnih pitanja. U Hrvatskoj je, slično tome, učiteljeva strast za volontiranjem dovela do usvajanja SL-a radi poticanja solidarnosti među učenicima. U slučaju Španije, nastavnici su bili motivisani inovacijama metoda i angažovanjem učenika sa stvarnim problemima. U međuvremenu, u Slovačkoj su nastavnici bili inspirisani angažovanjem kolega i školskom podrškom. Što se tiče bosanske perspektive, nastavnici su pronašli motivaciju u učešću učenika i dinamičnoj prirodi SL-a, koji je prikupljao mogućnosti za učenje i lični razvoj. U međuvremenu, nastavnici su svoj fokus prebacili sa tradicionalnih akademika na usađivanje vrijednosti i društvenog doprinosa kroz SL, odražavajući širi kulturni pomak ka empatiji i učešću zajednice.

Najvažnije stvari koje su doprinijele ukupnom uspjehu SL projekta:

SL projekti i njegov uspeh zavise od nekoliko kritičnih faktora. U Belgiji, integrisanje uslužnih aktivnosti u nastavni plan i program stvorilo je dinamično i relevantno okruženje za učenje. Nastavnici su služili kao facilitatori, vodeći učenike na podsticanju angažovanja i razumjevanja. U Hrvatskoj su se relevantnim pitanjima bavili institucionalni čelnici koji su naglasili sticanje znanja i društveno koristan rad. U Španiji je motivacija studenata (i uključivanje u porodice) proistekla iz angažovanja sa udruženjima i praktičnog rešavanja problema. Slovačka je istakla inicijative vođene nastavnicima, efikasnu komunikaciju sa zajednicom i podsticanje međugeneracijskih odnosa, promovisanje cjeloživotnog učenja i odgovornosti među učenicima. Bosna je naglasila efikasno upravljanje vremenom, sticanje vještina i povećano samopoštovanje kroz angažman sa nevladinim organizacijama i strateškim partnerstvima, pokazujući višestruke prednosti SL-a. Kao i u slučaju Litvanije, nastavnici su radili na saradnji između kolega, učenika i roditelja, sprovodeći jednostavne i fleksibilne projekte koji su oblikovani promenljivim potrebama, istovremeno promovišući poštovanje, saosećanje i društvenu odgovornost unutar zajednice.

Najvažnije stvari koje su doprinijele uspjehu SL projekta i povezane su sa angažovanim nastavnicima:

Uspeh SL projekata povezan je sa posvećenošću i angažovanjem nastavnika širom zemalja. U Belgiji su nastavnici dobili obuku prilagođenu potrebama škola podržanih jakim rukovodstvom i učešćem roditelja. U Hrvatskoj je postojala razlika u spremnosti nastavnika da isprobaju različite metode angažmana. U Španiji je uspeh postignut kroz organizovane izlaske, zajedničke odgovornosti i rješavanje pitanja iz stvarnog sveta, što je povećalo motivaciju i integraciju nastavnog plana i programa. U ime Slovačke naglašena je važnost inicijativa nastavnika, identifikacija sa SL vrijednostima i podrška direktora škola. Slično tome, Bosna je naglasila inicijative nastavnika i usklađivanje sa SL principima, podržanim od strane školskog rukovodstva. Na kraju, Litvanija je zaslužna za posvećenost, kreativnost i efikasno upravljanje vremenom, promovisanje saradnje i aktivnosti u zajednici i podsticanje poverenja u SL učešće. Ovi indikatori kolektivno osiguravaju uspeh SL projekata dubokim uključivanjem nastavnika i podsticanjem saradnje i angažovanja zajednice.

Najvažnije stvari koje su doprinijele uspjehu SL projekta i povezane su sa angažovanim učenicima:

Uspeh SL projekata povezan je sa angažovanjem studenata širom zemalja. U Belgiji, fokusira se na to da iskustvo bude smisljeno za studente integriranjem u nastavne aktivnosti i diskusije kako bi se poboljšalo emocionalno izražavanje. To je dovelo do interesovanja učenika, uglavnom van škole. U Hrvatskoj je naglasak na stvarnim angažmanima učenja i timskom radu, njegovanju društvenih odnosa i izlaganju učenika novim znanjima i vještinama. U Španiji je pronađena visoka studenta motivacija kroz direktnu komunikaciju sa korisnicima i emocionalnu uključenost u projekte sa pojedincima sa posebnim obrazovnim potrebama i invaliditetom (SEN), uz podršku porodica i zajednice. U međuvremenu, u Slovačkoj je postojao snažan osjećaj sopstvene motivacije i angažovanja učenika u aktivnostima zajednice, što je dovelo do snažnog školskog identiteta i prijateljstva. U Bosni je postojao fokus na motivaciji studenata da postanu kreatori promjena sa aktivnim učešćem u aktivnostima zajednice i željom da se uključe u nevladine organizacije. Konačno, Litvanija je naglasila važnost roditeljskog uključivanja i dosadašnjih iskustava, što je povećalo povjerenje učenika i promoviralo koheziju zajednice.

Ovi indikatori su kolektivno osigurali uspeh SL inicijativa dubokim uključivanjem studenata i podsticanjem trajnih veza u zajednici.

Najvažnije stvari koje su doprinijele uspjehu SL projekta i povezane su sa partnerima u zajednici/zajednici?

Uspeh SL-a zasniva se na angažovanju zajednice i partnera širom Evrope. U Belgiji se fokusira na mobilizaciju zajednice, pomažući studentima u razvoju glavnih vještina i podsticanju empatije i inovacija. Hrvatska naglašava saradnju sa centrima za savetovanje u zajednici, promoviše toleranciju i različitost i angažuje porodice u dobrovoljnom radu. Španija ima koristi od podrške zajednice projektnim objektima, rastuće motivacije studenata i učešća kroz saradnju sa gradskim vijećem. U Slovačkoj integriše škole sa zajednicom, osiguravajući relevantne projekte kroz mapiranje podataka i umrežavanje. Iz perspektive Bosne i Hercegovine, ona cijeni uvažavanje mladih, osporava stereotipe, ohrabruje glasove mladih, promoviše pozitivne stavove i podršku zajednice.

Ovi napori osiguravaju da SL projekti pozitivno utiču na studente i koriste zajednici.

Najveći izazovi u implementaciji SL i strategijama koje treba prevazići:

Implementacija SL projekata razvija različite izazove, ali strategije mogu pomoći da se oni efikasno prevaziđu.

U Belgiji ona naglašava pitanja dok se učenici bore da sami smišljaju, potrebu za vođstvom nastavnika, neangažovane učenike i izazov stvaranja smislenih iskustava. Efikasna komunikacija o SL viziji je takođe problematična. Da bi se rešila ova pitanja, ispitanici predlažu promovisanje saradnje i razmene ideja između nastavnika, integrisanje mogućnosti usluga sa nastavnim planom i programom, pružanje obuke nastavnika, upravljanje troškovima, angažovanje učenika sa prijatnim zadacima i postavljanje jasnih ciljeva za SL projekte.

Hrvatska se fokusira na upravljanje vremenom, balansiranje volonterskog rada sa drugim odgovornostima, dizajn projekata i evaluaciju i pitanja učešća. Njihove strategije uključuju planiranje, sisteme podrške, održavanje motivacije i odlučnosti i kontinuiranu procenu projekata.

U slučaju Španije, ona identifikuje izazove u koordinaciji učesnika i lokacija, obezbeđivanju podrške vlade i suočavanju sa neizvesnošću zajednice i porodice. Španski ispitanici preporučuju da imaju posvećene koordinate, angažuju pripravnike/volontere, pišu strukturirane predloge za podršku vladi i podizanje svesti zajednice o prednostima SL-a.

Slovačka se bavi podizanjem svesti i odgovornosti djece, obezbeđivanjem sredstava i upravljanjem SL aktivnostima u okviru školskih sati. Slovački nastavnici predlažu integraciju SL projekata u nastavni plan i program i zakazivanje aktivnosti van redovnog radnog vremena.

Za Bosnu i Hercegovinu ističe motivaciju i zadržavanje učešća mladih, mijenjanje percepcije o SL aktivnostima u školama i upravljanje resursima. Ispitanici preporučuju kreiranje angažovanih zadataka, izgradnju odnosa između škola i nevladinih organizacija i optimizaciju resursa kroz saradnju.

U litvanskom slučaju, to ukazuje na integraciju SL-a u prometne rasporede, organizaciju velikih događaja i održavanje motivacije. Litvanski nastavnici predlažu pojednostavljenje aktivnosti, planiranje velikih događaja i korišćenje pozitivnih povratnih informacija kako bi podstakli angažovanje.

Rješavanjem ovih pitanja i pružanjem prilagođenih strategija, edukatori i organizacije mogu uspješno implementirati SL projekte koji dizajniraju podsticajno i privlačno okruženje za učenje .

Poruka: (Učeći iz svog SL iskustva, šta biste rekli drugim nastavnicima osnovnih škola koji su odlučili da pokrenu sopstveni SL projekat, ali ipak treba da steknu iskustvo?)

Ispitanici su dali neke odgovore o ključnim uvidima pokretanja SL-a u perspektivi svoje zemlje. Belgija i Španija su bile veoma zainteresovane da prihvate proces, preduzmu prvi korak i ne plaše se procesa. Učešće roditelja i zajednice ima značaj u belgijskom i litvanskom kontekstu, za izgradnju podrške zajednice. Inkluzija i pravičnost Da bi se osiguralo učešće studenata i na način da se izbjegne bilo kakva vrsta zanemarivanja, Belgija i Bosna su ove komponente spomenule kao ključne. Saradnju i fleksibilnost kako bi proces obogatio, održala odlučnost i prihvatanje ideja studenata visoko su odgojile Belgija i Slovačka. Imati jasan plan i cilj, koraci kojima se može upravljati kako bi se osigurala efikasnost - planiranje i izvršenje - ključni su za ispitanike u Bosni i Litvaniji. Konačno, kao osnova se pojavljuje pozitivan stav, biti odvažan, pozitivan i otvoren za modifikaciju planova.

Integracijom svih ovih uvida, nastavnici mogu upravljati svojim SL projektima koji podstiču angažovano okruženje za učenje .

Važna znanja o kontekstu za SL:

U okviru podataka prikupljenih kroz intervjuje koje su sproveli svi uključeni partneri, odgovori su bili slični. Dobne aktivnosti, smjernice, upravljanje, učenje , fleksibilnost i integracija bili su neki faktori koje su nastavnici spomenuli u belgijskim istragama. Što se tiče Hrvatske, najviše je odgovoreno planiranje i provedba projekata, školska podrška, suradnja, koja uključuje roditelje i lokalne institucije. U međuvremenu, u španskom kontekstu, i slično Belgiji, razumjevanje školskog konteksta i prilagođavanja i fleksibilnosti je ključno. Takođe, motivacija i angažovanje su od ključnog značaja. Iz perspektive Slovačke, obuke i pripreme, započinjanja angažmana malih, zajednica i zainteresovanih strana, najčešće se pominje upravljanje resursima. U okviru Bosne, kao što su druge zemlje spomenule u višem planu, inkluzivnost i angažman su od suštinskog značaja. Takođe, procena potreba i saradnja u vezi sa bezbednošću i usaglašenošću su značajne. Kao i na kraju, u litvanskom okviru, i uporedivo sa drugim zemljama, spremnost i komunikacija, relevantnost i interes i delovanje i spremnost bili su često pominjani aspekti u vezi sa SL kontekstom.

Ovi uvidi pružaju sveobuhvatno razumjevanje kontekstualnih faktora koji utiču na implementaciju SL u različitim školama i regionima, naglašavajući prilagodljivost, snalažljivost i pristupe usmerene na učenike.

Zaključak

Kroz sva pitanja okupljena u intervjuu, ispitanici koji su već bili upoznati sa konceptom SL, iako su imali različita iskustva sa SL, doprineli su svojim uvidima, iskustvima u sopstvenim zemljama i različitim kontekstima SL. Ovo je otkrilo nove nalaze i oblasti za istraživanje, pružajući značajan uticaj na naša istraživanja. U okviru detaljnih odgovora stekli smo jasan pogled na to kako se SL percipira i implementira u partnerskim zemljama, posebno u kontekstu osnovnih škola.

6. korisni materijali o učenju usluga

Postoji niz dokumenata izrađenih o metodologiji servisnog učenja u Evropi, uglavnom za okruženje visokog obrazovanja. Tokom faze mapiranja, projektni partneri su pronašli nekoliko knjiga, manula, alata, vodiča i web stranica koje mogu poslužiti za razvoj materijala u projektu SLIPS. Pomenućemo neke od njih, ali ćemo se fokusirati na materijale koji nisu fokusirani na visokoškolske postavke i koji su na engleskom jeziku:

Berti, L. (2024). Društenoučenje . Priručnik za nastavnike i koordinateure Torino.

Berti, L. (2024). Društenoučenje . Priručnik za učenike. Torino.

Brozmanová Gregorová et al. (2022). Društveno korisno učenje u omladinskom radu. Handbook for Trainers. Stupava.

Brozmanová Gregorová et al. (2022). Društveno korisno učenje u omladinskom radu. Handbook for Trainers. Stupava.

Brozmanová Gregorová et al. (2022). Društveno korisno učenje u omladinskom radu. Priručnik za omladinske radnike. Stupava.

Brozmanová Gregorová et al. (2022). Društveno korisno učenje u omladinskom radu. Priručnik za omladinu... Stupava.

Fundația Noi Orizonturi. (2021) Șkole u korist Evropske unije. Vodič za realizaciju naših projekata učenja usluga. Vijeće Evrope.

Koslowski et al. (2023). Razumijevanje servisnog učenja Uvod u oblast servisnog učenja zasnovanog na iskustvima USL projekta. Razumjevanje servisnog učenja kao iskustvene aktivnosti učenja usmerene na studente i svestrane strategije podučavanja. Understanding Service Learning Consortium.

Regina, C. et al. (2017). Društveno korisno učenje u Centralnoj i Istočnoj Evropi priručnik za angažovane nastavnike i učenike. Ciudad Autónoma de Buenos Aires.

SLUSIK. (2022). Društveno korisno učenje Povećanje socijalne inkluzije za djecu - Toolkit. Brisela.

SLUSIK. (2021) Izvještaj o stanju umjetnosti o učenju usluga u Evropi. Brisela.

Dodatne reference

- ❖ [2011. "ISCED 2011"](#) (PDF). UNESCO Institute for Statistics. 2012. "Annex III". Arhivirano od [originala](#) (PDF) on Jun 24, 2017.
- ❖ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024, May 24). *osnovnog obrazovanja*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/elementary-education>
- ❖ Fox, K R. (2010, January 1). Djeca koja prave razliku: Razvijanje svesti o siromaštvu kroz uslužno učenje . Taylor & Francis, 101(1), 1-9. <https://doi.org/10.1080/00377990903283965>
- ❖ Hall, R., Drál, P., Fridričová, P., Hapalová, M., Lukáč, S., Miškolci, J., Vančíková, K. Analiza nalaza o stanju obrazovanja u Slovačkoj: Ima smisla, Bratislava: MESA10, 2019. Dostupno u <https://analyza.todarozum.sk>
- ❖ Lake, V E., & Jones, I. (2008, November 1). Društveno korisno učenje u obrazovanju nastavnika u ranom detinjstvu: Korišćenje usluge za vraćanje značenja u učenje . Elsevier BV, 24(8), 2146-2156. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.05.003>
- ❖ ORAVCOVÁ, J. Selected Chapters from Developmental Psychology. Banská Bystrica : PF UMB, OZ Pedagogue, 2015.
- ❖ Paredes, D M., & Martínez, D R. (2016, May 23). Društenoučenje : pedagoška praksa koja promovise učešće učenika u školi i socijalnom usavršavanju. Complutense University of Madrid, 28(2), 555-571. https://doi.org/10.5209/rev_rced.2017.v28.n2.49623
- ❖ Ričards, M H., Sanderson, R C., Celio, C I., Grant, J E., Čoi, I., George, C., & Deane, K. (2013, Marč 1). Društveno korisno učenje u ranoj adolescenciji SAGE Publishing, 36(1), 5-21. <https://doi.org/10.1177/1053825913481580>
- ❖ Wacon, D L., Hueglin, S., Crandall, J., & Eisenman, P. (2002, May 1). Uključivanje servisnog učenja u programe obrazovanja nastavnika fizičkog vaspitanja. Taylor & Francis, 73(5), 50-54. <https://doi.org/10.1080/07303084.2002.10607810>

Prilozi

Aneks 1. Anketa uzoraka

Ovaj upitnik ima za cilj da mapira vaša očekivanja od obuke i podrške u implementaciji projekata učenja usluga u praksi. Na osnovu vaših odgovora, razvićemo materijale koji će pomoći osnovnim školama da implementiraju uslužno učenje u svojoj nastavnoj praksi.

Service-Learning (SL) se smatra oblikom pedagogije koji kombinuje uslugu zajednici sa mogućnostima učenja koje se nude uključenim studentima. Ako niste sigurni šta

<https://www.youtube.com/watch?v=L9AXsV3eull&t=3s>

Hvala vam na saradnji.

Škola i menadžment

Na skali od 1 do 5 (1 uopšte nije važno, 5 veoma važno), ocenite koliko mislite da je važno za primenu društveno korisnog učenja u osnovnom obrazovanju:

- Odobrenje školskog menadžmenta za implementaciju
- Povezivanje sa ciljevima škole i edukativnim programom
- Otvorenost škole za rad sa zajednicom ili partnerima u zajednici
- Roditeljska saglasnost za realizaciju SL projekata
- Podrška i motivacija školskog menadžmenta
- Otvorenost nastavnog plana
- Postavka nastavnog plana i programa
- Spremnost škole da koristi inovativne pristupe u obrazovanju
- Dobra saradnja i komunikacija među kolegama,
- podrška profesionalnosti,
- uspostavljanje neformalnih odnosa između učenika i nastavnika,
- povećanje kompetencija, vještina i sposobnosti učenika,
- uticaj na proces učenja na učenike,
- Povećanje saradnje sa zajednicom i njihova potreba

Nastavnici

Na skali od 1 do 5 (1 uopšte nije važno, 5 veoma važno), ocenite koliko mislite da je važno za primenu društveno korisnog učenja u osnovnom obrazovanju:

- Motivacija nastavnika za realizaciju projekata sa partnerima u zajednici
- Nastavnici kao uzor učenicima
- Otvoreni i kreativni učitelji
- Nastavnici zainteresovani za lokalna pitanja
- Nastavnici zainteresovani za druge potrebe
- Sposobnost nastavnika da pruže podršku učenicima
- Sposobnost nastavnika da se povežu sa partnerima u zajednici

- Poznavanje metodologije učenja o uslugama
- Sposobnost nastavnika da motivišu učenike da rade sa zajednicom
- Sposobnost nastavnika da podstiču građanski i društveni smisao kod učenika

Ako treba da učestvujete u obuci o uslužnom učenju, koji će biti najefikasniji način učenja za vas (možete odabrati više opcija)?

- Individualna edukacija sa drugim nastavnicima osnovnih škola
- Individualna obuka sa drugim nastavnicima osnovnih škola u kombinaciji sa asinhronim onlajn zadacima i platformom sa materijalima
- Kompletna online sinhrona nastava
- Kompletna online asinhrona platforma za obuku sa materijalima
- Podrška tokom implementacije servisnog učenja
- Online podrška tokom implementacije servisa

Obuka i materijali

Ako će biti razvijenih materijala o tome kako implementirati uslužno učenje u osnovnom obrazovanju, koje teme treba pokriti (molimo odaberite broj na skali 1 – 5, gdje 1 uopće nije važno, a 5 je vrlo važno):

1   2   3   4   5

- Teorijski koncepti koji stoje iza pedagogije servisnog učenja
- Definisane i objašnjene servisnog učenja
- Specifičnosti SL u osnovnom obrazovanju
- Planiranje projekata - konkretni koraci
- Komunikacija sa SL sa roditeljima
- Komunikacija i saradnja sa partnerima u zajednici
- Uloga različitih aktera u učenju
- Konkretni aktivnosti sa djecom za razvoj i vođenje projekata učenja usluga (na primjer, radni listovi)
- Primjeri projekata učenja u osnovnom obrazovanju
- Alatka koja opisuje korake koje treba preduzeti u projektu učenja usluga

Ima li još tema koje bi trebale biti obrađene u materijalima? Molim vas navedite ih i objasnite:

.....

Molimo Vas da opišete formu materijala posvećenih nastavnicima o SL u osnovnim školama. Kako bi trebali izgledati?

.....

Ako nemate iskustva sa SL-om, koje će biti ključne tačke u implementaciji SL-a sa stanovišta vaše škole?

.....

Vaša pozicija u školi:

- a) Nastavnici
- b) Direktor
- c) drugi

Spol:

- a) Ženski
- b) muški
- c) nebinarni
- d) Radije ne bih rekao.

Starost: .....

Broj godina iskustva kao nastavnik: .....

Da li imate iskustva sa implementacijom servisa?

- a) da
- b) Ne
- c) Nisam siguran.

Ukoliko želite da primate informacije o učenju u osnovnim školama, molimo Vas da ostavite svoju e-mail adresu:

.....

Upitnik se realizuje u okviru projekta Društveno korisno učenje u osnovnim školama (SLIPS), koji sufinansira Evropska unija pod brojem 101134702.

Aneks 2. Intervju sa uzorkom

Vodič za intervju sa nastavnicima osnovnih škola koji imaju iskustva sa SL

Oslanjajući se na sopstveno iskustvo sa projektima učenja usluga, molimo Vas da podelite svoja mišljenja o sledećim pitanjima:

1. Starost
2. Spol
3. Koliko dugo ste, kao pojedinac, povezani sa učenjem m usluga?
  - manje od 4 godine
  - 5-9 godina
  - 10-15 godina
  - 16+ godine
4. Koje su osnovne karakteristike servisnog učenja?
5. Zbog čega ste se na početku odlučili da učestvujete u učenju? Da li su se vaši motivi menjali tokom vremena?
6. Koje su tri najvažnije stvari koje su doprinjele vašem ukupnom uspjehu SL projekta? Slobodno podeli više informacija za svaku od njih.
  - a)
  - b)
  - c)
7. Koje su tri najvažnije stvari doprinjele vašem uspjehu SL projekta i povezane su s angažovanim nastavnicima? Slobodno podeli više informacija za svaku od njih.
  - a)
  - b)
  - c)
8. Koje su tri najvažnije stvari koje su doprinjele vašem uspjehu SL projekta i povezane su s angažiranim studentima? Slobodno podeli više informacija za svaku od njih.
  - a)
  - b)
  - c)

9. Šta mislite koje su tri najvažnije stvari koje su doprinele uspehu vašeg SL projekta i koje su povezane sa vašim partnerima u zajednici/zajednici? Slobodno podeli više informacija za svaku od njih.
  - a)
  - b)
  - c)
10. Koji je bio najveći izazov koji ste do sada imali u implementaciji svog SL projekta(a) i ako ste bili uspješni u upravljanju njime, kako ste ga prevazišli?
11. Učeci iz svog SL iskustva, šta biste poručili drugim nastavnicima osnovnih škola koji su odlučili da pokrenu sopstveni SL projekat, ali ipak moraju da steknu iskustvo?
12. Šta mislite da svako treba da zna o specifičnom kontekstu osnovnih škola pre nego što započne SL projekat u osnovnoj školi?